

7A.02
→45

L.A. DJALILOVA

OLIMPIYA BILIM ASOSLARI

O'quv qo'llanma

Toshkent- 2014

7A.02
D, 45

L.A. DJALILOVA

(s) 1827(s)
s/p d/s

OLIMPIYA BILIM ASOSLARI

O'quv qo'llanma

ФОНД
ЧИТАЛЬНОГО ЗАЛА
И. Ф. К.

Toshkent-2014

O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya
Institutini
1
Axborot Resurs Markazi

Djalilova L.A.

Olimpiya bilim asoslari. O'quv qo'llanma.

Taqrizchilar:

Ruziev A.A., professor, pedagogika fanlari doktori

Umarov J.X., pedagogika fanlari nomzodi

Mazkur o'quv qo'llanmada olimpiya bilim asoslari fanining ilmiy-nazariy asoslari yoritilgan. Unung mazmunida xalqaro olimpiya harakatining asosiy bosqichlari, qadimgi va zamonaviy olimpiya o'yinlarining xususiyatlari, olimpizm mohiyati va qadriytlari tahlil qilingan. O'zbekistonda olimpiya harakati shakllanishining xususiyatlari alohida mavzularda keng yoritilgan.

O'quv qo'llanma jismoniy tarbiya instituti va fakultetlari, olimpiya kollejlari talabalari, malaka oshirish tinglovchilari, sport sohasi mutaxassislari uchun mo'ljallangan.

O'quv qo'llanma 05.09.2014 y. tasdiqlangan namunaviy o'quv dasturiga muvofiq ishlab chiqilgan.

O'quv qo'llanma O'zDJTI Ilmiy-uslubiy Kengashida muhokama qilingan va 20.03.2014 y. yig'ilishi qarori bilan tasdiqlangan (3- sonli bayonnoma)

KIRISH

Mustaqillik tufayli ma'naviy ruhiy poklanish, milliy qadriyatlarni tiklash, milliy an'analarga sadoqatli avlodni tarbiyalash va amaliyotga joriy etish kontsepsiyasi ishlab chiqildi, Vatan ravnaqini ta'minlab beruvchi milliy istiqlol g'oyasi shakllandi. O'zbek mentaliteti, milliy xarakter mazmunida yangi jihatlar tarkib topdi. Bu bevosita siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy, ma'rifiy sohada tub yangilanishlarga ma'naviy asos bo'lib xizmat qildi.

O'zbekiston Respublikasida qabul qilingan "Ta'lim to'g'risi"dagi Qonuni, Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi Qonuni asosida joriy etilgan ta'lim-tarbiyaviy tadbirlar, ma'naviy-ma'rifiy va madaniy omillar davlat siyosatida ustuvor yo'nalishga aylandi.

Jismonan sog'lom, ma'naviy yetuk, yuksak intellektual salohiyat, zamonaviy bilimlarga ega, mustaqil fikrlaydigan, kelajakka ishonch bilan qaraydigan barkamol avlodni tarbiyalash asosiy vazifalar sifatida belgilandi. Bu yo'nalishdagi ishlar talaba-yoshlarda zamonaviy dunyoqarash, ularning ongiga vatanparvarlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, o'z Vatanga xizmat qilish kabi yuksak tuyg'ularni kamol toptirishga qaratilgan.

Olimpiya bilim asoslari fanining asosiy maqsadi – Olimpiya o'yinlari tarixini chuqur va atroflicha o'rganish, olimpizm g'oyalari va tamoyillari, olimpiya madaniyati qadriyatlari mohiyatini tushunish orqali insonda yuksak g'oyaviylik, Vatanga sadoqat, milliy iftihar va insonparvarlik fazilatlarini shakllantirishdir.

Olimpiya bilim asoslari fanining vazifalari – O'zbekistonda olimpiya sporti tarixi, sport sohasida erishilgan yutuqlar va eng ilg'or tajribalari, usullari, shakllari va vositalari bilan tanishtirishdan iborat. Fanning asosiy vazifalaridan biri talabalar va mutaxassislarni xalqaro olimpiya harakatining turli tarixiy davrlarda rivojlanish qonuniyatlarini, tizimlari to'g'risidagi nazariy bilimlarini kengaytirishdan iboratdir. Nazariy mashg'ulotlar mazmunida fanning asosiy vazifalari -

- xalqaro sport va olimpiya harakati xususiyatlarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish;
- olimpiya sporti tarixi, jahon xalqlarining sport sohasidagi yutuqlari bilan tanishtirish;
- olimpizmning insonparvarlik qadriyatlarini ahamiyatini ifodalash;
- aholi o'rtasida olimpiya bilimlarini targ'ibot qilish usullari va vositalarini qo'llashni o'rgatishdan iborat.

Amaliy mashg'ulotlarda talabalar va mutaxassislardan - olimpiya tizimi tashkiliy tuzilmasini o'rganish; olimpizm tushunchalari va ularning mohiyatini bilish; olimpiya bilimlarini targ'ibot qilish vositalaridan foydalanish shakllarini o'rganish; mustaqil fikr yuritish, bilimlarga ijodiy yondoshish talab etiladi. Mustaqil ish jarayonida jahon va O'zbekistonda olimpiya harakati bo'yicha yangi ma'lumotlarni o'rganish va tahlil qilish nazarda tutilgan.

Olimpiya bilim asoslari fanini o'rganish manbalariga:

- qadimgi Olimpiya o'yinlariga oid ash'yoviy yodgorliklar va arxeologik topilmalar;
- olimpiya sportiga doir arxiv materiallari, ilmiy kitoblar va boshqa yozma manbalar;

- olimpiya sportiga oid tasviriy san'at asarlari, badiiy kitoblar, xalq rivoyatlari va afsonalari, kino, foto, fonomateriallar;
- turli mamlakatlarda sport rivojlanishi to'g'risidagi amaliy ma'lumotlar, yani sport yutuqlari, sport rekordlari;
- sportga doir xukumat qonunlari, qaror va farmonlari, maxsus rasmiy xujjatlar kiradi.

O'zbekistonda mustaqillik davrida jismoniy tarbiya va sport sohasining rivojlanishi mamlakatimizda amalga oshirilayotgan samarali siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarning natijasidir. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan yalpi yangilanishlar bevosita I.A.Karimov asarlarida, nutq va ma'ruzalari, suhbat va interv'yularida ilmiy-nazariy jihatdan chuqur tahlil etilgan.

O'zbekiston Prezidenti I.A.Karimovning kitoblari istiqloq davridagi yangi tariximizni o'rganishning asosiy manbalardan biri va eng muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Olimpiya bilim asoslari fani olimpiya zaxiralari kollejlari, jismoniy tarbiya fakul'tetlari va institutlari, malaka oshirish tinglovchilari uchun muljallangan fan hisoblanadi. Olimpiya bilim asoslari fani o'quv rejasiga kiritilgan O'zbekiston tarixi, jismoniy tarbiya va sport tarixi, pedagogika, psihologiya, sotsiologiya, falsafa, jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati, tanlangan sport turi nazariyasi va uslubiyati fanlari bilan uzviy aloqada o'rganiladi.

Turli davrlarda sport hayotiga oid ma'lumotlar O'zbekiston tarixi, falsafa, sotsiologiya, siyosatshunoslik va boshqa ijtimoiy fanlar uchun mantiqiy xulosalar chiqarish borasida nazariy-metodologik jihatdan katta bilim manbai bo'lib xizmat qiladi.

Sport sohasi erishgan yutuqlarni aniq raqamli ma'lumotlar asosida namoyish etib, olimpiya sporti rivojlanish xususiyatlarini o'rganish jismoniy tarbiya va sport tarixi, jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyoti fanlarining mazmunini yangi misollar bilan boyitish imkonini beradi.

Olimpiya bilim asoslari fanini o'rganishning ijtimoiy-siyosiy va ta'lim-tarbiyaviy ahamiyati shundaki, bu fan talabalar va mutaxassislarning umumiy madaniy dunyoqarashini kengaytiradi, ularni olimpiya sporti tarixiy taraqqiyotining qonuniyatlari, olimpiya harakati tizimini takomillashtirishning ijobiy tajribalari bilan tanishtiradi. Fan mazmunida O'zbekiston sportining rivoji, Olimpiya o'yinlari tarixi, olimpizm mohiyati, insoniyat taraqqiyotida zamonaviy olimpiya harakatining o'rni, insonning jismoniy, ma'naviy va axloqiy fazilatlarini rivojlanishida olimpiya g'oyalarining ahamiyati ko'rsatilgan. Olimpiya bilim asoslari fani olimpiya sporti va olimpizm g'oyalarini keng targ'ibot qilish ishlarida yordam beradi.

Mazkur qo'llanma uchun O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya instituti professor-o'qituvchilari tomonidan nashr qilingan "Olimpiya bilimlari asoslari" (2001) o'quv qo'llanmasi tayanch manba sifatida xizmat qildi. Muallif o'quv qo'llanmani tayyorlashda yordam ko'rsatib ma'naviy qollab-quvvatlaganlari uchun O'zDJTI rektori Sh.X.Isroilov, JTNvaU kafedra mudiri, professor F.A.Kerimov, taqrizchilar professor A.A.Ruziyev, professor K.D.Yarashev va boshqa mutaxassislarga o'zining cheksiz minnatdorchiligini bildiradi.

I - bob. QADIMGI OLIMPIYA O'YINLARI

Qadimgi Gretsiyaning Olimpiya shahri Olimpiada o'yinlarining vatani hisoblanadi. Olimpiya shahri Peloponnes yarim orolining g'arbiy qismida joylashgan. Qadimgi yunonlar Olimpiya o'yinlarini buyuk xudolari - qudratli va dono Zevsga bag'ishlaganlar. Yunonlar oliy iloh Zevsni "yashin chaqnatuvchi", "bulutlarni haydovchi", beqiyos qudrat timsoli, "hayot baxsh etuvchi", "xaloskor" ma'budi sifatida e'zozlaganlar. Miloddan avvalgi V asrda yunon me'mori Libon loyihasi asosida Olimpiya shahrida Zevs maqbarasi qurilgan. Bu yerda o'rnatilgan Zevsning juda katta, oltin va fil suyagidan yasalgan haykali dunyodagi etti mo'jizaning biri, deb tan olingan.

Qadimgi olimpiya o'yinlarining tarixi to'rt davrdan iborat bo'lib, ular Qadimgi Gretsiyaning afsonaviy badiiy merosiga asoslanadi.

Qadimgi olimpiya o'yinlarining birinchi davri – qahramonlik davri hisoblanib, rivoyatlarga ko'ra bu musobaqalarda ma'budlar, shohlar, afsonviy qahramonlar o'zaro kuch sinashganlar. Gomerning mashhur "Illiada" dostonida Qadimgi Gretsiyada Troya urushining buyuk qahramoni Axilles tashkil etgan o'yinlarda ot aravalardagi poygalarda Frakiya shohi Diomed, Miken shohi Menelay, Pulos shohi Nestor marraga birinchi bo'lib etib kelganlar. Gomer ularning musht jangida teng keladiganlar topilmagan Evrial, kurashda barcha raqiblarining kuragini erga tekkizgan shoh Ayaks Telamanid, yugurishda Odissey, nayza uloqtirishda yunon qo'shinlari lashkarboshisi Agamemnon, kamon otishda Odisseyning eng sodiq xizmatkori Evmey va boshqa afsonaviy qahramonlarning fazilatlarini madh etgan.

Qadimgi olimpiya o'yinlarining ikkinchi – afsonaviy davri Geraklga bag'ishlab tashkil etgan umumellin musobaqalari to'g'risidagi rivoyatlarga asoslangan.

Qadimgi olimpiya o'yinlarining uchinchi – yarim afsonaviy davr miloddan avvalgi IX asrga to'g'ri kelib, bunda olimpiya o'yinlari Likurg va Ifit tomonidan tashkil etilganligi to'g'risidagi haqiqiy voqealar rivoyatlarda saqlanib kelgan.

Qadimgi olimpiya o'yinlarining to'rtinchi – qadimgi olimpia o'yinlarining tarixiy davri. Miloddan avvalgi 776 yilda birinchi qadimgi olimpiya o'yinlari bo'lib, o'tgan va olimpiya o'yinlari tog'risida yozma manbalar topilgan. Bu aniq ma'lumotlarga asoslangan sana Olimpiya o'yinlari vujudga kelgan yili, deb qabul qilingan.

Qadimgi olimpiya o'yinlari haqida juda ko'p afsonalar va rivoyatlar mavjud. Birinchi afsonada xudo Kronos o'g'illaridan birining qo'lidan halok bo'lishini bashorat qiluvchi tushga ishonib, yangi tug'ilgan farzandlarini yutib yuborishni boshlagan. Uning rafiqasi Reya navbatdagi yangi tug'ilgan farzand o'rniga yo'rgakka tosh o'rab, uni berahm otaga beradi. O'g'lini esa cho'ponga berib yuboradi, bola o'sib-ulg'ayadi, chaqmoq va momaqaldiroq xudosi qudratli Zevsga aylanadi. Zevs shavqatsiz otasini jangga chaqiradi va g'alaba qozonadi, shu orqali aka-singillarini qutqaradi, ular keyinchalik xudolarga aylanishadi. Zevs g'alaba sharafiga musobaqalar o'tkazishni buyurgan. Bu o'yinlar o'tkazilgan joy nomi bilan Olimpiya o'yinlari deb atalgan.

Yana boshqa afsonaga ko'ra o'yinlarni Zevsning o'g'li Gerakl tashkil qilgan. Olimpiya o'yinlari Geraklning eng shavkatli g'alabalaridan biriga bag'ishlangan. Gerakl yugurish masofasini belgilab bergan va u 600 ta oyoq qadamiga (192m 27sm) to'g'ri kelgan. Qadimgi Gretsiyada bu o'lchov «stadiy» deb yuritilgan, shundan «stadion» so'zi kelib chiqqan. Ko'p yillar davomida yugurish bo'yicha g'olib aynan shu masofada aniqlangan.

Olimpiya o'yinlari Zevsning nevarasi Pelops tomonidan tashkil qilingan degan afsona ham bor. Podshoh Enomayning juda go'zal qizi bo'lgan. Enomay o'z kuyovining qo'lidan halok bo'lishini tushida ko'rgan va bunga ishonib, qizini qo'lini so'rab kelgan yigitlarga shart qo'yib, ular bilan ot aravada poyga o'ynagan. Poygada mag'lub bo'lgan yigitlarni o'limga hukm qilgan.

Pelops Enomayning qiziga o'n to'rtinchi kuyov edi. Oldingi o'n uchta kuyov ot aravada poyga o'ynashda Enomay qo'lidan halok bo'lgan edi. Enomayning qizi Gippodamiya Pelops bilan birga Enomay ot aravasining boshqaruvchisi Mirtilosni g'ildiraklarni ushlab turuvchi bronzali ushlagichni mumlisiga almashtirib qo'yishga ko'ndirishadi. Poyga paytida g'ildiraklar chiqib ketadi va Enomay halok bo'ladi. Xudolarga minnatdorchilik bildirib, Pelops Olimpiya o'yinlarini ta'sis etadi va ot aravada poyga asosiy musobaqalardan biriga aylangan.

Qadimgi Olimpiya o'yinlari doimiy ravishda har 4 yilda bir marta kabisa yilida o'tkazilgan. Yunon rivoyatlari va ko'plab afsonalarida kabisa yili ofat keltiruvchi yil, deb ifodalangan. Shuning uchun qadimgi davrda yunonlar kabisa yilida xudolardan rahm-shavqat

so'rab, ular sharafiga bayramlar uyushtirganlar va qurbonliklar qilganlar. Yozma manbalarga ko'ra bu bayramlarning boshlanishi ikki yunon davlati – Elida va Sparta davlatlari o'rtasida tinchlik o'rnatilishi bilan bog'langan.

**Birinchi qadimgi Olimpiya o'yinlari miloddan avvalgi
776 yilda Olimpiya shahrida o'tkazilgan**

Olimpiya shahrida maxsus hay'at har to'rt yilda bir marta olimpiya o'yinlari tantanali ochiladigan sanani belgilab bergan. An'anaga binoan, bu sana yozda quyosh eng yuksak cho'qqisiga ko'tarilib, osmonda to'lin oy paydo bo'ladigan birinchi kun bo'lgan.

“**Olimpiada**” atamasi ikki olimpiya o'yinlari oralig'idagi to'rt yil – 1447 kuni bildirgan. Yunonlar uchun bu taqvim sitsilyalik tarixchi Timey tomonidan miloddan avvalgi 264 yilda kiritilgan.

O'yinlar o'tkaziladigan vaqtda Qadimgi Gretsiyada muqaddas tinchlik “**ekexeyriya**” e'lon qilingan va 3 oy davom etgan. Maxsus jarchilar muqaddas tinchlik kuchga kirganini hammaga ma'lum qilib chiqqanlar. Muqaddas tinchlik davrida, ya'ni ellinlar taqvimini bo'yicha ikki apolloniy va perfiniy oylarida har qanday jangovar harakatlar to'xtatilgan. Bu qat'iy qonunni buzganlarga ma'budlar tomonidan kulfat yog'dirilishi haqidagi har bir yunonga ma'lum bo'lgan aqida dahshati eng urishqoq elatlarni ham to'xtatgan. Bu davrda Olimpiya shahriga qurol-yarog' bilan kirish taqiqlangan. Polis hukmronlari olimpiya o'yinlari paytida musobaqa ishtirokchilari, murabbiylar va barcha tomoshabinlarning xavfsizligini kafolatlagan.

Sulh shu qadar muqaddas hisoblanganki, olimpiya o'yinlari o'tkazilgan bir necha yuzlab yillar davomida unga atigi ikki marotaba rioya etilmagan hol bo'lgan. Birinchisi, Filipp Makedonskiy lashkari askarlari olimpiya o'yinlariga ketayotganlarni yo'lda tunaganlar. Bosqinchilar nafaqat ularning pul va mollarini qaytarib berishga majbur qilinganlar, balki musobaqa tashkilotchilariga juda katta miqdorda jarima ham to'laganlar. Makedonskiy o'zining lashkarlari sulhni buzganliklari uchun olimpiya o'yinlari tashkilotchilaridan rasmiy kechirim ham so'rashga majbur bo'lgan. Ikkinchisi, miloddan avvalgi 420-yilda spartaliklar muqaddas sulh amal qilib turgan vaqtda Lepreya shahrini qamal qilganliklari uchun olimpiya kengashi tomonidan O'yinlar ishtirokchilari ro'yxatidan chiqarilgan.

Olimpiya o'yinlari dastlab bir kun bo'lgan va bayram o'tkazilgan kunlar "iyeromeniya" – "muqadas oy", deb nomlangan. Bu bayram vujudga kelgan paytida diniy xarakterga ega bo'lgan, lekin uning asosiy mazmunini atletika musobaqalari tashkil etgan. Miloddan avvalgi V asrga kelib, qadimgi Olimpiya o'yinlari 5 kun davom etgan.

Birinchi kun. Qadimgi Olimpiya o'yinlarining ochilish marosimi bo'lgan. Olimpiya bayramining boshlanishi to'rt marotaba karnay chalinishi bilan bildirilgan. Musobaqa ishtirokchilari, murabbiylar va hakamlar Zevs xudosiga qasamyod aytganlar.

Tantanali ochilish marosimi davomida jarchi tomonidan qatnashuvchi atletlarning ismi, kasbi, kelgan shahri e'lon qilingan. Olimpiadaning birinchi kunida xudolarga qurbonliklar keltirilgan.

Ikkinchi kun. Yoshlar o'rtasida yugurish, sakrash, disk va nayza uloqtirish, qo'l jangi bo'yicha musobaqalar o'tkazilgan.

Uchinchi kun. Olimpiadaning eng katta kuni – katta yoshli atletlarlar oʻrtasida yugurish, sakrash, disk va nayza uloqtirish, kurash, qoʻl jangi boʻyicha musobaqalar oʻtkazilgan.

Toʻrtinchi kun. Eng nufuzli hisoblangan ot aravalarda poyga boyicha hamda qurol aslaha bilan yugurish musobaqalari oʻtkazilgan.

Beshinchi kun. Gʻoliblar eʼlon qilingan, taqdirlash marosimi boʻlgan. Qadimgi Olimpiya oʻyinlarining gʻoliblari **olimpionik** deb nomlangan va ular sharafiga qoʻshiqlar aytilgan.

Qadimgi Olimpiya oʻyinlarga **ellanodik** - hakamlar rahbarlik qilgan. Ellanodiklar Elida fuqarolari orasidan oʻyinlar boshlanishidan bir yil oldin chek tashlash asosida 9 nafar kishidan 18 nafar kishigacha saylangan. Ellanodiklarning vazifasi musobaqalar joyini tayyorlash, musobaqa ishtirokchilarini tanlash, musobaqalarning borishini kuzatib turish va musobaqa gʻoliblariga mukofotlar berishdan iborat boʻlgan.

Qadimgi Olimpiya oʻyinlarining dasturi koʻp yillar mobaynida oʻzgarmagan va musobaqalarning eng qadimgi turi 1 stadiyga (stadiodrom) yugurishdan iborat boʻlgan. Qadimgi 14-oʻyinlardan boshlab musobaqalar dasturiga 2 stadiyga yugurish - diaulos, 15-olimpiada oʻyinlaridan boshlab esa chidamliligini sinash uchun 24 stadiyga yugurish - dolixodrom kiritilgan.

Qadimgi 18-Olimpiya oʻyinlardan boshlab dasturga pentatlon (beshkurash) boʻyicha musobaqalar kiritilgan.

Pentatlon – yugurish, sakrash, disk va nayza uloqtirish, kurash mashqlaridan iborat boʻlgan. 25-oʻyinlarda – ot aravalarda poyga, 33-oʻyinlarda – **pankraton** (qoʻl jangi va kurash) musobaqalari dasturga kiritilgan.

Qadimgi olimpiya o'yinlariga yangi musobaqa turlarining kiritilish sanalari

O'yin	Yil	Musobaqa turi
1	mil.av. 776 yil	1 stadiy (192 m 27 sm) stadiodrom
14	mil.av. 724 yil	Diaulos (2 stadiy)
15	mil.av. 720 yil	Dolixodrom (24 stadiy)
18	mil.av. 708 yil	Pentatlon (beshkurash)
23	mil.av. 688 yil	Qo'l jangi
25	mil.av. 680 yil	Ot aravalar poygasi
33	mil.av. 648 yil	Pankration va ot poygasi
37	mil.av. 632 yil	O'g'il bolalar uchun kurash va ot poygasi
38	mil.av. 628 yil	O'g'il bolalar uchun pentatlon
41	mil.av. 616 yil	O'g'il bolalar uchun qo'l jangi
65	mil.av. 520 yil	Qurol-aslaha bilan yugurish
70	mil.av. 500 yil	Xachir qo'shilgan aravalar poygasi
71	mil.av. 496 yil	Biyalar poygasi
84	mil.av. 444 yil	Xachir va biya poygalarining bekor qilinishi
93	mil.av. 408 yil	Ikkita ot qo'shilgan aravalar poygasi
99	mil.av. 384 yil	To'rtta toy qo'shilgan aravalar poygasi
128	mil.av. 268 yil	Toy poygasi
131	mil.av. 256 yil	Ikkita toy qo'shilgan aravalar poygasi
145	mil.av. 200 yil	O'g'il bolalar uchun pankration

Olimpiya shahrining sharqiy qismida o'sha davrlarda ot aravalar poygasi o'tkaziladigan ulkan gippodrom joylashgan va 730x336 metr kattalikda bo'lgan. Bundan tashqari, bu erda xususiy sport maktabi - gimnasiya, uning o'rtasida 66x66 metr kattalikdagi palestra joylashgan. Gimnasiya yaqinida esa olimpiya o'yinlari paytida atletlar yashaydigan "olimpiya qishlog'i" ham bo'lgan.

Qadimgi olimpiya o'yinlariga faqat ozod yunon fuqarolari qatnashishi huquqiga ega bo'lganlar. O'yinlarga qullar, ayollar, bolalar, horijiyalar, jinoyatchilar va qurollangan odamlar kiritilmagan. Miloddan avvalgi 632 yildan qadimgi 37-Olimpiya o'yinlardan boshlab o'yinlarida bolalar qatnashgan va ularning chiqishlari uchun alohida kun ajratilgan.

Qadimgi yunonlar Olimpiya o'yinlari qahramonlari nomlarini Alfey daryosi yaqinida o'rnatilgan marmar ustunlarga o'yib yozishgan. Birinchi Olimpiya o'yinlarining g'olibi Elida shahridan oshpaz Koroibos to'g'risida ana shu marmar ustundagi yozuvlardan ma'lum bo'lgan.

Qadimgi olimpiya o'yinlari ijtimoiy-siyosiy ahamiyatga ega bo'lgan. Ular Qadimgi Gretsiyaning ko'pgina shaharlarini birlashuviga, quldorlarning o'zaro shartnomalar asosida tinchlik haqidagi kelishuvlariga, iqtisodiy jiplashuviga sabab bo'lgan. Olimpiya o'yinlari millatni birlashtiradigan va o'zaro totuvlikka xizmat qiladigan umumyunon bayram hisoblangan. Bu o'yinlar ayni bir vaqtda polis quldorlarining harbiy qudratini ham namoyish qilgan.

Olimpiya o'yinlari qadimdan eng e'zozlangan bayramlardan biri bo'lgan. Mashhur tarixchi Gerodot bu yerga Afinadan yayov kelgan. Matematik Pifagor umumellin sport musobaqalarida qo'l jangi bo'yicha g'olib bo'lgan. Gippokrat kuchli kurashchi va mohir chavndozi edi. Faylasuf Aflotun mashhur Istma o'yinlarida kurash bo'yicha musobaqalarda g'olib chiqqan. Olimpiadalarda dramaturglar Sofokl va Evripid, yozuvchi Lukian, notiq Demosfen, qadimgi yunon madaniyati va san'atining barcha ko'zga ko'ringan namoyandalari bevosita musobaqalar, tanlovlar ishtirokchilari, tomoshabin sifatida qatnashganlar.

Qadimgi Gretsiyada har yili Demetra yoki "Sog'lom farzand" tanlovlarini o'tkazish an'anasi kiritilgan edi. Mazkur ko'rikda eng sog'lom va ko'rkam bolalar aniqlanib, ularning onalari taqdirlangan.

Olimpiya o'yinlarining asosiy g'oyasi inson barkamolligi, aqliy va jismoniy yetukligini namoyishi bo'lgan. Shuning uchun ilk umumellin bayramlarida kuchlilik, chaqqonlik, epcillik bo'yicha musobaqalar musiqa, she'riyat tanlovlariga ulanib ketgan. Olimpiadalarda jismoniy go'zallikka aqliy salohiyat, musiqiy, badiiy, tasviriy iste'dod ruhi uyg'un bo'lgan. Olimpiya o'yinlari doirasida san'at, adabiyot, musiqa, me'morchilik bo'yicha tanlovlar o'tkazilgan.

Milodiy 394 yilda Rim imperatori Feodosiy I tomonidan maxsus edikt e'lon qilinib, qadimgi Olimpiya o'yinlari taqiqlangan.

Qadimgi olimpiya o'yinlarining ta'qiqlash sabablari xristian dinining vujudga kelishi bilan bog'liq bo'lgan. Rim imperatori Feodosiy I xristianlikni majburiy joriy etib, ko'p xudoliklar bayramlarini man etish to'g'risida farmon chiqargan. Muqaddas Olimpiya shahriga o't qo'yib, yondirib yuborishga buyruq bergan. Qadimgi davrda jami 293 ta olimpiya o'yinlari o'tkazishgan. Olimpiya o'yinlari 12 asr davom etgan.

Qadimgi Olimpiya o'yinlarining ijtimoiy-madaniy ahamiyati

Iqtisodiy ahamiyati	Olimpiya shahri savdo sotiq markaziga aylangan va polislararo shartnomalar tuzilgan.
Siyosiy ahamiyati	Ekexeyriya tufayli polislar o'rtasidagi siyosiy munosabatlar yaxshilangan.
Harbiy ahamiyati	Qadimgi o'yinlarda davlatlar o'z harbiy qudrati va jangchilarning harbiy-jismoniy tayyorgarligini namoyish qilganlar.
Madaniy ahamiyati	O'yinlarning madaniy dasturida faylasuflar, matematik, tarixchi olimlar, shoyir va yozuvchilar o'z asarlari bilan qatnashganlar.

Qadimgi davrda olimpiya o'yinlarining jamiyatdagi o'rni va nufuzi juga yuqori bo'lib, ular Qadimgi Gretsiyaning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishida katta ahamiyatga ega bo'lgan.

Qadimgi Gretsiya davlatlarida ta'lim-tarbiya tizimi barcha to'la huquqli fuqarolarga mo'ljallangan edi. Tarbiya tizimi harbiy-jismoniy tayyorgarlik bilan cheklanib qolmasdan, har tomonlama tarbiya bergan. Qadimgi yunonlar insonning garmonik rivojlanishi aqliy, ma'naviy, estetik va jismoniy tarbiyadan iborat bo'lishi kerak, deb hisoblaganlar.

Qadimgi Gretsiyada jismoniy mashqlarning ikki xil usuli bo'lgan: *gimnastika* - umumiy jismoniy tarbiya; agonistika - maxsus tayyorgarlik va musobaqalarda ishtirok etish. *Agonistika* (*agon* - musobaqa, turnir) gimnastik o'yinlar va musiqa musobaqalaridan (musiqa, raqs, she'riyat sohalari bo'yicha) iborat bo'lgan. Qadimgi davrda Nemey o'yinlari, Istma o'yinlari, Pifiya o'yinlari, Panafina o'yinlari kabi musobaqalar keng tarqalgan edi.

Nemey o'yilari Zevs xudosiga bag'ishlangan bo'lib, ilk bor mil.av.573 yilda Argolida shahrida o'tkazilgan. Nemey o'yilari har ikki yilda bir marta - olimpiadaning ikkinchi yilida kuz faslida va to'rtinchi yilida - qishda o'tkazilgan. O'yilar dasturida yugurish, kurash, pentatlon va pankration bo'lgan. G'oliblar selderey barglari bilan taqdirlangan.

Pifiy o'yinlari Delfa shahrida Apollon xudosiga bag'ishlab o'tkazilgan. Apollon sozanda, raqqos xofizlar rahnamosi bo'lganligi uchun, dastlab o'yinlar dasturiga musiqa musobaqalari kiritilgan. Tarixiy ma'lumotlar asosida mil.av.586 yilda yunon shaharlari

o'rtasidagi urushlar qurbonlari xotirasiga bag'ishlangan ot arava poygalari ilk bor o'tkazilganligi aniqlangan. Delfa shahridagi mahalliy ahamiyatga ega bo'lgan bayramlar mil av.582 yildan boshlab umumyunon o'yinlarga aylangan. Pifiy o'yinlari g'oliblari Apollon xudosiga bag'ishlab ekilgan daraxtdan uzib olingan olmalar bilan taqdirlangan, keyinchalik esa lavr daraxti novdalaridan yasalgan gulchambar berilgan.

S/p 15227/3
Istma o'yinlari dengiz xukmdori Poseydon xudosiga bag'ishlangan. Bu o'yinlar mil.av.572 yildan boshlab har ikki yilda bir marta – olimpiada yilining birinchi va uchinchi yillari – bahorda Korinf qurfasida o'tkazilgan. Istma o'yinlari dasturi yugurish, kurash, qo'l jangi, pentatlon, pankration, ot arava poygalari va ot poygalari bo'yica musobaqalardan iborat bo'lgan. Bundan tashqari musiqa dasturi bo'yicha nay va kifara cholg'u ijrochilarning chiqishlari namoyish qilingan. Korinf shahri boy va badavlat bo'lganligi sababli Istma bayramlari katta tantanalar bilan tashkil qilingan. Istma o'yinlari g'oliblari qarag'ay daraxti novdalaridan yasalgan gulchambar bilan taqdirlangan va she'rlarda sharaflangan. Mil.av.228 yildan boshlab O'yinlarda rimliklar ham ishtirok etgan.

Qadimgi umumyunon bayramlari qatorida eng ommalashgan **Olimpiya o'yinlari** alohida ahamiyatga ega bo'lgan.

Bir yarim ming yildan so'ng esa Olimpiya o'yinlarini yana qayta tiklash g'oyalari paydo bo'lgan. 1824 yilda lord Stankof Olimpiya shahrida arxeologik qazilmalarni olib bordgan va uning chizmasini tuzgan. Bu esa Olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasini rivojlantirishga turtki bo'lgan. zamonaviy Olimpiya o'yinlarining ham mafkuraviy

g'oyasi asoslaridan biri inson barkamolligidir. Pyer de Kuberten tashabbusi bilan Olimpiya o'yinlari qayta tiklanib, zamonaviy Olimpiya o'yinlari doirasida ham san'at, adabiyot, musiqa, me'morchilik bo'yicha tanlovlar o'tkazilgan. Hozirgi davrda Olimpiya shahrida ma'buda Gera maqbarasi poyida Olimpiya o'yinlari mash'alasini yoqish an'anasi saqlanib qolingan.

**? “Qadimgi olimpiya o'yinlari” mavzusi bo'yicha
nazorat savollari:**

Qadimgi Olimpiya o'yinlari vujudga kelishiga qanday sabablar asos bo'lgan?

Qadimgi Olimpiya o'yinlari necha kun davom etgan?

Nima sababdan Olimpiya o'yinlari har 4 yilda o'tkazilgan?

«Olimpiada» so'zi nima ma'noni anglatgan?

Qanday mashq turi qadimgi olimpiya o'yinlarida asosiy hisoblangan?

Qadimgi Olimpiya o'yinlarida hakamlar qanday tanlangan?

Pentatlon qanday mashqlardan iborat bo'gan?

Qadimgi Olimpiya o'yinlarining ijtimoiy ahamiyati nimadan iborat edi?

Qadimgi olimpiya o'yinlari qanday tarixiy omillar sababli taqiqlangan?

II-bob. ZAMONAVIY OLIMPIYA O'YINLARI

Xalqaro sport va olimpiya harakati vujudga kelishining eng muhim sabablaridan biri sportni rivojlantirish va xalqaro sport uyushmalarini tuzish bo'lgan. Zamonaviy sport XIX asrdagi ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar, ishlab chiqarish, harbiy ishlar, fan, madaniyat va san'at sohalaridagi taraqqiyot mahsuli sifatida vujudga kelgan.

XIX asrning boshlarida sport turlari bo'yicha musobaqalar o'tkazib borilgan. 1829 yil Angliyada Kembrij va Oksford universitetlari o'rtasida eshkak eshish bo'yicha musobaqa uyushtirilgan. 1838 yildan boshlab esa Xenleyn parus va eshkak eshish regatasi o'tkazilgan.

1845 yilda Angliyaning Iton shahrida yengil atletika birinchi xalqaro musobaqalari o'tkazilgan. 1847 yil Rossiyaning Peterburg shahrida yelkanli sport bo'yicha birinchi rasmiy musobaqa o'tkazilgan. 1852 yilda AQSHda Vinnipeg ko'lida eshkak eshish bo'yicha musobaqa tashkil etilgan. Vengriya, Gretsiya va boshqa bir qator mamlakatlarda, Amerika, Avstraliyada suzish bo'yicha musobaqalar tashkil etilgan.

1860-yillarda Angliyada 15 ta klub mavjud bo'lib, ular o'rtasida musobaqalar o'tkazish an'anaga aylangan. 1863 yilda Angliyada futbol ligasi tashkil etilgan. Futbol texnikasi va taktikasi ancha takomillashtirilgan. Bu hozirgi davr futbolining yaratilish asosini tashkil etgan edi.

XIX asrning ikkinchi yarmida juda ko'p zamonaviy sport turlari va sport o'yinlari vujudga kelgan. Turli mamlakatlarda sport klublari

tashkil etilib, musobaqalar o'tkazilgan, sport inshootlari qurilgan. Bu davrda ko'pgina sport o'yinlari ham rivojlangan. Rossiya, Germaniya, Gretsiya, Vengriya kabi mamlakatlarda asosan kurash mashur edi. Shu asrning oxirlariga kelib jismoniy mashqlar, gimnastika, sport o'yinlari va turizmni bir-biridan ajratish, alohida turlarga bo'lish tizimiga asos solingan. Angliyada laun-tennis va kriket rivoj topgan, ular uchun maxsus o'yin maydonlari qurilgan. Evropa mamlakatlarida velosport vujudga kelgan. Bunda rezinali kameraning yaratilishi muhim ahamiyatga ega bo'lgan.

Shu asrda rivoj topgan sport turlaridan yana biri boks edi. Angliyada bu sport turi keng tarqalib, professional turga aylangan. Frantsiya, Italiya, Germaniya, Vengriya, Rossiya, Shvetsiya kabi mamlakatlarda shpaga va rapirada qilichbozlik xalq orasida keng tarqalgan sport turi hisoblangan. Ot sporti, miltiq, to'pponcha va kamondan o'q otish ham rivojlangan edi.

XIX asrda ayrim mamlakatlarda Olimpiya o'yinlarini amaliy jihatdan tiklashga harakat qilingan. 1834-1836 yillarda Shvetsiyada ikki marotaba Skandinaviya Olimpiya o'yinlari o'tkazilgan. Uning dasturidan qisqa va o'rta masofalarga yugurish, balandlikka va langar cho'p bilan sakrash, kurash kabi turlar joy olgan. Bu o'yinlar Lind universitetining professori Gustav Iogann Shartau tashabbusi bilan o'tkazilgan. Uning taklifi bilan qadimgi olimpiadalar haqida ma'ruzalar o'qilgan.

Gretsiya tomonidan qadimgi olimpiya o'yinlarini qayta tiklash haqidagi takliflar ko'p takrorlangan. Mamlakat mustaqilligi tarafdori bo'lgan Evangelis Tsappas har to'rt yilda o'yinlarni o'tkazish va unda

sport, sanoat va qishloq ho'jalik mahsulotlari ko'rgazmalarini tashkil etishni taklif qilgan edi. U olimpiya o'yinlari jarayonida ko'rgazmalar asosida savdo, iqtisod va madaniy aloqalarning o'zaro kuchayishini ko'ra bilgan, o'z mablag'lari hisobiga savdo va ko'rgazma zallari qurdirgan. 1859 yilda uning tashabbusi bilan Afinada Panorek o'yinlari o'tkazilib, unda faqat yunonlar ishtirok etgan. Moddiy ta'minotning talabga javob bermagani sababiga ko'ra, bu o'yinlar (1870, 1875, 1888 yil) muntazam o'tkazilmagan.

Mamlakatlardagi sport klublari asta-sekin milliy uyushmalar va lugalarga birlasha boshlagan. 1868 yilda Germaniyada barcha gimnastika uyushmalari Nemis gimnastika uyushmasiga birlashgan. 1888 yil AQSHda havaskor atletik uyushmasi, 1903 yil Shvetsiyada - umumshved sport uyushmasi tashkil etilgan. Umummilliy sport tashkilotlari boshqa mamlakatlarda ham yuzaga kelgan.

Xalqaro sport va olimpiya harakati XIX asrning oxirida vujudga kelgan. Xalqaro sport va olimpiya harakatining vujudga kelish sabablarini quyidagicha izohlash mumkin.

XIX asrning oxirlarida Germaniya, Angliya, Frantsiya, AQSH, Rossiya, Italiya kabi taraqqiy etgan davlatlar iqtisodiy va madaniy jihatdan ancha yuqori darajaga ko'tarilgan. Bu davrda ishlab chiqarish, fan, ta'lim tez rivojlandi. Bu jarayonlar ishlab chiqarish, xalqaro uyushmalar, trestlar, sindikatlarni va bir qator boshqa yangi tarmoqlarni tashkil etish bilan birgalikda davom etgan.

Xalqaro sport aloqalarining vujudga kelish sabablaridan biri jahon mamlakatlarida siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy jarayonlarning rivojlanishidir.

Yevropa mamlakatlari va Amerikada ilmiy-tehnika taraqqiyot jarayonining mahsuli sifatida aloqa va kommunikatsiya vositalari yuzaga kelgan. Bunday sharoitda turli sohalar bo'yicha xalqaro munosabatlarni kuchaytirish, ya'ni iqtisodiy, ilmiy, madaniy va sportdagi aloqalarni bog'lash qonuniyat darajasiga yetgan. Bu holat mamlakatlararo aloqalar va sportni rivojlantirishga qulaylik yaratgan. Jamoat harakatlari, yoshlar orasida jismoniy tarbiyani rivojlantirish bo'yicha ommaviy harakatlarning yuzaga kelishi ham bunga katta sabab bo'lgan.

XIX asrning so'nggi choragi jamoat arboblari, tibbiyotchilar, pedagoglarning yoshlarga ta'lim berish, jismoniy jihatdan rivojlantirishga qaratilgan faoliyatlari ancha kengaygan davr edi. Bu jarayonlarda jismoniy tarbiya va sportning yangi shakllari, usullari, vositalari yaratilgan. Mutaxassislar milliy jismoniy tarbiya va sport bilan chegaralanib qolmasdan, balki xalqaro sport aloqalarini o'rnatishni tavsiya etganlar. Bu yo'lda Frantsiya, Gretsiya, Angliya, Germaniya, Rossiya, AQSH, Shvetsiya va boshqa mamlakatlarning jamoatchiligi o'z faoliyatlari bilan alohida ajralib turar edi. Yoshlarni jismoniy tarbiyalash maqsadida olimpiya o'yinlaridan foydalanish kabi fikrlar ham bildirilgan. Bu haqida fikrlarni cheh pedagogi Yan Amos Komenskiy, nemis gimnastika maktabining asoschilari Iogann Guts-Muts va Gerxard Fit, rus jismoniy ta'limi tizimining asoschisi Pyotr Frantsevich Lesgaft va boshqalar bir necha bor ta'kidlaganlar.

XIX asr oxirida mamlakatlardagi sport tashkilotlarining o'zaro tajriba almashish faoliyatlari yuzaga kelib, keyinchalik ular Xalqaro sport uyushmalariga asos solganlar.

1881 yilda jahonda birinchi Xalqaro sport federatsiyasi - Yevropa gimnastika uyushmasi va shu yilning o'zida Xalqaro gimnastika federatsiyasi tashkil topgan. 1882 yilda konkida uchish Xalqaro uyushmasi va Xalqaro eshkak eshish federatsiyasi, 1900 yilda Xalqaro velosport uyushmasi, 1904 yilda Xalqaro futbol federatsiyalar assotsiatsiyasi, 1908 yilda Xalqaro havaskorlik suzish federatsiyasi va Xalqaro muz ustida xokkey ligasi, 1912 yilda Xalqaro yengil atletika havaskorlik federatsiyasi, 1913 yilda Xalqaro qilichbozlik federatsiyasi tashkil etilgan.

XIX asrning oxirida frantsuz jamoat arbobi Pyer de Kuberten zamonaviy Olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasini hayotga tatbiq etgan. 1892 yil 25 noyabrda o'zining mashhur «Olimpiya Renessansi» mavzusidagi ma'ruzasini Sorbonna universitetida o'qib eshittirgan.

1894 yil 16 iyunda Pyer de Kuberten tashabbusi bilan Parij shahrida **I Xalqaro sport kongressi** o'tkazilgan. Kongressda 12 ta davlatdan 72 ta vakillar qatnashgan, 21 ta davlat o'z roziligini yozma ravishda yuborgan. Kongressda Pyer de Kuberten taklifi bilan 1894 yil 23 iyunda **Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi (XOQ)** tashkil etilgan. Uning tarkibiga 12 davlatdan 14 vakillar kiritilgan.

Olimpiya o'yinlari - har 4 yilda bir marta XOQ rahbarligida o'tkaziladigan eng yirik xalqaro kompleks sport musobaqalardir.

Olimpiya o'yinlari rivojlanish davrlarining umumiy tavsifi

Zamonaviy Olimpiya o'yinlari tarixiy rivojlanishi to'rtta asosiy davrlardan iborat:

Olimpiya o'yinlari rivojlanishining asosiy davrlari:

- I. 1896-1912 yillardagi Olimpiya o'yinlari**
- II. 1920-1936 yillardagi Olimpiya o'yinlari**
- III. 1948-1988 yillardagi Olimpiya o'yinlari**
- IV. 1992- hozirgi davrgacha Olimpiya o'yinlari**

Bu davrlar o'ziga xos xususiyatlarga ega. Olimpiya o'yinlari rivojlanishining birinchi va ikkinchi davrlari Pyer de Kuberten rahbarligida bosib o'tilgan. Bu davrlar xalqaro olimpiya harakatining shakllanish va zamonaviy Olimpiya o'yinlarining tiklanish davri hisoblanadi. Olimpiya harakati tarixida bu davr "Kuberten davri" deb nomlanadi. Xalqaro olimpiya harakati va Olimpiya o'yinlarining rivojlanishi unung huquqiy asoslarini yaratilishi, tashkiliy tuzilmasi va tarkibining shakllanishi, tashkiliy tadbirlarining yo'lga qo'yilishi, moddiy-texnik ta'minlanishi bilan bog'liq.

Zamonaviy Olimpiya o'yinlari rivojlanishining uchinchi va to'rtinchi davrlari Ikkinchi Jahon urushidan keyin boshlanib, bugungi kungacha davom etmoqda. Bu davrlarda Olimpiya o'yinlarining rivojlanishi Xalqaro olimpiya harakati saflarining geografik va mintaqaviy jihatdan kengayishi, jahonda olimpiya sport turlarining keng tarqalishi bilan bog'liq.

Zamonaviy Olimpiya o'yinlari rivojlanishining **birinchi davrida** 1896 yildan 1912 yilgacha beshta Olimpiya o'yinlari o'tkazilgan.

I -V Olimpiya o'yinlarida, yani birinchi beshta O'yinlarda faqat mezbon davlat jamoasi g'olib bo'lgan. Buning sababi sportchilar soni bilan bog'liq bo'lgan. Bu davrda ayrim davlat rahbarlari va sport tashkilotlari olimpiya o'yinlarining mohiyatini tushunib yetmagan va o'z sportchilari uchun mablag' ajratmagan. Natijada Olimpiya o'yinlarini o'tkazgan davlat sportchilarining soni ko'pchilikni tashkil qilgan. Masalan, Afinada 295 ta sportchidan 200 tasi Gretsiya sportchilari, Parijda esa 1225 ta sportsidan 700 tasi frantsiyalik sportchilar bo'lgan, va h.k.

VI (yozgi) Olimpiya o'yinlari Birinchi jahon urushi sababli o'tkazilmagan.

1896-1912 yillarda o'tkazilgan Olimpiya o'yinlari

№	Yil	O'tkazilgan joyi	Mamlakat soni	Sportchi soni	1-o'rin (davlat)
I	1896	Afina, Gretsiya	14	295	Gretsiya
II	1900	Parij, Fransiya	24	1225	Frantsiya
III	1904	Sent-Luis, AQSH	13	689	AQSH
IV	1908	London, Angliya	22	2035	Angliya
V	1912	Stokgolm, Shvetsiya	28	2547	Shvetsiya
VI	1916	Berlin, Germaniya	o'tkazilmagan		

Olimpiya o'yinlari rivojlanishining **ikkinchi davrida** 1920 yildan 1936 yilgacha yana beshta Olimpiya o'yinlari o'tkazilgan. Ikkinchi davrning asosiy xususiyati Pyer de Kuberten tomonidan ishlab chiqilgan olimpiya ramzlarining joriy qilinishidir. Bundan tashqari, qishki Olimpiya o'yinlarining alohida o'tkazilishi, olimpiya harakati mavqeining yanada oshganlini namoyish etgan.

XII (1940) va XIII (1944) yozgi Olimpiya o'yinlari Ikkinchi jahon urushi sababli o'tkazilmagan.

1920-1936 yillarda o'tkazilgan (yozgi) Olimpiya o'yinlari

O'yin	Yil	O'tkazilgan joyi	Mamlakat	Sportchi	I-o'rin
VII	1920	Antverpen, Belgiya	29	2669	AQSH
VIII	1924	Parij, Frantsiya	44	3092	AQSH
IX	1928	Amsterdam, Gollandiya	46	3014	AQSH
X	1932	Los-Andjeles, AQSH	37	1408	AQSH
XI	1936	Berlin, Germaniya	49	4066	Germaniya
XII	1940	Tokio, Yaponiya	o'tkazilmagan		
XIII	1944	London, Angliya	o'tkazilmagan		

Zamonaviy Olimpiya o'yinlari rivojlanishining uchinchi davrida 1948 yildan 1988 yilgacha 11 ta yozgi Olimpiya o'yinlari o'tkazilgan.

Bu davrning asosiy xususiyati siyosatning olimpiya sportiga aralashuvida namoyon bo'lgan. Bu davrda olimpiya harakatida juda ko'p muammolar ham mavjud bo'lgan va ularni bartaraf etish yo'llari XOQ kongresslari va sessiyalarida muhokama qilingan.

1948-1988 yillarda o'tkazilgan Olimpiya o'yinlari

№	Yil	O'tkazilgan joyi	Mamlakat soni	Sportchi soni	I-o'rin (davlat)
XIV	1948	London, Angliya	59	4099	AQSH
XV	1952	Xelsinki, Finlyandiya	69	4925	AQSH
XVI	1956	Melburn, Avstraliya	67	3184	SSSR
XVII	1960	Rim, Italiya	83	5348	SSSR
XVIII	1964	Tokio, Yaponiya	93	5140	SSSR
XIX	1968	Mexiko, Meksika	112	5530	AQSH
XX	1972	Myunxen, GFR	121	7123	SSSR
XXI	1976	Monreal, Kanada	92	6028	SSSR
XXII	1980	Moskva, SSSR	80	5217	SSSR
XXIII	1984	Los-Andjeles, AQSH	140	6797	AQSH
XXIV	1988	Seul, Koreya	159	8465	SSSR

Zamonaviy Olimpiya o'yinlari rivojlanishining **to'rtinchi davrida** 1992 yildan 2012 yilgacha 6 ta yozgi Olimpiya o'yinlari o'tkazilgan. Hozirgi davrda Olimpiya o'yinlari eng yirik xalqaro sport musobaqalari hisoblanadi. Ularni tashkil qilish va o'tkazish har bir mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va sport sohalarini rivojlanishida muhim omillardan biri bolib xizmat qiladi.

1992-2012 yillarda o'tkazilgan yozgi Olimpiya o'yinlari

No	Yil	O'tkazilgan joyi	Mamlakat soni	Sportchi soni	1-o'rin (davlat)
XXV	1992	Barselona, Ispaniya	172	10563	MDH
XXVI	1996	Atlanta, AQSH	197	10318	AQSH
XXVII	2000	Sidney, Avstraliya	199	10651	AQSH
XXVIII	2004	Afina, Gretsiya	202	10625	AQSH
XXIX	2008	Pekin, Xitoy	204	11500	Xitoy
XXX	2012	London, Angliya	205	10500	AQSH

Xalqaro sport va olimpiya harakati vujudga kelishining

asosiy sabablari:

- Sport, gimnastika va sport o'yinlarini halqaro miqyosda rivojlanishi; Jismoniy tarbiyaning takomillashgan uslublari, shakllari va vositalarining ishlab chiqilishi;
- Milliy va halqaro sport klublari, uyushma, liga va federatsiyalarning tashkil qilinishi; Sport musobaqalari qoidalari va tartiblarining ishlab chiqilishi;
- Xalqaro sport musobaqalarining tashkil qilinishi va o'tkazilishi;
- Davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy va madaniy aloqalarning kengayishi va sport sohasida tajribalar almashishni yo'lga qo'yilishi;
- Olimpiya o'yinlarini qayta tiklash g'oyasining vujudga kelishi.

1-§. YOZGI OLIMPIYA O'YINLARI

I yozgi Olimpiya o'yinlari 1896 yil 6–15 aprelda Afina shahrida (Gretsiya) bo'lib o'tgan. I yozgi Olimpiya o'yinlarida 14 mamlakatdan 295 nafar sportchi ishtirok etgan.

I Olimpiya o'yinlari 1896 yil 6-15 aprelda Gretsiyaning Afina shahrida o'tkazilgan

Olimpiya o'yinlari dasturiga 9 ta sport turlari: yengil atletika, gimnastika, suzish, og'ir atletika, yunon-rum kurashi, o'q otish, qilichbozlik, velosport va tennis kiritilgan.

Bu O'yinlarda AQSH sportchilari yengil atletika bo'yicha yuqori natijalarni namoyish etganlar.

Garvard universitetining talabasi Jeyms Konnoli sakrash bo'yicha birinchi Olimpiya chempioni bo'lgan. Amerikalik Robert Garret disk uloqtirishda va yadro irg'itishda g'olib bo'lgan, uzunlikka sakrashda ikkinchi va balandlikka sakrashda uchinchi o'rinni egallab, barchaning e'tiborini qozonishga sazovor bo'lgan. Qiziqarli tomoni shundaki, Garret O'yinlarga tasodifan tushib qolgan. Chunki u Gretsiyada o'z ta'tilini o'tkazib yurganda, Olimpiya o'yinlari haqidagi xabarni eshitib, ro'yxatga o'z ism-sharifini kiritgan edi. R.Garret umrida disk uloqtirmagan, faqat O'yindan uch kun oldin mashq qilib o'rgangan. Uning tabiiy qobiliyati va sportdagi yutuqlari olimpiya chempioni bo'lishga sabab bo'lgan.

Germaniya sportchisi Karl Shuman yunon-rum kurashi bo'yicha 4 ta oltin medalga sazovor bo'lgan. Gretsiyalik marafonchi Spiridon

Luis Olimpiada o'yinlarining qahramoni bo'lgan. Gretsiya sportchilari otish va qilichbozlik bo'yicha yuqori ko'rsatkichlarga erishganlar.

I (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Gretsiya	10	17	19	46
2	AQSH	11	7	2	20
3	Germaniya	6	5	2	13
4	Frantsiya	5	4	2	11
5	Angliya	2	3	2	7

Gretsiya qiroli Georg I Olimpiya o'yinlarining g'oliblariga medallarni taqdim etgan. Birinchi o'rin uchun kumush medallari, ikkinchi o'rin bronza medallari, zaytun novdalari berilgan. Marafon yugurishini dasturga kiritishni tavsiya etgan akademik Mishel Breal unung g'olibi Spiridon Luisga Olimpiya kubogini taqdim etgan. Taqdirlash marosimidan so'ng atletlar olimpiya madhiyasi sadolari ostida stadiondan tantanali yurib o'tgan edilar. 1896 yildan boshlab Olimpiya o'yinlari g'oliblari sharafiga davlat madhiyasi ijro etilib, davlat bayrog'i ko'tarish an'anasi kiritilgan.

II Olimpiya o'yinlari 1900 yil 14 may – 13 sentabrda Parij shahrida (Frantsiya) o'tkazilgan. Bu o'yinlar Pyer de Kuberten vatanida tashkil etilgan. Olimpiya o'yinlariga 24 davlatdan 1225 nafar (ulardan 22 nafari ayol) sportchilar ishtirok etgan. O'yinlarni o'tkazish uchun Tashkiliy ko'mita tuzilib, uning birinchi majlisi 1898 yil 29 mayda bo'lib o'tgan va bunda O'yinlarni tashkil etish dasturi ishlab chiqilgan edi. Olimpiya o'yinlari Jahon badiiy ko'rgazmasi bilan bir vaqtga to'g'ri kelgan va bu holat o'yinlar ahamiyatini pasaytirgan. Jahon badiiy ko'rgazmasi direktori sport musobaqalarini ko'rgazma

tadbirlaridan biri sifatida qabul qilgan. Sport musobaqalari uchun maxsus sport inshootlari qurilmagan.

Olimpiya musobaqalari 20 ta sport turi bo'yicha 95 ta medallar komplekti uchun o'tkazilgan. Amerikalik yengil atletikachilar Elvin Krentslayn (4 ta oltin), Rey Yuri (3 ta oltin) yugurish va sakrash bo'yicha eng yaxshi natija ko'rsatib, Olimpiya o'yinlari qahramoni bo'lganlar. Olimpiya o'yinlarida ilk bor ayollar 1900 yildan boshlab ishtirok etgan. Tennis bo'yicha Sharlotta Kuper, golf bo'yicha Margaret Ebbot, Polin Uitter va Darya Prett ayollar o'rtasida birinchi olimpiya chempioni unvoniga sazovor bo'lganlar.

II (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Frantsiya	26	41	34	101
2	AQSH	19	14	14	47
3	Angliya	15	6	9	30

III Olimpiya o'yinlari 1904 yil 1 iyul–29 oktabrda Sent-Luis shahrida (AQSH) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida 13 ta davlatdan 689 nafar (ulardan 6 nafar ayol) sportchilar ishtirok etgan. Bu Olimpiada Amerika qit'asida bo'lganligi sababli juda kam sportchilar qatnashgan. Yevropa, Osiyo va Avstraliya ko'p jamoalari moddiy qiyinchiliklar tufayli ishtirok etmagan.

Olimpiya o'yinlari Jahon texnik ko'rgazmasi bilan bir vaqtga to'g'ri kelgan va bu holat o'yinlar ahamiyatini pasaytirgan, chunki tomoshabinlar ko'prok ko'rgazma bilan qiziqqan edi.

Olimpiya o'yinlarida 18 ta sport turidan 94 ta medallar komplekti uchun musobaqalar o'tkazilgan. Eng yaxshi sport natijalarini amerikalik yengil atletikachilar Rey Yuri, Archi Xan, gimnastika

bo'yicha Anton Xeyda (5 ta oltin), Jorj Eyser (3 ta oltin), velosport bo'yicha Markus Xarli (4 ta oltin) ko'rsatgan edi. 1904 yildagi Olimpiya o'yinlaridan boshlab g'oliblarga oltin, kumush va bronza medallar berish an'anasi qirtilgan.

III (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	78	82	78	234
2	Germaniya	4	4	5	13
3	Kuba	4	2	3	9

IV Olimpiya o'yinlari 1908 yil 27 aprel – 29 oktabrda London shahrida (Angliya) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 22 ta davlatdan 2035 nafar (ulardan 37 nafar ayol) sportchilar ishtirok etgan. Musobaqalar 22 ta sport turi bo'yicha 110 ta medallar komplekti uchun o'tkazilgan. Dasturga ilk bor chim ustida xokkey kiritilgan. Qirol Eduard VII ning talabiga ko'ra marafon yugurish masofasi 40 km 23 m dan 42 km 195 mga uzaytirilgan, chunki qirolning oilasi Vindzor qal'asi balkonidan marafon startini ko'rishni istagan. Keyingi O'yinlar dasturlarida 42,142 km klassik marafon masofasi bo'lib qolgan.

Londonda sport musobaqalari uchun 70 ming o'rinli stadion, 100 metrli suzish havzasi, velotrek va boshqa maxsus sport inshootlari qurilgan. Bu davrda London shahrida muz ustida uchish maydoni bo'lganligi uchun Olimpiya o'yinlari dasturiga ilk bor qishki sport turi kon'kida figurali uchish kiritilgan.

Sport musobaqalari davomida yuqori sport natijalari ko'rsatilib, yengil atletika bo'yicha 3 ta jahon, 13 ta olimpiya rekordlari, suzish bo'yicha 6 ta jahon va olimpiya rekordlari o'rnatilgan.

Angliya sportchisi Genri Teylor suzish bo'yicha 3 ta oltin medalga sazovor bo'lib, Olimpiya o'yinlarining qahramoniga aylangan.

1908 yildagi Olimpiya o'yinlaridan boshlab g'oliblarni norasmiy jamoa ochko hisobi bo'yicha aniqlash qoidasi qiritilgan. O'yinlar davrida ingliz ruhoniysi Etel'bert Talbot tomonidan "Eng asosiysi g'alaba emas, ishtirok etishdir" so'zlari aytilgan.

IV (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Buyuk Britaniya	56	51	39	146
2	AQSH	23	12	12	47
3	Shvetsiya	8	6	11	25

V Olimpiya o'yinlari 1912 yil 5 may – 22 iyulda Stokgol'm (Shvetsiya) shahrida bo'lib o'tgan. O'yinlarda 28 ta davlatdan 2547 nafar (ulardan 37 nafar ayol) sportchilar ishtirok etgan. Musobaqalar 14 ta sport turi bo'yicha 109 ta medallar komplekti uchun o'tkazilgan. Musobaqalar uchun barcha qulayliklarga ega bo'lgan "Qirol" stadioni qurilgan. Olimpiya o'yinlarining eng yaxshi sportchisi deb, amerikalik hindu Jim Torp tan olingan.

V (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Shvetsiya	24	24	17	65
2	AQSH	25	19	19	63
3	Buyuk Britaniya	10	15	16	41

1912 yildagi Olimpiya o'yinlaridan boshlab Olimpiya o'yinlarining ochilish va yopilish marosimlari kiritilgan. Bu Olimpiya o'yinlarida oxirgi marta sof oltin medallar berilgan.

V Olimpiya o'yinlari dasturiga ilk bor san'at tanlovi kiritilgan. Pyer de Kuberten san'at tanlovida Martin Eshbax va Jorj Xoxrod

taxalluslari ostida ishtirok etgan va «Sport madhiyasi» she'ri uchun oltin medal bilan taqdirlangan.

1896-1912 yillarda o'tkazilgan yozgi Olimpiya o'yinlarining asosiy xususiyatlari:

- I yozgi Olimpiya o'yinlari dasturiga ayollar sporti kiritilmagan.
- Olimpiya o'yinlari dasturida yozgi va qishki sport turlari bo'lgan sportchilarni va sport rekordlarini ro'yxatga olish bo'yicha tashkiliy hay'at tuzilmagan.
- Olimpiya o'yinlari jihozlanishi past darajada bo'lgan: maxsus sport inshootlari yetishmagan.
- Olimpiya shaharchasi, sportchilarning etib kelish sanasi va O'yinlar vaqtidagi aniq jadvallar bo'lmagan.
- I -V Olimpiya o'yinlarida faqat mezbon davlat jamoasi g'olib bo'lgan.

VI (yozgi) Olimpiya o'yinlari (1916 y.) Birinchi Jahon urushi sababli o'tkazilmagan.

VII Olimpiya o'yinlari 1920 yil 20 aprel- 12 sentyabr kunlari Antverpen shahrida (Bel'giya) bo'lib o'tgan. O'yinlarga 29 ta davlatdan 2669 nafar (69 nafar ayol) sportchi tashrif buyurgan. Olimpiya o'yinlariga Germaniya kiritilmagan, chunki bu davlat I Jahon urushi sababchisi bo'lgan. Sovet davlati Olimpiya o'yinlarida sovet Milliy Olimpiya qo'mitasi XOQ tomonidan tan olinmaganligi sababli ishtirok etmagan.

1920 yilda VII Olimpiya o'yinlarida birinchi marta olimpiya bayrog'i ko'tarilgan va sportchilarning olimpiya qasamyodi kiritilgan. Bel'giyaning eng yaxshi sportchisi Viktor Boen olimpiya qasamyodini

aytish sharafiga ega bo'lgan. Olimpiya bayrog'i Pyer de Kuberten tomonidan 1913 yilda tavsiya etilib, 1914 yilda XOQning 20 yilligiga bag'ishlangan Kongressda tasdiqlangan edi.

Sport musobaqalari 26 ta sport turi bo'yicha 154 ta medallar komplekti uchun o'tkazilgan. Olimpiya musobaqalari natijalari bo'yicha Finlyandiya sportchisi Paavo Nurmi yengil atletikaning 10 000 m va kross yugurish masofalarida 3 ta oltin va 1 ta kumush medallarga ega bo'lib, Olimpiada qahramoni, deb tan olingan.

VII (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	41	27	27	95
2	Shvetsiya	19	20	25	64
3	Buyuk Britaniya	16	15	13	44
4	Finlyandiya	15	10	9	34
5	Bel'giya	14	11	11	36

VIII Olimpiya o'yinlari 1924 yil 5-27 iyul kunlari Parij shahrida (Frantsiya) bo'lib o'tgan. O'yinlarga 44 ta davlatdan 3092 nafar sportchi tashrif buyurgan. Olimpiya o'yinlarida 17 ta sport turlari bo'yicha 126 ta medallar komplekti uchun musobaqalar o'tkazilgan. Sport musobaqalarida yengil atletika bo'yicha 8 ta jahon va 14 ta olimpiya rekordlari, suzish bo'yicha 4 ta jahon va 11 ta olimpiya rekordlari o'rnatilgan edi.

Finlyandiya sportchisi Paavo Nurmi yugurish bo'yicha 5 ta oltin medalga sazovor bo'lgan. Paavo Nurmi 1921-1929 yillar oralig'ida 1500 m dan 20 km gacha yugurish masofalari bo'yicha 29 ta jahon rekordlarini o'rnatgan. Amerikalik Jonn Vaysmyuller suzish bo'yicha 3 ta oltin medalga, frantsiyalik Roje Dyukre qilichbozlik bo'yicha 5 ta medalga (3 tasi oltin) sazovor bo'lganlar.

1924 yildan boshlab sport musobaqalari natajalarini norasmiy jamoa ochko hisobi asosida aniqlash qoidasi kiritilgan, yani oltita sovrin o'rinlar uchun ochko belgilangan: birinchi o'rin – 7 ochko, ikkinchi o'rin – 5 ochko, uchinchi o'rin – 4 ochko, to'rtinchi o'rin – 3 ochko, beshinchi o'rin– 2 ochko, oltinchi o'rin – 1 ochko. Bu O'yinlarda ilk bor olimpiya shiori – “**Citius, Altius, Fortius**” – “Tezroq, Balandroq, Kuchliroq” so'zlari yangragan.

Bu O'yinlar Pyer de Kuberten rahbarligida o'tkazilgan oxirgi Olimpiya o'yinlari bo'lgan.

VIII (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	45	27	27	99
2	Frantsiya	13	15	10	38
3	Finlyandiya	14	13	10	37

IX Olimpiya o'yinlari 1928 yil 17 may - 12 avgust kunlari Amsterdam shahrida (Gollandiya) bo'lib o'tgan. O'yinlarga 46 ta davlatdan 3014 nafar (277 nafar ayol) sportchi tashrif buyurgan.

1928 yildan boshlab olimpiya mash'ali yoqish an'anasi kiritilgan. Zamonaviy Olimpiya o'yinlari mash'ali Gretsiyaning Alfey daryosi vodiysidagi Kronos tog'i yonida yoqiladi va Olimpiya o'yinlari o'tkaziladigan shaharga keltiriladi.

Olimpiya o'yinlari ochilich marisimida tinchlik ramzi sifatida ilk bor oq kabutarlar uchirilgan.

Olimpiya o'yinlarida 14 ta sport turlari bo'yicha 109 ta medallar komplekti uchun musobaqalar o'tkazilgan. Jonni Vaysmyuller (AQSH) suzish va Paavo Nurmi (Finlyandiya) yengil atletika bo'yicha ikkinchi marta olimpiya chempioni bo'lganlar.

IX (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	22	18	16	56
2	Germaniya	10	7	14	31
3	Finlyandiya	8	8	9	25

X Olimpiya o'yinlari 1932 yil 30 iyul - 14 avgust kunlari Los-Anjeles shahrida (AQSH) bo'lib o'tgan. O'yinlarga 37 ta davlatdan 1408 nafar (126 nafar ayol) sportchi tashrif buyurgan. Olimpiya o'yinlarida Xitoy va Kolumbiya sportchilari ilk bor qatnashgan. Olimpiya o'yinlarida 17 ta sport turlari bo'yicha 116 ta medallar komplekti uchun musobaqalar o'tkazilgan. O'yinlar davomida 116 ta olimpiya va 21 ta jahon rekordlari o'rnatigan. Bunda Yaponiya sportchisi Kusuo Kitamura 14 yoshida 1500 m masofaga suzish bo'yicha ko'rsatgan natijasi (19.12.4.) keyingi 20 yil mobaynida o'zgarmagan. Shvetsiya sportchisi Karl Vestergren sport kurashi bo'yicha uch karra (1920,1924,1932) olimpiya chempioni unvoniga sozovor bo'lgan. Eng ko'p olimpiya rekordlari suzish (36 ta) va yengil atletika (54 ta) sport turlarida o'rnatilgan. Bu O'yinlarda g'olib sportchilarni podiumga chiqarib taqdirlash an'anasi kiritilgan.

X (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	41	32	30	103
2	Italiya	12	12	12	36
3	Frantsiya	10	5	4	19

Los-Anjeles shahrida sportchilar uchun 700 ta turar uy-joylari qurib berilgan va keyingi davrlarda olimpiya shaharchalarini barpo etish an'anaga aylangan.

XI Olimpiya o'yinlari 1936 yil 1 - 16 avgust kunlari Berlin shahrida (Germaniya) bo'lib o'tgan. O'yinlarga 49 ta davlatdan 4066 nafar (328 nafar ayol) sportchi tashrif buyurgan. Olimpiya o'yinlarida Afg'oniston, Bermud, Boliviya, Kosta-Rika va Lixtenshteyn sportchilari ilk bor qatnashgan.

Olimpiya o'yinlari davomida Adolf Gitler targ'ib etgan irqchilik va millatchilik siyosati yaqqol ko'zga tashlanib turgan. Germaniya natsional-shovinistlari tomonidan Osiyo, Afrika qit'alari vakillari, yahudiylar, turli mamlakatlardan kelgan negr irqiga mansub sportchilar kamsitilgan. Shunga qaramasdan, AQSH sportchisi Jeyms Ouens yengil atletika bo'yicha 4 ta oltin medallarga sazovor bo'lib va 4 ta olimpiya rekordlarini o'rnatib, Olimpiada qahramoniga aylangan. AQSH terma jamoasining yana 10 nafar qora tanli sportchilari 11 medallarni (ulardan 6 ta oltin) egallashga muvaffaq bo'lganlar.

Olimpiya o'yinlarida 19 ta sport turlari bo'yicha 129 ta medallar komplekti uchun musobaqalar o'tkazilgan. Olimpiya dasturi basketbol, gandbol, baydargada eshkak eshish sport turlari bilan to'ldirilgan.

XI (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Germaniya	33	26	30	89
2	AQSH	24	20	12	56
3	Vengriya	10	1	5	16

1920 -1936 yillarda o'tkazilgan yozgi Olimpiya o'yinlarining asosiy xususiyatlari:

- Olimpiya o'yinlarida birinchi marta olimpiya bayrog'i ko'tarilgan va sportchilarning olimpiya qasamyodi kiritilgan.

- ilk bor olimpiya shiori - “Citius, Altius, Fortius” yangragan.
- Qishki olimpiya o'yinlari alohida o'tkazila boshlagan.
- olimpiya mash'alini yoqish an'anasi kiritilgan.
- Olimpiya o'yinlari ishtirokchilari va sportchilar uchun ilk bor maxsus olimpiya shaharchasi qurilgan.

XII (1940) va XIII (1944) yozgi Olimpiya o'yinlari Ikkinchi jahon urushi sababli o'tkazilmagan.

XIV Olimpiya o'yinlari 1948 yil 29 iyul -14 avgust kunlari London shahrida (Angliya) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida 59 ta davlatdan 4099 nafar sportchi (3714 erkak, 385 ayol) ishtirok etib, 17 sport turidan 136 ta medallar komplekti uchun musobaqalarda qatnashgan. Olimpiya o'yinlariga SSSR, Germaniya va Yaponiya kiritilmagan. O'yinlarda birinchi marta Venesuela, Livan, Birma, Suriya, Puerto-Riko va Shri-Lanka davlatlari jamoalari ishtirok etgan.

XIV (yozgi) Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	38	27	19	84
2	Shvetsiya	16	11	17	44
3	Frantsiya	10	6	13	29

XIV Olimpiya o'yinlarining sport musobaqalari ilk bor milliy televideniye orqali translyatsiya qilingan. Bu Olimpiya o'yinlaridan boshlab volontyorlarning yordam ko'rsatish ishlari tashkil etilgan.

XV Olimpiya o'yinlari 1952 yil 19 iyul – 3 avgust kunlari Xel'sinki shahrida (Finlyandiya) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida 69 ta mamlakatdan 4955 sportchi (518 nafar ayol) ishtirok etib, 21 ta sport turi bo'yicha 149 ta medallar komplekti uchun kurashdilar.

Olimpiya o'yinlarida ilk bor Germaniya Federativ Respublikasi (GFR) jamoasi ishtirok etgan. Lekin Germaniya Demokratik Respublikasi (GDR) jamoasi O'yinlarga kiritilmagan.

Sobiq SSSR Milliy Olimpiya qo'mitasi XOQ tomonidan 1951 yil 7 mayda tan olingan edi. Bu Olimpiya o'yinlarida sovet sportchilari ilk bor ishtirok etgan. Sovet sportchilari 2 ta jahon va 6 ta olimpiya rekordlarini o'rnatgan. Olimpiada medallari uchun raqobat kurashi asosan Sovet Ittifoqi, AQSH, Vengriya va Shvetsiya mamlakatlari o'rtasida keskin ravishda o'tgan.

Olimpiada musobaqalari davomida 18 ta jahon va 66 ta olimpiya rekordlari o'rnatilgan. Chexoslovakiya sportchisi Emil Zatopek 5000m, 10000m va marafon yugurish masofalarida birinchi bo'lib, Olimpiya o'yinlari qahramoniga aylangan.

XOQ prezidenti Zigfrid Edstryom Olimpiya o'yinlarining yopilish marosimidagi nutqida "XV Olimpiya o'yinlarini yopiq deb e'lon qilaman" so'zlarini unutib qo'ygan, shuning uchun XV Olimpiya o'yinlari rasman yopilgan, deb hisoblanadi.

XV (yozgi) Olimpiya o'yinlarining norasmiy umumjamoai hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	40	19	17	76
2	SSSR	22	30	19	71
3	Vengriya	16	10	16	42

XVI Olimpiya o'yinlari 1956 yilda Mel'burn shahrida (Avstraliya) bo'lib o'tgan, ot sporti musobaqalari sababli karantin Stokgol'm shahrida (Shvetsiya) o'tkazilgan. Olimpiya o'yinlarida yengil atletika, suzish, og'ir atletika, o'q otish turlari bo'yicha 14 ta jahon va 65 ta olimpiada rekordlari o'rnatilgan. Sovet sportchilari

624,5 ochko bilan Olimpiada chempioni bo'ldi. Shu sababli Avstraliya matbuoti: «Sovet Ittifoqi Amerikaning Olimpiya o'yinlaridagi 60 yillik xukmronligini puchga chiqardi», - deb yozgan edi.

XVI (yozgi) Olimpiya o'yinlarining norasmiy umumjamoa hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Sovet Ittifoqi	37	29	32	98
2	AQSH	32	25	17	74
3	Avstraliya	13	8	14	35

XVII Olimpiya o'yinlari 1960 yil 25 avgust – 11 sentyabr kunlari Rim shahrida (Italiya) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida GDR va GFR birlashgan jamoada qatnashgan. Vengriya sportchisi Aladar Gerevich 50 yoshida qilichbozlik bo'yicha 6 karra olimpiya chempioni (1932, 1936, 1948, 1952, 1956, 1960) unvoniga sazovor bo'lgan. Sovet sportchisi Larisa Latinina sport gimnastika bo'yicha 6 ta (3-oltin, 2-kumush, 1-bronza) medallarni olgan. Valeriy Brumel balandlikka sakrashda jahon rekordini o'rnatgan. Yuriy Vlasov uchkurashda 537,5 kg (jahon va olimpiya yangi rekordi) natija bilan Olimpiadaning eng yaxshi sportchi, deb tan olingan. Efiopiya sportchisi Abebe Bikila marafon bo'yicha olimpiya chempioni bo'lgan, masofani oyoq yalang yugurgan.

Olimpiya o'yinlari davomida Daniya velosportchisi K.Enemark Yensen doping sababli vafot etgan.

XVII (yozgi) Olimpiya o'yinlarining norasmiy umumjamoa hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Sovet Ittifoqi	43	29	31	103
2	AQSH	34	21	16	71
3	Italiya	13	10	13	36
4	Germaniya	12	19	11	42

XVIII Olimpiya o'yinlari 1964 yil 10 – 24 oktyabrda Tokio shahrida (Yaponiya) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlari birinchi marta Osiyo qit'asida o'tkazilgan. Bu O'yinlarda 94 ta mamlakat jamoalari ishtirok etgan: Yevropadan – 28, Afrikadan - 22, Osiyodan - 20, Amerikadan - 21, Avstraliya va Okeaniyadan 2 ta jamoa kelgan. Musobaqalar 23 sport turi bo'yicha 163 medallar komplekti uchun o'tkazilgan. Olimpiya o'yinlari dasturiga ilk bor voleybol va dzyudo kiritilgan. Sport musobaqalari davimida 81 ta olimpiya va 32 ta jahon rekordlari o'rnatilgan.

XVIII (yozgi) Olimpiya o'yinlarining norasmiy umumjamoa hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	36	26	28	90
2	Sovet Ittifoqi	30	31	35	96
3	Yaponiya	16	5	8	29
4	Germaniya	10	22	18	50

XIX Olimpiya o'yinlari 1968 yil 12-28 oktyabrda Mexiko shahrida (Meksika) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida 112 ta mamlakatdan 5530 nafar (4750 erkak, 780 ayol) sportchi ishtirok etgan. O'yinlarida 20 sport turidan 172 ta medallar komplekti uchun musobaqalar o'tkazilgan. Mexiko shahri dengiz sathidan 2240 m balandlikda joylashgan bo'lib, uning iqlim sharoiti sportchilarga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatgan.

Shunga qaramasdan, sport musobaqalari davomida 79 ta olimpiya va 28 ta lahon rekordlari o'rnatilgan. Eng yuqori natijalar engil atletika bo'yicha - 30 ta olimpiya va 14 ta lahon rekordlari - ko'rsatilgan. AQSH sportchisi Robert Bimon uzunlikka sakrashda 8 m 90 sm natija ko'rsatib, jahon rekordini birdaniga 55 sm ga oshirgan. Richard

Fosbyuri (AQSH) balandlikka sakrashning yangi texnik usulini birinchi marta namoyish qilgan. Alfred Ortner (AQSH) disk uloqtirish bo'yicha to'rt karra (1956,1960,1964,1968) olimpiya chempioni bol'gan.

XIX (yozgi) Olimpiya o'yinlarining norasmiy umumjamoa hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	45	28	34	107
2	Sovet Ittifoqi	29	32	30	91
3	Yaponiya	11	7	7	25
4	Vengriya	10	10	12	32

XX Olimpiya o'yinlari 1972 yil 26 avgust – 12 sentyabr kunlari Myunxen shahrida (Germaniya) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida 121 ta mamlakat ishtirok etgan, jumladan 11 ta mamlakat jamoalari yangi kiritilgan. Olimpiya o'yinlariga shovinizm va siyosiy mojarolar sababli Janubiy Rodeziya kiritilmagan.

Olimpiya o'yinlarida 7170 nafar (ulardan 1095 ayol) sportchi 26 sport turidan 195 ta medallar komplekti uchun musobaqalarda qatnashgan. O'yinlarda 46 ta jahon va 94 ta olimpiya rekordi o'rnatilgan. Sovet sportchilari Lyudmila Turisheva va Olga Korbut (gimnastika), Valeriy Borzov (sprint) olimpiada chempioni bo'lganlar. Kuba sportchisi Teofilo Stivenzon eng yaxshi bokschi deb tan olingan va Olimpiada Kubogi ham berilgan. AQSH sportchisi Mark Spitts suzish bo'yicha 7 ta oltin medallarni egallab, har bir suzish masofalarida jahon rekordini o'rnatgan. Germaniya sportchisi Ulrike Mayfart balandlikka sakrash boyicha 16 yoshda, sobiq Ittifoq sportchisi Anatoliy Roshin yunon-rim kurashi bo'yicha 40 yoshda

oltin medallarga sazovor bo'lganlar. Yaponiya sportchisi Savao Kato gimnastika bo'yicha uch karra olimpiya chempioni bo'lgan.

1972 yil 5 sentyabrda olimpiya sporti tarixida eng katta fojia sodir bo'lgan. Falastin "Qora sentyabr" tashkilotining terrorchilari olimpiya shaharchasidagi 31-binoga hujum qilib, Isroil delegatsiyasi a'zolarini garovga olgan. Bavariya politsiyasi bilan otishmalar natijasida 11 kishi halok bo'lgan. O'yinlar vaqtincha to'xtatilgan.

XX (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamo'a hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Sovet Ittifoqi	50	27	22	99
2	AQSH	33	31	30	94
3	GDR	20	23	23	66

XXI Olimpiya o'yinlari 1976 yil 17 iyul - 1 avgust kunlari Monreal shahrida (Kanada) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida 92 ta mamlakatdan 6028 nafar (4781 erkak, 1247 ayol) sportchi 21 sport turi bo'yicha 198 ta medallar komplekti uchun musobaqalarda qatnashdilar. O'yinlarda 34 ta jahon va 82 ta olimpiada rekordlari o'rnatilgan. Yunon-rim va erkin kurash bo'yicha sovet sportchilari 12 ta oltin medallarga ega bo'lgan.

Olimpiya o'yinlari ochilishida Afrika mamlakatlarining 28 jamoasi norozilik ifodasi sifatida chiqib ketgan. Chunki Janubiy Afrika Respublikasi (JAR) va bu mamlakat bilan sport aloqalarini o'rnatgan Yangi Zelandiya, irqchilikka yo'l qo'rganligiga qaramasdan, O'yinlarga taklif etilgan edi.

Bu Olimpiya o'yinlarida irqchilik muammosidan tashqari, doping muammosi ham avj olgan edi. O'yinlar davomida doping qabul qilgan 12 nafar sportchi ro'yxatga olingan.

XXI (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamoa hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Sovet Ittifoqi	49	41	35	125
2	GDR	40	25	25	90
3	AQSH	34	35	25	94

Olimpiada natijalari Afrikada sportning rivoj topayotganligini namoyish etgan. Efiopiya, Keniya, Tunis va boshqa mamlakatlarning sportchilari yaxshi natijalar ko'rsatgan.

XXII Olimpiya o'yinlari 1980 yil 19 iyul – 3 avgust kunlari Moskva shahrida (Sovet Ittifoqi) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlariga V'etnam, Angola, Zimbabve, Mozambik mamlakatlari birinchi marotaba tashrif buyurgan.

Olimpiya o'yinlari birinchi marta sotsialistik davlatda o'tkazilgan. Biroq “sovuq urush” siyosati olimpiya harakatiga o'z ta'sirini ko'rsatgan va bir qator kapitalistik mamlakatlarning sportchilari O'yinlarda qatnashmagan. AQSH boshchiligida GFR, Yaponiya, Kanada, Shveytsariya, Norvegiya, Argentina milliy olimpiya qo'mitalari Olimpiya o'yinlariga ishtirok etmagan. Buning sabablari, birinchidan, “sovuq urush” siyosati ta'sirida, ikkinchidan, Jahon hamjamiyati Sovet Ittifoqi harbiy qo'shinlarining Afg'onistondan chiqib ketishini talab qilganligi, lekin bu talab bajarilmaganligi oqibatida sodir bo'lgan.

O'yinlarda jami 80 ta mamlakatdan 5179 nafar (ulardan 1115 ayol) sportchilar 25 sport turi bo'yicha 203 medallar komplekti uchun musobaqalarda qatnashgan. Bu Olimpiya o'yinlarida 25 ta sport turi bo'yicha 203 ta medallar komplekti uchun kurash olib borilgan. Sport musobaqalari davomida 36 ta jahon, 74 ta olimpiada rekordlari

o'rnatilgan. Eng yuqori natijalar og'ir atletika bo'yicha ko'rsatilgan: 23 ta olimpiya va 13 jahon rekordlari.

XXII (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamoa hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Sovet Ittifoqi	80	69	46	205
2	GDR	47	37	42	126
3	Bogariya	8	16	17	41

XXIII Olimpiya o'yinlari 1984 yil 28 iyul – 12 avgust kunlari Los-Anjeles shahrida (AQSH) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida sovet sportchilari va bir qator sotsialistik davlatlar ishtirok etmagan, chunki AQSH hukumati sportchilar xavfsizligini ta'minlanishiga kafolat bermagan edi. O'yinlarda siyosiy sabablarga ko'ra GDR, Bolgariya, Polsha, Kuba, Mongoliya va boshqa davlatlarning sportchilari ishtirok etmaan. Olimpiya o'yinlarida 140 mamlakatdan 6829 nafar (ulardan 1566 ayol) sportchilar qatnashqan.

XXIII (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamoa hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	83	61	30	174
2	Ruminiya	20	16	17	53
3	GFR	17	19	23	59

XXIV Olimpiya o'yinlari 1988 yil 17 sentyabr – 2 oktyabr kunlari Seul shahrida (Janubiy Koreya) bo'lib o'tgan. XOQ Prezidenti Xuan Antonio Samaranch va Xalqaro sport uyushmalarining rahbarlari tomonidan olib borilgan faol harakatlar tufayli Sovet Ittifoqi va AQSH sportchilari yana Olimpiya o'yinlarida uchrashdilar. O'yinlarda 159 mamlakatdan 8473 nafar sportchi ishtirok etgan.

Olimpiya o'yinlarida 29 sport turi bo'yicha 237 ta medalni komplekti uchun musobaqalar o'tkazilgan. Olimpiya o'yinlari dasturiga birinchi marta stol tennisi kiritilgan, tennis esa qayta tiklangan. Bu Olimpiya o'yinlarida 101 ta olimpiya va 28 ta jahon rekordlari o'rnatilgan.

XXIV (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamo'a hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Sovet Ittifoqi	55	31	46	132
2	GDR	37	35	30	102
3	AQSH	36	31	27	94

1948-1988 yillarda o'tkazilgan yozgi Olimpiya o'yinlarining asosiy xususiyatlari:

- Xalqaro olimpiya harakatida "sport va siyosat" muammosi paydo bo'lgan.
- Sobiq Ittifoq terma jamoasi Olimpiya o'yinlarida etakchi pozitsiyalarni egallab olgan.
- XOQ, MOQ va XSF o'zaro munosabatlari yaxshilangan. Olimpiya kongresslari 43 yillik inqirozdan so'ng yana o'z faoliyatini boshlagan.
- XOQ tomonidan yangi milliy olimpiya qo'mitalarining tan olinishi hisobidan olimpiya harakati saflari yanada kengaygan.
- Xalqaro olimpiya harakatida doping va xaqqoniy hakamlik muammosi paydo bo'lgan.

XXV Olimpiya o'yinlari 1992 yil 25 iyul – 9 avgust kunlari Barselona shahrida (Ispaniya) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlariga 172 davlatdan 10563 sportchi (2704 ayol) kelgan. Ular o'rtasida 257 ta medallar komplekti uchun musobaqalar olib borilgan. Olimpiya o'yinlari dasturiga badminton, beysbol va ayollar dzyudosi kiritilgan.

Bu Olimpiya o'yinlarida sobiq Yugoslaviya respublikalari – Bosniya va Gertsegovina, Sloveniya, Xorvatiya sportchilari alohida jamoalar sifatida qatnashgan. O'yinlarda Latviya, Litva va Estoniya sportchilari ham ilk bor alohida mustaqil jamoa sifatida ishtirok etgan.

Sobiq Sovet Ittifoqi sportchilari Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) terma jamoasiga birlashgan. MDH terma jamoasida jami 483 nafar (312 erkak va 171 ayol) sportchi bo'lib, ulardan 276 nafar sportchi Rossiya, 83 – Ukraina, 53 – Belorussiya, 18 – Qozog'iston, 17– O'zbekiston, 10 – Gruziya va Moldaviya, 5 – Ozarbayjon, 4 – Armaniston, 3 – Qirg'iziston va Tojikiston vakillari bo'lgan.

MDH Birlashgan jamoasi tarkibiga O'zbekiston Respublikasining 17 nafar sportchisi kiritilgan edi. Ular 3 ta oltin, 2 ta kumush va 1 ta bronza medalini qo'lga kiritganlar. O'zbekistondan sport gimnastikasi bo'yicha Oksana Chusovitina va Rozaliya Galiyeva, yengil atletika bo'yicha 4x400 m estafeta g'olibi Marina Shmonina oltin medallarga sazovor bo'lganlar. Og'ir atletikachi Sergey Sirtsov va o'q otish sporti bo'yicha Anatoliy Asrabayev kumush medalga sazovor bo'lganlar. Qilichbozlik sportida esa hamyurtimiz Valeriy Zaxarevich jamoa musobaqalarida bronza medali bilan taqdirlangan. MDH Birlashgan jamoa sportchilarining g'alabasi sharafiga olimpiya bayrog'i ko'tarilgan va olimpiya madhiyasi ijro etilgan.

XXV (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamo'a hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	MDH	45	38	29	112
2	AQSH	37	34	37	108
3	Germaniya	33	21	28	82

XXVI Olimpiya o'yinlari 1996 yil 19 iyul – 4 avgust kunlari AQSHnig Atlanta shahrida bo'lib o'tgan. Bu o'yinlar 19 iyuldan 4 avgustgacha davom etdi. Ularda 197 milliy olimpiya qo'mitalarining 10318 nafar (ulardan 3512 ayol) sportchilari ishtirok etgan. Musobaqalar 35 sport turi bo'yicha 271 ta medallar komplekti uchun o'tkazilgan. Olimpiya o'yinlari dasturiga ilk bor sohil voleyboli, ayollar futboli, softbol, mauntinbayk kiritilgan.

Bu Olimpiya o'yinlaridan boshlab O'zbekiston, Armaniston, Belorussiya, Gruziya, Moldaviya, Ozarbayjon, Rossiya, Tojikiston, Turkmaniston, Ukraina, Qozog'iston, Qirg'iziston mustaqil davlatlar sifatida ishtirok etgan. Chexiya, Slovakiya, Makedoniya davlatlari ham ilk bor alohida qatnashgan.

XXVI (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamo'a hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	44	32	25	101
2	Rossiya	26	21	16	63
3	Germaniya	20	18	27	65

XXVI Olimpiya o'yinlari davomida ko'ngilsiz hodisa sodir bo'lgan. 27 iyul kuni Istirohat bog'ida bomba portlagan, 44 yoshli amerikalik ayol va 40 yoshli telekommentator vafot etgan.

AQSH Prezidenti Bill Klinton mintaqaning barcha hududlardagi qo'poruvchilarni qoralagan. XOQ bir daqiqa motam sukutini o'tkazib, O'yinlarni davom ettirishga qaror qilgan edi.

XXVII Olimpiya o'yinlari 2000 yil 15 sentyabr – 1 oktyabr kunlari Sidney shahrida (Avstraliya) bo'lib o'tgan. Olimpiada o'yinlariga 200 davlatdan 10651 nafar (ulardan 4069 ayol) sportchilar tashrif buyurgan. Olimpiya o'yinlarida Koreya – KXDR va Janubiy Koreya – ilk bor birlashgan jamoa sifatida qatnashgan.

Sport musobaqalari davomida 45 ta jahon rekordlari o'rnatilgan, ulardan 26 ta og'ir atletika va 15 ta suzish sport turlari bo'yicha bo'lgan. Niderlandiya sportchisi Inge de Breyn suzish bo'yicha ayollar o'rtasida 50 m va 100 m erkin usul, 100 m batterflyay masofalarida oltin medallarni olgan. Xitoy sportchilari og'ir atletika musobaqalarida jami 7 ta (ulardan 5 ta oltin) medallarga ega bo'lganlar. Olimpiya dasturiga ayollar o'rtasida og'ir atletika ilk bor kiritilgan. Boks bo'yicha Rossiya va Kuba sportchilari bilan bir qatorda O'zbekiston, Qozog'iston, Tailand, Frantsiya, Buyuk Britaniya bokschilari birinchi o'rinlarni egallashga muvafaq bo'lganlar. Bu Olimpiada XX asrning oxirgi O'yini sifatida tarixda qolgan.

XXVII (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamoa hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	40	24	33	97
2	Rossiya	32	28	28	88
3	Xitoy	28	16	15	59

XXVIII Olimpiya o'yinlari 2004 yil 13 – 29 avgust kunlari Afina shahrida (Gretsiya) bo'lib o'tgan. O'yinlarga 202 davlatdan 10625 nafar (ulardan 4392 ayol) sportchilar tashrif buyurgan. Olimpiya musobaqalari 37 ta sport turi bo'yicha 301 ta medallar komplekti uchun o'tkazilgan.

Afinada Olimpiya o'yinlari ochilishi marosimi katta tantana bilan boshlanib, qadimgi greklarning milliy an'analari namoyish qilingan. Olimpiada mash'alasini yoqish sharafi grek yaxtachisi Nikolas Kaklamanisga nasib etgan.

Olimpiya o'yinlarining yopilish marosimida XOQ Prezidenti Jak Rogge: "O'yinlar tinchlik va do'stlik ruhida o'tkazildi"- deb ta'kidlagan edi. Bu Olimpiya o'yinlari XXI asrning ilk O'yini sifatida tarixda qolgan.

XXVIII (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamo'a hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	35	38	29	102
2	Rossiya	27	27	38	92
3	Xitoy	32	17	14	63

XXIX Olimpiya o'yinlari 2008 yilda Pekin shahrida (Xitoy) bo'lib o'tgan. Olimpiada o'yinlarida jahonning 204 davlatidan 11500 nafar sportchi 28 sport turlari bo'yicha musobaqalarda ishtirok etgan.

Olimpiada-2008 ramziy timsoli "Fuva" – omad farzandlari, deb nomlangan. Ular beshta bo'lib, nomlari xitoy ierogliflarida *bey-bey* – baliq, *tsin-tsin* – panda, *xuan-xuan* – olov, *in-in* – kiyik, *ni-ni* – qaldirg'och ma'nolarini bildiradi. Bu so'zlarni qo'shib o'qiganda "Beyjinga hush kelibsiz" jumlasini kelib chiqadi.

XXIX (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamo'a hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Xitoy	51	21	28	100
2	AQSH	36	38	36	110
3	Rossiya	23	21	28	72

XXX Olimpiya o'yinlari 2012 yilda London shahrida (Angliya) bo'lib o'tgan. Olimpiada o'yinlarida jahonning 205 davlatidan 10500 nafar sportchi 302 komplekt medallari uchun 26 sport turlari bo'yicha musobaqalarda ishtirok etgan. Olimpiada o'yinlari davomida jami 44 ta jahon va 117 ta olimpiya rekordlari o'rnatilgan.

XXX (yozgi) Olimpiya o'yinlarining umumjamoa hisobi

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	46	29	29	104
2	Xitoy	38	27	22	87
3	Angliya	29	17	19	65
4	Rossiya	24	25	33	82

1992-2012 yillarda o'tkazilgan yozgi Olimpiya o'yinlarining asosiy xususiyatlari:

- Olimpiya harakati safiga sobiq Ittifoq tarkibidan ajralqan yangi Mustaqil davlatlar qo'shilgan.
- "Sovuq urush" davri barham topib, sport va siyosat muammosi bartaraf etildi.
- Xalqaro olimpiya harakatida Paralimpiya va Paraosiyo o'yinlarining mavqei oshdi.
- Yo'shlar o'yinlari joriy qilindi va ular umumjahon ahamiyatga ega bo'ldi.
- Olimpiya sporti tayyorgarligining ilmiy-nazariy asoslari, texnik-taktik usullari, tibbiy-biologik ta'minoti, moddiy-texnik bazasi yanada takomillashdi.

2-§. QISHKI OLIMPIYA O'YINLARI

Qishki Olimpiya o'yinlari – qishki sport turlari bo'yicha har 4 yilda bir marta XOQ rahbarligida o'tkaziladigan kompleks musobaqalardir. I Qishki Olimpiya o'yinlari 1924 yilda Xalqaro sport haftaligi sifatida tashkil qilingan. Sport haftaligi yuqori saviyada tashkil qilingan. Qishki O'yinlarni o'tkazish to'g'risidagi qaror XOQning 1925 yilda Praga shahrida bo'lib o'tgan sessiyasida qabul qilingan. 1992 yilga qadar qishki va yozgi Olimpiya o'yinlari bir yilda o'tkazilgan, 1994 yilda ularning oralig'i 2 yilni tashkil etishi to'g'risida qaror qabul qilingan.

1924 – 2014 yillarda o'tkazilgan Qishki Olimpiya o'yinlari

№	Yil	O'tkazilgan joyi	Mamla kat	Sport chi	I-o'rin (davlat)
I	1924	Shamoni, Frantsiya	16	293	Norvegiya
II	1928	Sankt-Morits, Shveysariya	25	464	Norvegiya
III	1932	Leyk-Plesid, AQSH	17	252	AQSH
IV	1936	Garmish-Partenkirxen, German	28	646	Norvegiya
V	1948	Sankt-Morits, Shveysariya	28	669	Shveysariya
VI	1952	Oslo, Norvegiya	30	694	Norvegiya
VII	1956	Kortina-d'Ampetso, Italiya	32	821	SSSR
VIII	1960	Skvo-Velli, AQSH	30	665	SSSR
IX	1964	Insbruk, Avstriya	36	1091	SSSR
X	1968	Grenobl, Frantsiya	37	1158	Norvegiya
XI	1972	Sapporo, Yaponiya	35	1006	SSSR
XII	1976	Insbruk, Avstriya	37	1123	SSSR
XIII	1980	Leyk-Plesid, AQSH	37	1072	SSSR
XIV	1984	Sarayevo, Yugoslaviya	49	1274	GDR
XV	1988	Kalgari, Kanada	57	1634	SSSR
XVI	1992	Albervil, Frantsiya	64	1801	Germaniya
XVII	1994	Lillexammer, Norvegiya	67	1923	Rossiya
XVIII	1998	Nagano, Yaponiya	72	2176	Germaniya
XIX	2002	Solt-Leyk-Siti, AQSH	77	2399	Germaniya
XX	2006	Turin, Italiya	84	2573	Germaniya
XXI	2010	Vankuver, Kanada	82	2574	Kanada
XXII	2014	Sochi, Rossiya	88	2800	Rossiya

I qishgi Olimpiya o'yinlari 1924 yil 25 yanvar – 4 fevral kunlari Shamoni shahrida (Frantsiya) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 16 ta davlatdan 293 nafar (11 ayol) sportchi ishtirok etgan. Dastlab bu musobaqalar “VIII yozgi Olimpiya o'yinlariga bag'ishlangan Xalqaro sport haftaligi” sifatida tashkil qilingan. Musobaqalar yuqori saviyada tashkil etilganlari va katta qiziqish uyg'otganligi sababli XOQ qarori bilan I qishgi Olimpiya o'yinlari, deb hisoblangan. Dasturga bobsley, chang'i sporti, tramlindan sakrash, konkida tez yugurish, xokkey, konkida figurali uchish kiritilgan. Ayollar uchun faqat konkida figurali uchish musobaqalari o'tkazilgan. Kyorling va harbiylar o'rtasida chang'i sporti bo'yicha ko'guzmali musobaqalar tashkil qilingan.

Norvegiya va Finlyandiya sportchilari chang'i sporti turlarida eng yuqori natijalarga erishgan edi. Norvegiya sportchisi Turleyf Xaut 3 ta oltin va 1 ta bronza medallarga sazovor bo'lgan. Finlyandiya sportchi Klas Tunberg chang'i sportining 1500m va 5000m masofalarida hamda ko'pkurashda birinchi orinlarni egallagan.

I qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Norvegiya	4	7	7	18
2	Finlyandiya	4	3	3	10
3	AQSH	1	2	0	3
4	Avstriya	2	1	0	3

II qishki Olimpiya o'yinlari 1928 yil 11-19 fevral kunlari Sent-Morits shahrida (Shveysariya) o'tkazilgan. O'yinlarda 25 ta davlatdan 464 nafar (26 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. Dasturga bobsley, chang'i sporti, tramlindan sakrash, konkida tez yugurish, xokkey,

skeleton, konkida figurali uchish kiritilgan. Harbiylar o'rtasida chang'i sporti bo'yicha ko'gazmali musobaqalar o'tkazilgan.

II qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Norvegiya	6	4	5	15
2	AQSH	2	2	2	6
3	Shvetsiya	2	2	1	5
4	Finlyandiya	2	1	1	4

III qishgi Olimpiya o'yinlari 1932 yil 4-15 fevral kunlari Leyk-Plesid shahrida (AQSH) o'tkazilgan. Olimpiya o'yinlarini Nyu-York shtatining gubernatori Franklin Delano Ruzvelt rasmiy ochib bergan. O'yinlarda 17 ta davlatdan 464 nafar (21 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. Qishgi Olimpiya o'yinlari birinchi marta Shimoliy Amerikada tashkil qilingan. Leyk-Plesidga yo'l haqqi narxining qimmatligi sababli davlatlar ishtiroki va sportchilar soni oldingi O'yinlarga nisbatan keskin qisqargan. Qishgi sport turlari rivojlangan mamlakatlar qatoridan joy olgan Shvetsiya – 12 nafar sportchi, Finlyandiya – 7 nafar sportchidan iborat delegatsiyalari qatnashgan. AQSH va Kanada sportchilari O'yin ishtirokchilarining 50 foizini (150 nafar) tashkil etgan.

III qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	AQSH	6	4	2	12
2	Norvegiya	3	4	3	10
3	Kanada	1	1	5	7
4	Shvetsiya	1	2	0	3

Musobaqalarda AQSH sportchilari konkida tez yugurish bo'yicha eng ko'p medallarga sazovor bo'lgan, chang'i sporti bo'yicha esa Norvegiya sportchilari eng yuqori natijalarni ko'rsatgan. Avstriya

sportchilari konkida figurali uchish, Kanada jamoasi shaybali xokkey bo'yicha olimpiya chempioni bo'lganlar.

IV qishki Olimpiya o'yinlari 1936 yil 6-16 fevral kunlari Garmish-Partenkirxen shahrida (Germaniya) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 28 ta davlatdan 646 nafar (80 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. Birinchi marta qishki Olimpiya o'yinlarida Avstraliya, Bolgariya, Gretsiya, Ispaniya, Lixtenshteyn va Turkiya sportchilari qatnashgan. Jahonning progressiv sport jamoatchiligi Olimpiya o'yinlari fashistik davlatda o'tkazilishiga qarshi bo'lgan. Lekin XOQ o'z qarorini o'zgartirmagan. Olimpiya o'yinlarini Germaniya kantsleri Adolf Gitler rasman ochib bergan.

Dastlabki qishki olimpiada musobaqalarida asosan Skandinaviya mamlakatlari, ayniqsa Norvegiya sportchilari katta muvaffaqiyatlarga erishgan. 1932 va 1936 yillardagi O'yinlarida g'alaba qozongan novregiyalik figurachi Soniya Xeni olimpiya chempioni bo'lgan. Shveysariya sportchilari bobsley, Germaniya sportchilari chang'i sporti bo'yicha eng yaxshi natijalarga erishgan.

IV qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Norvegiya	7	5	3	15
2	Shvetsiya	2	2	3	7
3	Germaniya	3	3	0	6
4	Finlyandiya	1	2	3	6

V qishgi Olimpiya o'yinlari 1948 yil 30 yanvar – 8 fevral kunlari Sankt-Morits shahrida (Shveysariya) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 28 ta davlatdan 669 nafar (77 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. Bu Olimpiya o'yinlarida birinchi marta Daniya, Islandiya, Livan, Chili,

Janubiy Koreya sportchilari qatnashgan. Olimpiya o'yinlarini Shveysariya prezidenti Enriko Selio rasman ochib bergan.

Sport musobaqalarida Ikkinchi jahon urushida qatnashmagan davlatlarning terma jamoalari yaxshi natijalarga ega bo'lgan. Shvetsiya sportchilari chang'i sporti va konkida tez yugurish, Shveysariya - bobsley va tog' chang'isi sporti, AQSH sportchilari konkida figurali uchish bo'yicha eng yaxshi natijalar ko'rsatgan.

V qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Shvetsiya	4	3	3	10
2	Norvegiya	4	3	3	10
3	Shveysariya	3	4	3	10
4	AQSH	3	4	2	9

VI qishgi Olimpiya o'yinlari 1952 yil 14 – 25 fevral kunlari Oslo shahrida (Norvegiya) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 30 ta davlatdan 694 nafar (109 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. Bu Olimpiya o'yinlarida ilk bor Yangi Zelandiya, Portugaliya va GFR sportchilari tashrif buyurgan. Olimpiya dasturiga to'pli xokkey bo'yicha ko'rgazma uchrashuvlari o'tkazilgan. Sport musobaqalarida eng ko'p medallarni Norvegiya sportchilari olgan.

VI qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Norvegiya	7	3	6	16
2	AQSH	4	6	1	11
3	Finlyandiya	3	4	2	9
4	Avstriya	2	4	2	8

VII qishgi Olimpiya o'yinlari 1956 yil 26 yanvar – 5 fevral kunlari Italiyaning Kortina-d'Ampettso shahrida o'tkazilgan. O'yinlarda 32 ta davlatdan 821 nafar (134 nafar ayol) sportchi ishtirok

etgan. Bu Olimpiya o'yinlarida ilk bor sobiq SSSR, Boliviya va Eron terma jamoalari ishtirok etgan. 1956-1964 yillarda GDR va GFR sportchilari Birlashgan Germaniya jamoasi sifatida qatnashgan edi.

VII qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	SSSR	7	3	6	16
2	Avstriya	4	3	4	11
3	Shvetsiya	2	4	4	10
4	Finlyandiya	3	3	1	7

VIII qishgi Olimpiya o'yinlari 1960 yil 18-28 fevral kunlari Skvo-Velli shahrida (AQSH) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 31 ta davlatdan 665 nafar (144 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. Olimpiya o'yinlarini AQSH vitse-prezidenti Richard Nikson rasman ochib bergan.

VIII qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	SSSR	7	5	9	21
2	AQSH	3	4	3	10
3	Germaniya	4	3	1	8
4	Finlyandiya	2	3	3	8

IX qishgi Olimpiya o'yinlari 1964 yil 29 yanvar – 9 fevral kunlari Insbruk shahrida (Avstriya) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 37 ta davlatdan 1091 nafar (199 nafar ayol) sportchi qatnashgan. Bu Olimpiya o'yinlarida ilk bor Hindiston va Mongoliya terma jamoalari ishtirok etgan. Olimpiya o'yinlarini Avstriya prezidenti Adolf Shyurf rasman ochib bergan.

IX qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	SSSR	11	8	6	25
2	Norvegiya	3	6	6	15
3	Avstriya	4	5	3	12
4	Finlyandiya	3	4	3	10

X qishgi Olimpiya o'yinlari 1968 yil 6 -18 fevral kunlari Grenobl shahrida (Frantsiya) o'tkazilgan. O'yinlarda 37 ta davlatdan 1158 nafar (211 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. Bu Olimpiya o'yinlaridan boshlab GDR va GFR sportchilari alohida jamoalar bo'lib qatnashgan, Marokash terma jamoasi ilk bor ishtirok etgan. Olimpiya o'yinlarini Frantsiya prezidenti Sharl de Goll rasman ochib bergan.

X qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Norvegiya	6	6	2	14
2	SSSR	5	5	3	13
3	Avstriya	3	4	4	11
4	Frantsiya	4	3	2	9

XI qishgi Olimpiya o'yinlari 1972 yil 3 – 13 fevral kunlari Sapporo shahrida (Yaponiya) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 35 ta davlatdan 1006 nafar (206 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. Qishgi Olimpiya o'yinlari ilk bor Osiyo qit'asida o'tkazilgan. Bu Olimpiya o'yinlarida Filippin sportchilari birinchi marta ishtirok etganlar. Olimpiya o'yinlarini Yaponiya imperatori Xiroxito rasman ochib bergan.

XI qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	SSSR	8	5	3	16
2	GDR	4	3	7	14
3	Norvegiya	2	5	5	12
4	Shveysariya	4	3	3	10

XII qishgi Olimpiya o'yinlari 1976 yil 4-15 fevral kunlari Insbruk shahrida (Avstriya) o'tkazilgan. O'yinlarda 37 ta davlatdan 1123 nafar (231 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. XOQ ikkinchi marta Incbruk shahrini tanlagan va bu safar ham olimpiya musobaqalari yuqori darajada tashkil etilgan edi. Bu Olimpiya o'yinlarida Andorra va San-

Marino sportchilari birinchi marta ishtirok etganlar. Olimpiya o'yinlarini Avstriya prezidenti Rudolf Kirxshlayger ochib bergan.

XII qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	SSSR	13	6	8	27
2	GDR	7	5	7	19
3	AQSH	3	3	4	10
4	GFR	2	5	3	10

XIII qishgi Olimpiya o'yinlari 1980 yil 13-24 fevral kunlari Leyk-Plesid shahrida (AQSH) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 37 ta davlatdan 1072 nafar sportchi qatnashgan. Qishgi Olimpiya o'yinlarini o'tkazish uchun Leyk-Plesid shahri ikkinchi marta tanlangan. Bu Olimpiya o'yinlarida Kipr, Xitoy va Kosta-Rika sportchilari birinchi marta ishtirok etganlar. Olimpiya o'yinlarini AQSH vitse-prezidenti Uolter Mondeyl rasman ochib bergan.

XIII qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	SSSR	10	6	6	22
2	GDR	9	7	7	23
3	AQSH	6	4	2	12
4	Norvegiya	1	3	6	10

XIV qishgi Olimpiya o'yinlari 1984 yil 8-19 fevral kunlari Sarayevo shahrida (Yugoslaviya) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 49 ta davlatdan 1272 nafar (ulardan 274 nafar ayol) sportchi qatnashgan. Olimpiya o'yinlarini Yugoslaviya prezidenti Mika Spilyak rasman ochib bergan.

Finlyandiya sportchisi Mar'ya Liisa Xyamyalyaynen chang'i poygasi va estafeta bo'yicha birinchi o'rinlarni egallab, Olimpiada

o'yinlari qahramoniga aylangan. Shvetsiya sportchisi Gunde Svan 15, 30 va 50 km poyga musobaqalarida oltin medallarga sazovor bo'lgan.

XIV qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	SSSR	6	10	9	25
2	GDR	9	9	6	24
3	Finlyandiya	4	3	6	13
4	Norvegiya	3	2	4	9

XV qishgi Olimpiya o'yinlari 1988 yil 13-28 fevral kunlari Kalgari shahrida (Kanada) bo'lib o'tgan. O'yinlarda 57 ta davlatdan 1423 nafar (ulardan 301 nafar ayol) sportchi qatnashgan. Olimpiya o'yinlarini Kanada general-gubernatori Jan Savve ochib bergan.

XV qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	SSSR	11	9	9	29
2	GDR	9	10	6	25
3	Shveysariya	5	5	5	15
4	Avstriya	3	5	2	10

XVI qishgi Olimpiya o'yinlari 1992 yil 8-23 fevral kunlari Albervil shahrida (Frantsiya) o'tkazilgan. O'yinlarda 64 ta mamlakatdan 1801 nafar (ulardan 488 nafar ayol) sportchi qatnashgan. Olimpiya o'yinlarini Frantsiya prezidenti Fransua Mitteran rasman ochib bergan.

Bu Olimpiya o'yinlarida Sloveniya, Xorvatiya, Braziliya, Irlandiya, Jazoir, Bermud orollari, Svazilend va Gonduras sportchilari birinchi marta ishtirok etganlar. Sobiq SSSR sportchilari MDH Birlashgan terma jamoasi sifatida qatnashgan. MDH Birlashgan terma jamoasi tarkibiga 129 nafar sportchi: 110 – Rossiya, 8 - Qozog'iston, 7 – Ukraina, 4– Belorussiya, 1 nafari O'zbekiston vakillari bo'lgan.

Latviya, Litva va Estoniya ilk bor mustaqil davlat sifatida qatnashgan. Musobaqalar 12 ta sport turida 57 ta medallar komplekti uchun o'tkazilgan. O'zbekiston sportchisi Lina Cheryazova fristayl bo'yicha korgazmali musobaqalarda ishtirok etib, fahrlı 5-o'rinni egallagan.

.XVI qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Germaniya	10	10	6	26
2	MDH	9	6	8	23
3	Avstriya	6	7	8	21
4	Norvegiya	9	6	5	20

XVII qishgi Olimpiya o'yinlari 1994 yil 12-27 fevral kunlari Lillexammer shahrida (Norvegiya) o'tkazilgan. O'yinlarida 68 ta mamlakatdan 1737 nafar (522 ayol) sportchi ishtirok etgan. Olimpiya o'yinlarida sobiq Ittifoq respublikalari Belorussiya, Ukraina, Qozog'iston va O'zbekiston mustaqil davlatlar sifatida ilk bor tashrif buyurgan. Olimpiya o'yinlari dasturida 12 sport turi bo'lib, ular qatoriga fristayl, 500 m va 1000 m short-trek kiritilgan. Norvegiya xalq ertaklarining qahramonlari aka-singil "Xakon va Kristin" O'yinlarning ramziy belgisi sifatida tanlangan.

O'zbekiston terma jamoa tarkibi 7 nafar sportchidan iborat bo'lib, ular Alik Sergiadu, Dinara Nurbaeva, Muslim Sattarov, Yuris Razgulyaev – figurali uchish; Larisa Udodova, Dmitriy Brener va Lina Cheryazova – fristayl bo'yicha musobaqalarda qatnashgan.

Mustaqil O'zbekiston olimpiya harakati tarixida Lina Cheryazova olimpiya oltin medaliga sazovor bo'lgan. XVII qishki Olimpiya o'yinlarida umumjamoa hisobida O'zbekiston terma jamoasi 68 ta mamlakat orasida 14-o'rinni egallagan. Fristayl bo'yicha 13 ta

mamlakatdan kelgan 22 nafar sportchilar orasida L.Cheryazova birinchi o'rinni egallagan.

XVII qishgi Olimpiya o'yinlarining fristayl bo'yicha g'oliblari:

O'rin	Sportchining ismi-sharifi	Davlat	Ball
1	L.Cheryazova	O'zbekiston	166,84
2	M.Lindgren	Shvetsiya	165,88
3	X.Lid	Norvegiya	164,13
4	M.Shmid	Shvetsiya	156,88

XVII qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Norvegiya	10	11	5	26
2	Germaniya	9	7	8	24
3	Rossiya	11	8	4	23
4	Italiya	7	5	8	20
5	AQSH	6	5	2	13
6	Kanada	3	6	4	13
7	Shveytsariya	3	4	2	9
8	Avstriya	2	3	4	9
9	Janubiy Koreya	4	1	1	6
10	Shvetsiya	2	1	0	3
11	Yaponiya	1	2	2	5
12	Qozog'iston	1	2	0	3
13	Ukraina	1	0	1	2
14	O'zbekiston	1	0	0	1

XVIII qishgi Olimpiya o'yinlari 1998 yil 7-22 fevral kunlari Nagano shahrida (Yaponiya) o'tkazilgan. Olimpiya o'yinlarida 72 ta mamlakatdan 2176 nafar (ulardan 787 nafar ayol) sportchi ishtirok etgan. Qishgi Olimpiya o'yinlarida ilk bor Armaniston, Ozarbayjon, Gruzija, Qirg'iziston, Moldova, Isroil, Keniya, JAR, Trinidad va Tobago, Venesuela, Urugvay, Makedoniya, Bosniya va Gertsegovina davlatlarining terma jamoalari qatnashgan. Olimpiya o'yinlarini Yaponiya imperatori Akixito rasman ochib bergan.

O'yinlarning dasturi 14 ta sport turidan iborat bo'lib, dasturga kyorling, snoubording, slalom-gigant kiritilgan. Olimpiya o'yinlarining ramziy belgisi sifatida «Sukki, Nokki, Lekki, Tsukki» - to'rtta boyqushi (O'yinlar har 4 yilda o'tkazilishi ma'nosida) tanlangan edi.

Mazkur qishki Olimpiya o'yinlarida O'zbekiston terma jamoa tarkibi 13 nafar sportchidan iborat bo'lib, ular 3 ta sport turlari bo'yicha musobaqalarda qatnashgan. O'zbekiston sportchilari yaxshi natijalarga erishib, Tat'yana Malinina figurali uchish bo'yicha 30 nafar sportchilar orasida 8-o'rinni, Lina Cheryazova fristayl bo'yicha 24 nafar sportchidan 13-o'rinni, Komil Urunbayev 50 mamlakat sportchilari orasida 28-o'rinni, Roman Skornyakov 24 ta mamlakatdan 29 nafar sportchi orasida figurali o'chish bo'yicha 19-o'rinni egalladilar. Mamlakatimiz sportchilarining qishki Olimpiya o'yinlarida muvaffaqiyatli ishtirok etishi O'zbekiston sportining jahondagi mavqe'ini yanada mustahkamladi.

XVIII qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Germaniya	12	9	8	29
2	Norvegiya	10	10	5	25
3	Rossiya	9	6	3	18
4	Avstriya	3	5	9	17

XIX qishgi Olimpiya o'yinlari 2002 yil 8-24 fevral kunlari Solt-Leyk-Siti shahrida (AQSH) o'tkazilgan. Olimpiya o'yinlarida 77 ta mamlakatdan 2399 nafar (886 nafar ayol) sportchi qatnashgan. Olimpiya o'yinlarida ilk bor Gonkong, Kamerun, Nepal, Tojikiston va Tailand terma jamoalari ishtirok etgan. Olimpiya o'yinlarining ochilish marosimi 56500 tomoshabinga mo'ljallangan "Rice Eccles

Olympic Stadium” sport kompleksida namoyish etilgan. Olimpiya o’yinlarini AQSH prezidenti Jorj Bush rasman ochib bergan. XOQ tomonidan Olimpiya o’yinlari yuqori saviyada o’tkazilganligi uchun Solt-Leyk-Siti Tashkiliy ko’mita rahbari Oltin Olimpiya ordeni bilan taqdirlangan.

Olimpiya o’yinlari dasturida 15 sport turi bo’lib, ularga bobsley (ayollar), skeleton, biatlon, 1500m short trek kiritilgan. Sport musobaqalari 78 ta medallar komplekti uchun o’tkazilgan. Ayollar o’rtasida ikki ekipajli bobsley musobaqalarida AQSH sportchilari Jill Bakken va Vonetta Flauers birinchi o’rinni egallaganlar.

O’zbekiston terma jamoasi tarkibiga 6 nafar sportchi kirgan: Kamil’ Urunbayev va El’mira Urunbayeva (tog’ chang’isi); Tat’yana Malinina, Roman Skornyakov, Natal’ya Ponomaryova va Evgeniy Sviridov (figurali uchish).

Olimpiya o’yinlarining ramziy belgisi sifatida quyvon «Pouder» («Poroh»), koyot «Kopper» («Mis») va qora ayiq «Koul» («Ko’mir») tanlangan.

XIX qishki Olimpiya o’yinlarining medallar jadvali

O’rin	Davlat	oltin	kumush	bronza	Jami
1	Germaniya	12	16	8	36
2	AQSH	10	13	11	34
3	Norvegiya	13	5	7	25
4	Kanada	7	3	7	17

Qishgi Olimpiya o’yinlari musobaqalarida Kamil’ Urunbayev 79 nafar sportchi orasida 36-o’rinni, El’mira Urunbayeva – 32 o’rinni, Roman Skornyakov 29 nafar sportchi orasida 19-o’rinni, Natal’ya Ponomaryova va Evgeniy Sviridov 18-o’rinni egallaganlar. Tat’yana

Malinina 13-o'rin egallagan edi, biroq tibbiy qumita tomonidan gripp sababli musobaqalardan chetlatilgan.

XX qishgi Olimpiya o'yinlari 2006 yil 10-26 fevral kunlari Turin shahrida (Italiya) bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida 80 ta mamlakatdan 2508 nafar sportchi qatnashgan. Qishki Olimpiya o'yinlarida Jazoir, Senegal, Efiopiya vakillari ilk bor ishtirok etgan. Olimpiya musobaqalari 15 ta sport turidan 84 ta (erkaklar o'rtasida 45 ta, ayollar – 37 ta, aralash turlarda – 2 ta) medallar komplekti uchun o'tkazilgan. O'zbekiston terma jamoasi tarkibiga Kayrat Ermetov (tog' chang'isi sport), Marina Aganina va Artem Knyazyev (figurali uchish), Anastasiya Gimazetdinova (figurali uchish) kirganlar. Qishki Olimpiadalar tarixida ilk bor O'zbekiston vakili Evgeniy Rohin figurali uchish musobaqalarida hakamlik qilgan.

XX qishki Olimpiya o'yinlari da umumjamoa hisobida 1-o'rinni Germaniya, 2 -o'rinni AQSH, 3 -o'rinni Avstriya egallagan.

XXI qishgi Olimpiya o'yinlari 2010 yil 12-28 fevral kunlari Vankuver shahrida (Kanada) o'tkazilgan. Olimpiya o'yinlarida 82 ta mamlakatdan 2574 nafar sportchi qatnashgan. Olimpiya o'yinlarining ochilish va yopilish marosimlari Vankuver markazida joylashgan va 55 ming tomoshabinlarga mo'ljallangan «BC Place» yopiq stadionida namoyish etilgan. Olimpiya dasturi 15 ta sport turidan iborat bo'lgan. Olimpiya o'yinlari g'oliblari uchun 615 ta olimpiya va 399 ta paralimpiya medallari ishlab chiqilgan va ularning diametri 100 mm, qalinligi 6 mm, og'irligi 500 dan 576 grammgacha bo'lgan. ✓

O'zbekistondan bu Olimpiya o'yinlariga 3 nafar sportchi - Kseniya Grigoryeva va Oleg Shamayev (tog' chang'isi), Anastasiya Gimazetdinova (figurali uchish) ishtirok etgan.

XXII qishgi Olimpiya o'yinlari 2014 yil 7-23 fevral kunlari Sochi shahrida (Rossiya) o'tkazilgan. Bu Olimpiya o'yinlarida 88 ta davlatdan 2800 nafar sportchi qatnashgan. Olimpiya mash'ali estafetasi Moskva shahrida boshlanib, 123 kun davomida Rossiya Federatsiyasining 83 ta hududini bosib o'tgan va 40 ming kilometrdan ortiq masofani tashkil etgan. Olimpiya estafetasida 14 ming sportchi ishtirok etgan.

Olimpiya o'yinlarining ochilish marosimi "Fisht" stadionida namoyish etilgan. O'yinlar dasturiga 15 ta sport turidan 98 ta medallar komplekti uchun musobaqalar o'tkazilgan. Sochi Olimpiya o'yinlarining ramziy belgisi sifatida "Oq ayiq", "Qor Yo'lbarsi" va "Oq Quyuncha" tanlangan.

XXII qishki Olimpiya o'yinlarining medallar jadvali

O'rin	Davlat	Medallar turi va soni			Jami
		oltin	kumush	bronza	
1	Rossiya	13	11	9	33
2	Norvegiya	11	5	10	26
3	Kanada	10	10	5	25
4	AQSH	9	7	12	28

- ❖ Yozgi Olimpiya o'yinlari – 16 kun,
- ❖ qishki Olimpiya o'yinlari – 12 kun davom etadi.

Qishki olimpiya sport turlarining tavsifi

Olimpiya Xartiyasi talabiga ko'ra olimpiya dasturiga kiritilishi uchun qishki sport turi jahonning 2 ta kontinenti va 25 ta mamlakatlarida keng rivojlangan bo'lishi kerak.

Qishki Olimpiya o'yinlarining zamonaviy dasturiga – konkida yugurish, chang'i poygasi, short-trek, chang'ida tramlindan sakrash, bobsley, tog' chang'isi sporti, chana sporti, skeleton, fristayl, konkida figurali uchish, snoubording, shaybali xokkey, kyorling, biatlon, chang'ida ikkikurash kiritilgan.

Konkida tez yugurish sport turi 500, 1500, 5000 va 10000 m masofalaridan iborat. Konkida tez yugurish musobaqalari I qishki Olimpiya o'yinlari (1924 y.) dasturiga kiritilgan. Birinchi olimpiya chempioni – AQSH sportchisi Charlz Jutrou 500 m masofasida g'olib bo'lgan. VIII qishki Olimpiya o'yinlari (Skvo-Velli, 1960 y.) dasturiga ilk bor ayollar o'rtasida 500,1000,1500 va 3000 m ga konkida tez yugurish musobaqalari kiritilgan. Ayollar o'rtasida birinchi olimpiya chempioni – sobiq Ittifoq sportchisi Lidiya Skoblikova bo'lgan.

Qishki Olimpiya o'yinlari tarixida konkida tez yugurish musobaqalarida Norvegiya sportchilari eng ko'p medallarga (78 ta) sazovor bo'lgan. Keyingi o'rinlarni Niderlandiya (66 ta medal), sobiq Ittifoq (60), AQSH (56), Germaniya, Finlyandiya, Kanada, Shvetsiya Yaponiya, Avstriya terma jamoalari egallagan.

Chang'i poygasi – chang'ida tez yugurish musobaqalari I qishki Olimpiya o'yinlari (Shamoni,1924 y.) dasturiga kiritilgan. Birinchi olimpiya chempioni – Norvegiya sportchisi Turleyf Xaut 18 va 50 km masofaslarida g'olib bo'lgan.

Qishki Olimpiya o'yinlari dasturiga erkaklar o'rtasida 4x10 km chang'i estafetasi, 15 km (18 km o'rniga), 30 km chang'ida poyga, ayollar o'rtasida 10 kmga chang'i poygasi va 3x5 km chang'i estafetasi kiritilgan. VI qishki Olimpiya o'yinlari (Oslo, 1952 y.) dasturiga ilk bor ayollar o'rtasida 10 kmga chang'ida yugurish musobaqalari kiritilgan. Ayollar o'rtasida birinchi olimpiya chempioni – Finlyandiya sportchisi Lidiya Videman bo'lgan.

Short-trek – (ingl. *short* – qisqa, *track* – yo'l) konkida tez yugurishning o'ziga xos turi bo'lib, muz ustida xokkey maydonining ichida belgilangan maxsus aylanma yo'laklarda qisqa masofalarga konkida yugurish musobaqalaridan iborat.

XV qishki Olimpiya o'yinlarida (Kalgari, 1988 y.) short-trek bo'yicha ko'rgazmali musobaqalar otkazilgan. XVI qishki Olimpiya o'yinlarida (Albervil, 1992 y.) ilk bor short-trek olimpiya dasturiga kiritilgan. Birinchi olimpiya chempioni – Koreya sportchisi Kim Ki Xun 1000 m masofasida g'olib bo'lgan. Ayollar o'rtasida birinchi olimpiya chempioni – AQSH sportchisi Ketj Terner 500 m masofasida g'olib bo'lgan bo'lgan. Qishki Olimpiya o'yinlarida umumjamoa medallar hisobida 1-o'rinni Koreya, 2-o'rinni – Kanada, 3-o'rinni AQSH terma jamoasi egallagan.

Chang'ida tramlindan sakrash – chang'i sportining bir turi bolib, uning vatani Norvegiya hisoblanadi. I qishki Olimpiya o'yinlarida chang'ida tramlindan sakrash ilk bor olimpiya dasturiga kiritilgan. Bu sport turidan musobaqalar faqat erkaklar o'rtasida o'tkaziladi. Birinchi olimpiya chempioni – Norvegiya sportchisi Yakob Tullin Tams bo'lgan.

1972 yildan boshlab “o’rta” va “katta” tramlindan sakrash (70 m va 90 m) musobaqalariga “chang’ida parvoz”, deb nomlangan turi qo’shilgan. 1992 yilda 70 m va 90 m tramlindan sakrash musobaqalari 90 m va 120 m tramlindan sakrash musobaqalariga o’zgartirilgan. Qishki Olimpiya o’yinlarida umumjamoa medallar hisobida 1-o’rinni Norvegiya, 2-o’rinni – Finlyandiya, 3-o’rinni Avstraliya terma jamoasi egallagan. Finlyandiya sportchisi Matti Nyukyanen tramlindan sakrash bo’yica eng ko’p medallarga (5 ta oltin va 1 ta kumush) sazovor bo’lgan.

Bobsley – chanada maxsus muz trassa bo’ylab tog’dan tez uchib tushish musobaqasidir. Bobsley uchun trassa turli keskin burilishlardan iborat muz yo’lak shaklida bo’lib, uning asosi temir-beton bilan qoplangan. Bobsley chanasining trassa tezligi soatiga 100 km gacha yetadi, uning boshqaruv ruli va tormozi bor. Bobsley trassasining uzunligi, start va finish orasidagi balandlik, yulakdagi burilishlar soni doimiy bir xil bo’lmagan. Masalan, Leyk-Plesid (1932 y.) da trassa uzunligi 2366 m, vertikal balandlik o’zgarishlari – 228 m, trassa burilishlari – 26 ta bo’lgan. Lillexammerda (1994 y.) esa bobsley musobaqalari 1365 m - trassa, 107 m - balandlik va 16 ta burilishlardan iborat bo’lgan. Ko’p yillar mobaynida bu sport turi bo’yicha musobaqalar faqat erkaklar o’rtasida o’tkazilgan.

Bobsley vatani Shveysariya hisoblanadi. 1896 yilda Sankt-Morits shahrida bobsley bo’yicha birinchi sport klubi tashkil qilinib, musobaqa qoidalari ishlab chiqilgan. Dastlab bobsley chanasining ekipaj a’zolari besh kishidan iborat bo’lgan, keyinchalik esa ularning tarkibi ikki, to’rt, sakkiz nafargacha o’zgaragan.

Bobsley musobaqalari ilk bor I qishki Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritilgan. Birinchi olimpiya chempionlari – Shveysariya terma jamoasining to'rttalik chana ekipaj a'zolari bo'lgan. XIX qishki Olimpiya o'yinlari (2002 y.) dasturiga ilk bor ayollar o'rtasida bobsley kiritilgan. Bobsley bo'yicha ayollar o'rtasida birinchi olimpiya chempioni – AQSH sportchilari Jil Bakken va Vonetta Flauers bo'lganlar. Qishki Olimpiya o'yinlarida bobsley bo'yicha eng ko'p medallar hisobida 1-o'rinni Shveysariya, 2-o'rinni–AQSH, 3-o'rinni Germaniya sportchilari egallagan.

Skeleton – (ingl. *skeleton* – skelet) chana sportining turi bo'lib, sportchi harakat yo'nalishi bo'icha chanada boshi oldinga, yuzi pastga qaragan xolatda joylashgan bo'ladi. Skeleton chanasining boshqaruv ruli bo'lmaydi va chana oyoq kiyimining maxsus bo'rtmalari orqali boshqariladi. Skeleton vatani – Shveysariya. 1887 yilda Sankt-Morits shahrida birinchi skeleton chanasini yasalgan va sport musobaqalari boshlangan. Skeleton musobaqalari ilk bor II qishki Olimpiya o'yinlari (1928 y.) dasturiga kiritilgan. Birinchi olimpiya chempioni – AQSH sportchisi Jennison Xiton bo'lgan. Skeleton 1948 yilda 20-yillik hamda 2002 yilda 54-yillik tanaffusdan so'ng yana olimpiya dasturiga kiritilgan. ko'p mamlakatlarda xalqaro talablarga javob beradigan skeleton trassalari bo'lmaganligi sababli, bu sport turi uzoq vaqt davomida olimpiya dasturiga kiritilmagan. 2002 yilda ayollar o'rtasida musobaqalar o'tkazilgan va skeleton bo'yicha birinchi ayol olimpiya chempioni – AQSH sportchisi Tristan Geyl bo'lgan. Qishki Olimpiya o'yinlari tarixida umumjamoa hisobida 1-o'rinni – AQSH, 2-o'rinni – Buyuk Britaniya, 3-o'rinni Italiya sportchilari egallagan.

Snoubording – (ingl. *snow* – qor, *board* – taxta) qishki sport turi bo'lib, sportchi maxsus taxta ustida tik turgan xolatda qor bilan qoplangan yarim aylana shaklidagi inshoot ichida akrobatik mashqlarni bajaradi. Snoubording inshooti yarim quvur shaklida quriladi, shuning uchun unung nomi half-payp inglizcha “half” – yarim, “pipe”- truba, quvur ma'nolarini anglatadi. Musobaqalar ikki xil - half-payp va slalom-gigant snoubordingdan iborat.

Sport turi sifatida snoubording 1960-yillardan boshlab rivojlangan va aynan shu yillarda amerikalik kashfiyotchi Sherman Poppen qorli koyalarda qor taxtacha ustida uchishni o'ylab topgan. Snoubording bo'yicha birinchi musobaqalar 1981 yilda Vudston (AQSH) o'tkazilgan, 1982 yilda esa Vermont shtatida (AQSH) bu sport turi bo'yicha birinchi xalqaro musobaqalar bo'lib o'tgan. 1983 yilda Soda-Spring shahrida (Kaliforniya) snoubording bo'yicha birinchi Jahon chempionati o'tkazilgan. 1990-yillarda Xalqaro snoubording federatsiyasi (ISF) tashkil topgan.

Snoubording musobaqalari ilk bor XVIII qishki Olimpiya o'yinlari (Nagano, 1998 y.) dasturiga kiritilgan. Birinchi olimpiya chempionlari – erkaklar o'rtasida Shveysariya sportchisi Jan Simmen, ayollar o'rtasida – Germaniya sportchisi Nikolya Tost bo'lgan. Qishki Olimpiya o'yinlarida snoubording bo'yicha eng ko'p medallarga AQSH, Frantsiya, Shveysariya, Germaniya sportchilari sazovor bo'lgan.

Fristayl – (ingl. *free* – ozod, *style* – usul), qishki sport turi, uch xil musobaqalardan iborat: mogul (murakkab sakrashlar bilan notekis trassadan chang'ida uchib tushish), chang'ida akrobatika, chang'ida

balet. Fristayl sport turi sifatida ilk bor 1966 yil AQSHning Attitash shahridagi musobaqalarda namoyish qilingan. 1975 yildan boshlab har yili fristayl bo'yicha Jahon kuboklari o'tkazilmoqda. 1979 yilda Xalqaro chang'i sporti federatsiyasi (FIS) tarkibida fristayl bo'yicha texnik ko'mita tuzilgan va bu sport turi FIS rahbarligida o'tkaziladigan xalqaro musobaqalar dasturiga kiritilgan. 1980-yillarga kelib fristayl 30 dan ziyod mamlakatlarda rivojlangan. 1986 yil Frantsiyada bu sport turi bo'yicha birinchi Jahon chempoinati o'tkazilgan.

XV qishki Olimpiya o'yinlarida (Kalgari, 1988 y.) fristayl bo'yicha ko'rgazmali musobaqalar o'tkazilgan. XVI qishki Olimpiya o'yinlari (1992 y.) dasturiga fristaylning mogul musobaqalari kiritilgan. Mogul bo'yicha birinchi olimpiya chempionlari – erkaklar o'rtasida Frantsiya sportchisi Edgar Grospron, ayollar o'rtasida – AQSH sportchisi Donna Ueynbrext bo'lgan.

XVII qishki Olimpiya o'yinlari (1994 y.) dasturiga fristaylning mogul va chang'ida akrobatika turlari kiritilgan. Chang'ida akrobatika bo'yicha birinchi olimpiya chempionlari – erkaklar o'rtasida Shveysariya sportchisi Andreas Shyonbexler, ayollar o'rtasida – O'zbekiston sportchisi Lina Cheryazova bo'lgan.

Fristayl bo'yicha eng ko'p medallarga AQSH, Norvegiya, Kanada, Frantsiya, Finlyandiya sportchilari sazovor bo'lgan.

Kyorling – (ingl. *curl* – aylantirmoq), muz ustida kegli o'yinining turi, XIV asrda Shotlandiyada paydo bo'lib, so'ng Yevropa va Kanada mamlakatlarida keng tarqalgan. XIX asrda uning shotlandcha, nemischa va shveysarcha o'yin usullari mavjud bo'lgan.

1950 yilda Yevropa va Amerika bir qator mamlakatlarining milliy federatsiyalari tashabbusi bilan Xalqaro kyorling federatsiyasi (FIK) tashkil topgan. 1951 yildan boshlab bu sport turi bo'yicha Yevropa chempionatlari muntazam o'tkazilmoqda.

Zamonaviy kyorling – qishki sport o'yini, 40x30 m muz maydonida o'ynaladi. O'yin maqsadi – muz ustuda chizilgan nishonga bita – diskni (20 kg) tushirish. Bita chizig'i nishondan 31 m masofada bo'ladi. Kyorling bo'yicha ko'rgazmali musobaqalar I, III, IV, IX, XV, XVI qishki Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritilgan. Nihoyat, 1994 yilda XOQ sessiyasida kyorling sport turini olimpiya dasturiga kiritish to'g'risidagi qaror qabul qilingan. XVIII qishki Olimpiya o'yinlarida (1988 y.) kyorling musobaqalari ilk bor o'rkazilgan. Kyorling bo'yicha birinchi olimpiya chempionlari – erkaklar o'rtasida Shveysariya, ayollar o'rtasida – Kanada terma jamoalari bo'lgan. Olimpiya musobaqalarida kyorling bo'yicha eng ko'p medallarga Kanada, Shveysariya, Norvegiya sportchilari sazovor bo'lgan.

Qishki Olimpiya o'yinlari 90 yillik tarixga ega:

Qishki Olimpiya o'yinlari 1924-2014 yillar davomida jami 22 marta o'tkazildi.

❖ **I qishki Olimpiya o'yinlarida (Shamoni, 1924 y.)**

16 ta mamlakadan 293 nafar sportchi qatnashgan.

❖ **XXII qishki Olimpiya o'yinlarida (Sochi, 2014 y.)**

88 ta davlatdan 2800 nafar sportchi qatnashdi.

3-§. KONTINENTAL VA REGIONAL O'YINLAR

Hozirgi davrda Olimpiya sporti bilan bog'liq xalqaro kompleks sport musobaqalari quyidagi guruhlariga ajratiladi: Kontinental o'yinlar, Regional o'yinlar, Butunjahon Universiadalari, Jahon yoshlar o'yinlari, Milliy, diniy, kasbiy va boshqa xususiyatlarga ega o'yinlar.

Kontinental o'yinlar Osiyo, Amerika, Afrika qit'alarining MOQ assotsiatsiyalari tomonidan o'tkaziladigan xalqaro kompleks musobaqalaridir. Kontinental o'yinlar tarkibiga Panamerika, Osiyo va Afrika o'yinlari kiradi. Ularda bir qit'a mamlakatlarining sportchilari ishtirok etishi mumkin.

Olimpiya sporti bilan bog'liq kontinental va regional o'yinlar olimpizm g'oyalari va olimpiya tamoyillariga asoslangan

Olimpiya sporti bilan bog'liq bo'lgan uyushma va birlashmalar tomonidan milliy, diniy, kasbiy va boshqa xususiyatlarga ko'ra ham turli musobaqalar muntazam ravishda tashkil etilmoqda. 1922 yildan 1934 yilgacha ayollar o'yinlari o'tkazilgan. Quyidagi xalqaro kompleks sport musobaqalari o'tkazilmoqda: tibbiy reabilitatsion yo'nalishdagi o'yinlar, kasbiy o'yinlar, o'quvchi yoshlar o'yinlari, fahriylar o'yinlari, tijorat yo'nalishidagi o'yinlar, ayrim sport federatsiyalar o'yinlari, bo'yi past odamlar o'yinlari, ijtimoiy-madaniy yo'nalishdagi o'yinlar va h.k. Bulardan tashqari XOQ rahbarligida MDH, Boltiq va Rossiya hududlari davlatlarining (sobiq mustamlaka yoki ittifoq davlatlar) hamdo'stlik davlatlar o'yinlari, xalqaro yoshlar o'yinlari o'tkaziladi. Olimpiya sporti bilan bog'liq xalqaro kompleks sport musobaqalari olimpizm g'oyalariga asoslangan.

Panamerika o'yinlari – Amerika qit'asida XOQ rahbarligida o'tkaziladigan xalqaro kompleks musobaqalaridir. Panamerika o'yinlari 1951 yildan boshlab olimpiya sport turlari bo'yicha har 4 yilda bir marta o'tkazilmoqda. Ko'p yillar davomida bu o'yinlarda yetakchi pozitsiyalarni AQSH terma jamoasi egallab kelmoqda.

Panamerika o'yinlarini tashkil qilish g'oyasi 1926 yilda Mexiko shahrida bo'lib o'tgan I Markaziy Amerika o'yinlaridan keyin XOQ Prezidenti Anri de Bayye-Latur tomonidan ilgari surilgan. 1932 yildagi Olimpiya o'yinlari davomida Amerika mamlakatlari vakillarining uchrashuvi bo'lib o'tgan, 1936 yilda esa bu g'oya qit'a sport rahbarlari tomonidan ma'qullangan. 1937 yilda AQSH Olimpiya Assotsiatsiyasining prezidenti Eyveri Brendej Amerika qit'asi sportchilarini Dallasda o'tkaziladigan musobaqalarga taklif etgan. Bu musobaqalarda Argentina, Braziliya, Kuba, Kanada, Kolumbiya, Chili, AQSH, Paragvay va Peru sportchilari ishtirok etgan.

1940 yilda Argentina MOQ tashabbusi bilan Buenos-Ayresda Amerika qit'asi mamlakatlarining I kongressi o'tkazilib, bunda 16 davlat vakillari qatnashgan. Kongressda Panamerika sport qo'mitasi tashkil topib, 1942 yildan boshlab Panamerika o'yinlarini o'tkazish to'g'risida qaror qabul qilingan. Biroq, Ikkinchi jahon urushi bu g'oyani amalga oshirishga to'sqinlik qilgan.

1945 yilda Panamerika o'yinlari g'oyasi yana qayta tiklangan va 1948 yil Londonda II Amerika sport kongressida Panamerika o'yinlarini o'tkazilishi to'g'risidagi qaror tasdiqlangan.

Panamerika o'yinlari Olimpiya o'yinlaridan bir yil oldin tashkil qilinib, har 4 yilda bir marta o'tkaziladi. Bu sport musobaqalariga

XOQ va MOQ Assotsiatsiyasi tomonidan tan olingan Panamerika sport tashkiloti rahbarlik qiladi. Hozirgi kunda bu tashkilot Shimoliy, Markaziy, Janubiy Amerika va Karib dengizi hududidagi 42 ta davlat Milliy olimpiya qo'mitalarini birlashtiradi.

Panamerika o'yinlari

O'yin	Yil	Shahar, davlat	Davlat	Sport turi	Sportchi soni	1-o'rin
I	1951	Buenos-Ayres, Argentin	21	18	2513	Argentina
II	1955	Mexiko, Meksika	22	17	2583	AQSH
III	1959	Chikago, AQSH	25	18	2263	AQSH
IV	1963	San-Paulu, Braziliya	22	19	1165	AQSH
V	1967	Vinnipeg, Kanada	29	19	2361	AQSH
VI	1971	Kali, Kolumbiya	32	17	2935	AQSH
VII	1975	Mexiko, Meksika	33	20	3146	AQSH
VIII	1979	San-Xuan, Puerto-Riko	34	22	3700	AQSH
IX	1983	Karakas, Venesuela	36	22	3426	AQSH
X	1987	Indianapolis, AQSH	38	27	4453	AQSH
XI	1991	Gavana, Kuba	39	27	4519	Kuba
XII	1995	Mar-del'-Plata, Argent	42	34	5114	AQSH
XIII	1999	Vinnipeg, Kanada	42	35	5000	AQSH
XIV	2003	Santo-Domingo, Dominikan Respublikasi	42	35	5196	AQSH
XV	2007	Rio-de-Janeyro, Braziliya	42	34	5633	AQSH
XVI	2011	Gvadalaxara, Meksika	42	36	6003	AQSH
XVII	2015	Toronto, Kanada				

I yozgi Panamerika o'yinlari 1951 yil Buenos-Ayres shahrida o'tkazilgan va bunda Amerika qit'asining 21 davlatidan 2500 sportchi ishtirok etgan.

I qishki Panamerika o'yinlari 1990 yil Las-Lenas shahrida (Argentina) o'tkazilib, bunda 10 ta davlat sportchilari qatnashgan. Lekin 1993 yildan keyin bu o'yinlar o'tkazilmagan.

Osiyo o'yinlari - Osiyo qit'asida XOQ va Osiyo Olimpiya Kengashi rahbarligida o'tkaziladigan xalqaro kompleks musobaqalaridir. Osiyo o'yinlari 1951 yildan boshlab olimpiya sport turlari bo'yicha har 4 yilda bir marta o'tkazilmoqda. Osiyo o'yinlari Olimpiya o'yinlaridan 2 yil o'tgandan so'ng o'tkaziladi. O'yinlarda Osiyo mamlakatlarning havaskor sportchilari qatnashishi mumkin. Hozirgi davrda Osiyo o'yinlarida 40 dan ortiq mamlakat sportchilari qatnashib, 42 ta sport turidan 470 ta medallar komplekti uchun musobaqalar o'tkaziladi.

Osiyo o'yinlarining tarixi Uzoq Sharq chempionatlari bilan bog'liq bo'lib, ular 1913 yildan 1934 yilgacha asosan Xitoy, Yaponiya va Filippin vakillari o'rtasida tashkil qilingan edi. Osiyo qit'asida olimpiya sport turlarini yanada ommalashtirish maqsadida 1949 yilda Osiyo o'yinlari Federatsiyasi tuzilgan va unung dastlabki majlisida Osiyo o'yinlarini o'tkazish to'g'risidagi qaror qabul qilingan.

1949 yilda Dehlida Osiyo o'yinlari Federatsiyasining tashabbuskorlari va ta'sisчилari Afg'oniston, Birma, Hindiston, Pokiston va Filippin davlatlari bo'lgan bo'lsa, keyin boshqa mamlakatlar ham qo'shildi va ularning soni 20 taga yetdi. Osiyo o'yinlari Federatsiyasi XOQ tomonidan 1982 yilda tan olingan. 1982 yil 16 noyabrda Nyu-Dehli shahrida bo'lib o'tgan Bosh assambleya yig'ilishida Federatsiya nomi Osiyo Olimpiya Kengashi, deb o'zgartirilgan. Hozirgi davrda Osiyo Olimpiya Kengashiga Osiyo qit'asidan 44 ta davlat, jumladan, Markaziy Osiyo mintaqasidan beshta mustaqil davlatlar - O'zbekiston, Qozog'iston, Turkmaniston, Qirg'iziston, Tojikiston kirgan.

Osiyo o'yinlarida ishtirokchilar soni muntazam kengayib bormoqda va dasturga kiritilgan sport turlari yildan-yilga ko'payib bormoqda. O'zbekiston terma jamoasi 1994 yildan boshlab Osiyo o'yinlarida ishtirok etib kelmoqda.

Yozgi Osiyo o'yinlari

O'yin	Yil	Shahar, davlat	Davlat	Sport turi	Sportchi soni
I	1951	Dehli, Hindiston	11	6	500
II	1954	Manila, Filippin	18	8	1241
III	1958	Tokio, Yaponiya	20	13	1692
IV	1962	Jakarta, Indoneziya	17	13	1527
V	1966	Bangkok, Tailand	18	14	2500
VI	1970	Bangkok, Tailand	18	13	2500
VII	1974	Texron, Eron	25	16	3000
VIII	1978	Bangkok, Tailand	25	19	4000
IX	1982	Dehli, Hindiston	33	21	4500
X	1986	Seul, Janubiy Koreya	27	25	4839
XI	1990	Pekin, Xitoy	37	27	6122
XII	1994	Xirosima, Yaponiya	42	34	7300
XIII	1998	Bangkok, Tailand	41	36	9141
XIV	2002	Pusan, Koreya	44	38	9919
XV	2006	Doha, Qatar	45	37	8753
XVI	2010	Guanchjou, Xitoy		42	
XVII	2014	Inchxon, Jan. Koreya			

Qishki Osiyo o'yinlari

O'yin	Yil	O'tkazilgan joyi (shahar, davlat)
I	1986	Sapporo, Yaponiya
II	1990	Sapporo, Yaponiya
III	1996	Xarbin, Xitoy
IV	1999	Kanvondo, Janubiy Koreya
V	2003	Aomori, Yaponiya
VI	2007	Chanchun, Xitoy
VII	2011	Olma-Ota, Qozog'iston

I yozgi Osiyo o'yinlari 1951 yil Dehli shahrida (Hindiston) bo'lib o'tgan.

I qishki Osiyo o'yinlari 1986 yil 1- 8 mart kunlari Sapporo shahrida (Yaponiya) bo'lib o'tgan. Yaponiya Milliy olimpiya qo'mitasi tashabbusi bilan 1982 yilda qishki Olimpiya o'yinlarini o'tkazish g'oyasi tavsiya etilgan edi. 1984 yilda Osiyo Olimpiya Kengashi tomonidan qishki Olimpiya o'yinlarini o'tkazish to'g'risidagi qaror qabul qilingan.

Regional o'yinlar. Regional o'yinlarga Markaziy Amerika va Karib dengizi o'yinlari, O'rtayer dengizi o'yinlari, Yevropa kichik mamlakatlari o'yinlari, Bolqon o'yinlari, Bolivar o'yinlari, Markaziy Amerika o'yinlari, Janubiy-Sharqiy Osiyo o'yinlari, Sharqiy Osiyo o'yinlari, Tinch okeani janubiy qismi o'yinlari, Arab davlatlari o'yinlari va boshqalar kiradi. Regional o'yinlar olimpizm g'oyalari asosida o'tkaziladi.

Markaziy Amerika va Karib dengizi o'yinlari 1926 yildan boshlab o'tkaziladi. Hozirgi davrda bu o'yinlarda 20 gan ortiq davlat vakillari qatnashmoqda. I (birinchi) Markaziy Amerika va Karib dengizi o'yinlari Mexiko shahrida bo'lib o'tgan. Kuba terma jamoasi ko'p O'yinlarda birinchi o'rinni egalab kelmoqda.

O'rtayer dengizi o'yinlari asoschisi XOQning a'zosi, Misr qilichbozlik federatsiyasi prezidenti Muhammad Tohir Poshsho bolib, ular 1951 yildan boshlab har 4 yilda o'tkaziladi. Bu O'yinlarda O'rtayer dengizi atrofidagi davlatlar ishtirok etishi mumkin. I (birinchi) O'rtayer dengizi o'yinlari Iskandariya shahrida bo'lib o'tgan va 10 ta davlat vakillari qatnashgan. Hozirgi davrda o'yinlarda 30 ga yaqin davlat vakillari qatnashmoqda. O'rtayer dengizi o'yinlarida

Italiya, Frantsiya, Turkiya, Ispaniya, Gretsiya sportchilari yetakchilik qilib kelmoqda.

Yevropa kichik mamlakatlari o'yinlari 1985 yildan boshlab o'tkazilmoqda. Bu o'yinlarda aholisi 1 milliondan kam bo'lgan Monako, Lyuksemburg, Andorra, Kipr va boshqa davlatlar sport jamoalari qatnashadi

Paralimpiya o'yinlari – tayanch-harakat apparati shikastlangan va imkoniyati cheklangan, kar va soqov, ko'zi ojiz, aqliy zaif sportchilarning xalqaro kompleks sport musobaqalaridir.

XIX asrning 1880 yillarida Berlinda kar va soqovlar uchun birinchi sport klubi ochilgan. Kar va soqovlar uchun Paralimpiya o'yinlari 1924 yil 17 avgustda Parijda bo'lib o'tgan. Bunda Bel'giya, Buyuk Britaniya, Gollandiya, Pol'sha, Frantsiya va Chehoslovakiya sportchilari qatnashgan.

Ikkinchi jahon urishidan keyin 1948 yilda Stok-Mendevill' reabilitatsiya gospitali shifokori Lyudvig Guttman Britaniya urush veteranlari uchun sport musobaqalari tashkil qilgan. Bu musobaqalar “Stok-Mendevill o'yinlari”, deb nomlangan va bunda 130 nafarga yaqin harakati chegaralangan nogiron sportchilar qatnashgan.

“Paralympic” so'zi dastlab ikki xil ma'noni bildirgan: “paraplegic” (paralich) va “olympic” (olimpiya). Biroq Paralimpiya o'yinlarida turli guruh nogironlari ham ishtirok etganidan so'ng “paralimpiya” so'zi boshqa ma'noni anglatgan: “para” (lot. birlashish, qo'shish) va “olympic” (olimpiya), yani Olimpiya o'yinlariga qo'shilgan musobaqalar. Paralimpiya o'yinlari har 4 yilda bir marta

XOQ rahbarligida Olimpiya o'yinlaridan keyin ikki hafta o'tgandan so'ng o'tkaziladi.

I yozgi Paralimpiya o'yinlari 1960 yilda Rimda bo'lib o'tgan. Bunda nafaqat nogiron, balki oddiy sport ustalari ham ishtirok etgan. I Paralimpiya o'yinlarida 23 ta mamlakatdan 400 nafarga yaqin sportchi qatnashgan.

Yozgi Paralimpiya o'yinlari

O'yinlar	O'rkazilgan yili	O'rkazilgan joyi (shahar, davlat)
I	1960	Rim, Italiya
II	1964	Tokio, Yaponiya
III	1968	Tel-Aviv, Isroil
IV	1972	Geydelberg, Germaniya
V	1976	Toronto, Kanada
VI	1980	Arnem, Gollandiya
VII	1984	Stok-Mendevil, Angliya
VIII	1988	Seul, Janubiy Koreya
IX	1992	Barselona, Ispaniya
X	1996	Atlanta, AQSH
XI	2000	Sidney, Avstraliya
XII	2004	Afina, Gretsiya
XIII	2008	Pekin, Xitoy
XIV	2012	London, Angliya
XV	2016	Rio-de-Janeyro, Braziliya

XIV Paralimpiya o'yinlari 2012 yil London shahrida (Buyuk Britaniya) bo'lib o'tdi. Dunyoning 167 davlatidan kelgan 4461 nafar sportchilar 12 kun mobaynida sportning 20 ta turi bo'yicha g'oliblik uchun kurash olib bordi.

XIV Paralimpiya o'yinlarida eng ko'p davlat Yevropa (47 ta) qit'asidan ishtirok etgan. Bu borada Afrikadan 43 ta, Osiyodan 41 ta, Amerikadan 28 ta, Okeaniya qit'asidan esa 8 davlat qatnashdi. Eng ko'p qatnashchi ham Yevropa qit'asidan tashrif buyurgan. Yevropa vakillari (2201 nafar) Paralimpiya o'yinlari jami qatnashchilarining

deyarli yarmini tashkil etadi. Paralimpiya o'yinlarida 92 ta mamlakat vakillariga medallarni qo'lga kiritish nasib etmadi. Bu o'z navbatida har bir sport turi bo'yicha musobaqalar qay darajada keskin va murosasiz kechganligidan dalolat beradi.

Umumjamo'a hisobida birinchi o'rinni Xitoy delegatsiyasi a'zolari qo'lga kiritgan. Xitoyning jami 294 nafar vakili sportning 16 turida - 95 ta oltin, 71 ta kumush hamda 65 ta bronza, jami 231 ta medalga sazovor bo'lgan. Xitoyliklar birgina yengil atletika va suzish musobaqalarida jami 57 ta oltin, 42 ta kumush va 45 ta bronza medallariga sazovor bo'lgan. Ikkinchi o'rinni Rossiya (36-38-28), uchinchi o'rinni esa musobaqa mezbonlari Buyuk Britaniya sportchilari (34-43-43) qo'lga kiritganlar.,Shahsiy hisobda eng ko'p medalga avstraliyalik J.Freney erishgan. Suzish bo'yicha o'tkazilgan musobaqalarda J.Freney 8 ta oltin medal sohibi bo'lgan. Amerikalik Jesika Long "Paralimpiya-2012" o'yinlarida jami 8 ta, 5 ta oltin, 2 ta kumush va 1 ta bronza medaliga sazovor bo'lgan.

Qishki Paralimpiya o'yinlari

O'yinlar	O'rkazilgan yili	O'rkazilgan joyi (shahar, davlat)
I	1976	Ornskoldsvik, Shvetsiya
II	1980	Geylo, Norvegiya
III	1984	Insburk, Avstriya
IV	1988	Insburk, Avstriya
V	1992	Tignes, Frantsiya
VI	1994	Lillehammer, Norvegiya
VII	1998	Nagano, Yaponiya
VIII	2002	Solt-Leyk-Siti, AQSH
IX	2006	Turin, Italiya
X	2010	Vankuver, Kanada
XI	2014	Sochi, Rossiya
XII	2018	Pxonchxan, Janubiy Koreya

I qishki Paralimpiya o'yinlari 1976 yil Ernshyol'd shahrida (Shvetsiya) bo'lib o'tgan. Bunda nafaqat kolyaska nogironlari, balki boshqa guruhlarga mansub nogironlar ham qatnashgan. Huddi shu yil Toronto shahrida (Kanada) yozgi Paralimpiya o'yinlari bo'lib o'tgan, bu o'yinlarda 40dan ortiq mamlakatlardan 1600 nafar sportchi qatnashgan.

Afrika o'yinlari. I Afrika o'yinlari 1965 yil Brazzavil (Kongo) shahrida o'tkazilib, 29 davlatdan 2500 sportchi ishtirok etgan. O'yinlar dasturida erkaklar o'rtasida 10 ta sport turlari, ayollar 2 ta sport turi bo'yicha musobaqalar bo'lgan. Bunda Misr va Suriya sportchilari eng ko'p medallarga sazovor bo'lganlar. II Afrika o'yinlari Lagos shahrida 1973 yil 40 davlatdan 5000 sportchi ishtirokida o'tkazilgan. III Afrika o'yinlari 1978 yil Aljirda bo'lib o'tgan, bunda 45 davlatdan 3000 dan ortiq sportchi qatnashgan. IV Afrika o'yinlari 1987 yilda Nayrobi shahrida bo'lib o'tgan va bunda 38 davlatdan 3170 sportchi ishtirok etgan.

Jahon Universiadalari

O'zbekiston talaba yoshlarining Jahon Universiadalarida ishtiroki

O'yin	Yil	O'tkazilgan joyi	Sportchi soni	Medallar turi va soni		
				oltin	kumush	bronza
XX	1999	Palma-de-Mal'yorka, Ispaniya	6	0	1	0
XXI	2001	Pekin, Xitoy	8	1	2	2
XXII	2003	Tegu, Koreya	7	2	0	1
XXIII	2005	Izmir, Turkiya	6	1	0	0
XXIV	2007	Bangkok, Tailand	6	1	0	1
XXV	2009	Belgrad, Serbiya	7	0	0	0
XXVI	2011	Shenchjen, Xitoy	19	0	1	0
XXVII	2013	Qozon, Rossiya	51	2	7	10
Jami:			110	7	11	14

Jahon Universiadalari

Yozgi Universiada			Qishki Universiada		
№	Yili	O'tkazish joyi	№	Yili	O'tkazish joyi
I	1959	Turin, Italiya	I	1960	Shamoni, Frantsiya
II	1961	Sofiya, Bolgariya	II	1962	Villar, Shveysariya
III	1963	Portu-Alegri, Braziliya	III	1964	Shpindlerov Mlin, Chechoslovakiya
IV	1965	Budapesht, Vengriya	IV	1966	Sestriere, Italiya
V	1967	Tokio, Yaponiya	V	1968	Innsbruk, Avstriya
VI	1970	Turin, Italiya	VI	1970	Rovaniyemi, Finlyandiya
VII	1973	Moskva, SSSR	VII	1972	Leyk-Plesid, AQSH
VIII	1975	Rim, Italiya	VIII	1975	Livinyo, Italiya
IX	1977	Sofiya, Bolgariya	IX	1978	Shpindlerov-Mlin, Chechoslovakiya
X	1979	Mexiko, Meksika	X	1981	Xaka, Ispaniya
XI	1981	Buxarest, Ruminiya	XI	1983	Sofiya, Bolgariya
XII	1983	Edmonton, Kanada	XII	1985	Belluno, Italiya
XIII	1985	Kobe, Yaponiya	XIII	1987	Shtrebske-Pleso, Chechoslovakiya
XIV	1987	Zagreb, Yugoslaviya	XIV	1989	Sofiya, Bolgariya
XV	1989	Duysburg, Germaniya	XV	1991	Sapporo, Yaponiya
XVI	1991	Sheffild, Angliya	XVI	1993	Zakopane, Polsha
XVII	1993	Buffalo, AQSH	XVII	1995	Xaka, Ispaniya
XVIII	1995	Fukuoka, Yaponiya	XVIII	1997	Mudju, Koreya
XIX	1997	Sitsiliya, Italiya	XIX	1999	Poprad, Slovakiya
XX	1999	Palma-de-Mal'yorka, Ispaniya	XX	2001	Zakopane, Polsha
XXI	2001	Pekin, Xitoy	XXI	2003	Tarvizio, Italiya
XXII	2003	Tegu, Koreya	XXII	2005	Insbruk, Avstriya
XXIII	2005	Izmir, Turkiya	XXIII	2007	Turin, Italiya
XXIV	2007	Bangkok, Tailand	XXIV	2009	Xarbin, Xitoy
XXV	2009	Belgrad, Serbiya	XXV	2011	Erzurum, Turkiya
XXVI	2011	Shenchjen, Xitoy	XXVI	2013	Maribor, Sloveniya
XXVII	2013	Qozon, Rossiya	XXVII	2015	Granada, Ispaniya

4-§. Olimpiya o'yinlarining dasturi

Olimpiya o'yinlari dasturi – bu XOQ tomonidan tasdiqlangan Olimpiya o'yinlari uchun sport turlari va sport musobaqalarining ro'yxati. Dastur olimpiya sportining muhim jihatlaridan biri bo'lib, uning tuzilishi Olimpiya o'yinlari ommaviyligining o'sishiga ta'sir etadi va jahonda sport rivojining strategiyasini belgilab beradi. Olimpiya o'yinlari dasturining rivojlanishi turli omillarning ta'siri bo'yicha to'rtta asosiy davrdan iborat:

- I. 1896-1912 yillarda olimpiya dasturi Tashkiliy qo'mita tomonidan tuzilgan va barqaror bo'lmagan. Olimpiya dasturining o'zgarishiga P'yer de Kubertenning fikri va shaxsiy pozitsiyasi o'z ta'sirini ko'rsatgan.
- II. 1912-1952 yillarda olimpiya dasturining shakllanish jarayoniga XOQ faoliyatining ta'siri kuchli bo'lgan. XOQ mustaqil ravishda olimpiya dasturlari mazmunini belgilagan.
- III. 1952-1980 yillarda olimpiya dasturi siyosiy va mafkuraviy omillar ta'sirida shakllangan.
- IV. 1980 yillardan - hozirgi davrgacha olimpiya dasturining mazmuniga siyosiy omillar bilan bir qatorda iqtisodiy omillar ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda.

Olimpiya dasturi bilan bog'liq masalalar 1907 yil XOQning 7-sessiyasida ilk bor muhokama qilingan va bunda Londonda o'tkaziladigan Olimpiya o'yinlarining dasturi tasdiqlangan. 1909 yilda XOQning 11-sessiyasida olimpiya dasturini tuzish jarayonida Olimpiya o'yinlari xalqaro sport musobaqa ekanligi va ular tashkilotchi mamlakatlarga qulay sport musobaqalaridan iborat

bo'lishiga e'tibor berish kerakligi ta'kidlangan. 1912 yilda XOQning 15-sessiyasida sport turi 6 ta mamlakatda keng rivojlangan bo'lsa dasturga kiritilishi mumkinligi to'g'risida qaror qabul qilingan.

1920 yildan boshlab olimpiya dasturiga sport turlarini kiritish faqat XOQ tomonidan amalga oshirilgan. Sport turlariga qo'yilgan talablar ham yildan-yilga o'zgarib borgan va qiziqishi kamaygan sport turlari dasturga kiritilmagan.

Xalqaro olimpiya harakati rivojlanishining dastlabki yillarda olimpiya dasturiga faqat sportning xavaskor turlari kiritilgan. Shuning uchun 1928 yilda dasturdan tennis chiqarilgan. 1979 yildan esa dastur sport turlarining kontinentlarda keng rivojlanganlik mezonlariga ko'ra tuzilgan. Hozirgi davrda Olimpiya xartiyasiga binoan olimpiya dasturiga XOQ tomonidan tan olingan, yozgi sport turlari erkaklar uchun jahonning 75 ta mamlakatlar va to'rtta kontinentida, ayollar uchun 40 ta mamlakatlar va uchta kontinentda keng ommalashgan bo'lishi shart. Qishki Olimpiya o'yinlari dasturiga jahonning 25 ta mamlakatlari va uchta kontinentida keng rivojlangan qishki sport turlari kiritiladi.

Olimpiya o'yinlari dasturiga sport turlarining kiritish va ularni dasturdan chiqarish huquqi faqat Xalqaro Olimpiya qo'mitasiga berilgan. Olimpiya dasturiga oid barcha masalalar XOQ Sessiyasi, Ijroiya ko'mitasi tomonidan muhokama qilinadi va tasdiqlanadi.

1968 yilda XOQning 67-sessiyasida olimpiya dasturi bo'yicha doimiy Xay'at tuzilgan. Xay'at olimpiya dasturini tuzish bo'yicha amaliy tavsiyalarni tasdiqlagan, dasturning mazmuni va aniq mezonlarini belgilab bergan.

Olimpiya harakati rivojlanishining dastlabki davrida, 1896 yilda olimpiya dasturiga 9 ta sport turlari va 43 ta sport musobaqalari kiritilgan bo'lsa, 2014 yilda ularning soni 37 ta sport turlari va 301 ta sport musobaqa turlarini tashkil etdi. 1924 yilda qishki olimpiya sport turlarining soni 7 ta va qishki sport musobaqa turlari 39 ta bo'lgan. 2014 yilda esa qishki Olimpiya o'yinlari dasturiga 15 ta sport turlari va 80 ta sport musobaqa turlari kiritilgan.

Olimpiya o'yinlarini tashkil qilish va o'tkazish tartibi. Olimpiya xartiyasi bo'yicha Olimpiya o'yinlari har 4 yilda bir marta o'tkaziladi. 1994 yildan boshlab yozgi va qishki olimpiya o'yinlarining orasidagi farq ikki yilni tashkil qiladi. Yozgi olimpiya o'yinlari 16 kun va qishki olimpiya o'yinlari 12 kun davom etadi.

Olimpiya o'yinlari planetar ahamiyatga ega bayram bo'lib, ularni yuqori saviyada tashkil qilish va o'tkazish har bir mamlakat uchun katta sharafdir. Olimpiya o'yinlarini o'tkazish huquqi XOQ tomonidan tanlangan va tasdiqlangan shaharga beriladi. Nomzod shaharlar tomonidan XOQ Ijroiya qo'mitasiga berilgan talabnomada Olimpiya o'yinlarini o'tkazish vaqti va sanasi ko'rsatiladi.

Olimpiya o'yinlarini o'tkazish uchun shaharni tanlab olish huquqiga faqat XOQ egadir. Shahar nomzodi mamlakat emas, shaharning nomidan tavsiya qilinadi. Nomzod shahar hokimiyatining talabnomasi mazkur mamlakatning hukumati va milliy olimpiya qo'mitasi tomonidan ma'kullangan bo'lishi kerak. Bunda milliy olimpiya qo'mitasi shaharning o'z zimmasiga olgan barcha majburiyatlari uchun ma'sul tashkilot hisoblanadi.

XOQ Ijroiya qo'mitasi tomonidan "Nomzod shaharlar uchun shartlar" ishlab chiqilgan bo'lib, har bir nomzod shahar ushbu shartlarga rioya qilishi to'g'risidagi kafolat hujjatini XOQga yozma ravishda taqdim etishi kerak. Ushbu "Shartlar"da Olimpiya o'yinlarining Olimpiya Xartiyasi va olimpiya sport turlari bo'yicha Xalqaro sport federatsiyalarining talablariga muvofiq o'tkazilishi kafolatlangan. Ular xavfsizlikni ta'minlash, moddiy va moliyaviy kafolatlardan iborat. Barcha nomzod shaharlar XOQ sessiyasidan 6 oy oldin Ijroiya ko'mitaga moliyaviy kafolatlarini berishi lozim.

1999 yilda XOQning 110-sessiyasida ikki bosqichdan iborat tanlov qoidalari tasdiqlangan. Tanlovning birinchi bosqichida XOQning ma'muriy vakillari va tashqi ekspertlardan tuzilgan ishchi guruh nomzod shaharlardagi asosiy texnik talablarni o'rganib, XOQ Ijroiya qo'mitasiga ma'lumotlarni beradi. Ijroiya qo'mita tanlovning birinchi bosqichidan o'tgan nomzod shaharlar ro'yxatini tasdiqlaydi. XOQ Ijroiya qo'mitasiga nomzod shaharlar to'g'risida barcha ma'lumotlar taqdim etilganidan so'ng tanlovning ikkinchi bosqichida XOQning nomzodlarni baholash Hay'ati har bir shaharga tashrif buyuradi. Hay'at tarkibi olimpiya harakatining barcha tashkilotlari XOQ, XSF, MOQ, Xalqaro Paralimpiya qo'mitasi a'zolari, sportchilar, ekspertlardan iborat bo'ladi. Nomzodlarni baholash Hay'ati har bir nomzodni o'rganib chiqib, shahardagi sport inshootlarini tekshirib, nomzod shahar tanlovi o'tkaziladigan Sessiyagacha bo'lgan ikki oy muddat ichida har bir nomzod to'g'risidagi yozma hisobotni XOQga berishi lozim. Olimpiya

o'yinlarini o'tkazish uchun nomzod shaharlarni ko'rib chiqish jarayoni qo'yidagi asosiy tadbirlardan iborat:

- XOQ va nomzod shaharlarning axborot uchrashuvi;
- Nomzodni ko'rib chiqish jarayoni to'g'risidagi tadbirlarni imzolash;
- Nomzod taqdimoti uchun uning emblemasini yaratish;
- XOQ Ijroiya qo'mitasiga nomzod shahar kichik delegatsiyasining taqdimoti. Taqdimot maqsadi - XOQ Ijroiya qo'mitasini nomzod shaharlarning o'z rahbariyati va boshqaruvi bilan tanishtirishdir;
- XOQga nomzod shaharning o'zi haqidagi ma'lumotlari bilan birgalikda 150 ming AQSH dollari miqdorida badal puli to'lanadi. Olimpiya o'yinlarini o'tkazish huquqini olmagan nomzod shaharlarga badal puli foizi bilan qaytariladi;
- XOQ Ijroiya qo'mitasi tomonidan nomzod shaharlarni tasdiqlash va kelgugida XOQ sessiyasida Olimpiya o'yinlari o'tkaziladigan shaharni tanlash;
- XOQ sessiyasi tomonidan Olimpiya o'yinlari o'tkaziladigan shaharni tanlash.

Olimpiya o'yinlarini tashkil qilish huquqini olish uchun nomzod shahar Sessiyada qatnashayotgan XOQ a'zolarining eng ko'p ovozi to'plashi kerak (ovozlarni yarmi va yana bir ovoz). Agarda ovoz berishning birinchi va keyingi bosqichlarida shaharlarning hech biri talab etilgan ovozlar sonini tuplay olmasa, ulardan eng kam ovoz olgani nomzodlar orasidan chiqariladi va ovoz berishning yangi bosqichi o'tkaziladi.

Olimpiya sportining obro'sini tushirishiga sabab bo'ladigan turli xil qoidabuzarlik va suiste'molchilik holatlariga yo'l qo'ymaslik uchun XOQ tomonidan Olimpiya o'yinlarini o'tkazish uchun nomzod shaharlarni tanlab olishning asosiy tamoyillari ishlab chiqilgan. Shu tarzda nomzod shaharlar uchun ma'lumotnoma ishlab chiqilgan bo'lib, uning moddalari nomzodning faylida yoritilishi kerak. Mazkur ma'lumotnomaning mazmunida bu masalalar bo'yicha XOQning bugungi kundagi nuqtai nazari ifodalangan. Ma'lumotnoma mazmuni 18 ta mavzudan iborat: nomzod shaharning milliy va mintaqaviy tavsifi; huquqiy asoslari; bojxona va immigratsion rasmiyatchiliklar; atrof muhit himoyasi va meteorologik sharoitlar; moliya; marketing; umumiy sport kontseptsiyasi; sport turlari; paralimpiya o'yinlari; olimpiya shaharchasi; tibbiy xizmat va sog'liqni saqlash xizmati; xavfsizlik; joylashtirish; transport; texnologiyalar; aloqa va mediaservis xizmati; olimpizm va madaniyat; kafolatlar.

Hozirgi kunda Olimpiya o'yinlarini tashkil qilish katta moddiy xarajatlarni va ulkan tayyorgarlik ishlarini talab etadi. Shuning uchun talab etilgan moddiy-texnik bazasi, vositalari va ish tajribasi mavjud bo'lgan shaharlar Olimpiya o'yinlarini tashkil qilish va o'tkazish imkoniyatiga ega. Bunda tashkilotchi shaharga qo'yiladigan talablarning oshishi va ishtirokchilar sonining ko'payishi hisobidan Olimpiya o'yinlarini o'tkazish qiymati ham yildan-yilga o'sib borishini e'tiborga olish zarur.

Olimpiya o'yinlarini tashkil qilish va ularga qadar tayyorgarlik ishlari XOQ tomonidan shahar joylashgan mamlakatning Milliy olimpiya qo'mitasiga topshiriladi. Olimpiya o'yinlariga mezbon

bo'ladigan shahar e'lon qilingandan keyin XOQ va MOQ o'rtasida shartnoma tuzilib, bunda tashkilotchi shaharning majburiyatlari bayon etiladi. Shartnoma imzolangandan so'ng 5 oy muddat ichida MOQ Olimpiya o'yinlarining Tashkiliy qo'mitasini tuzishi kerak. Tashkiliy qo'mita ta'sis etilgan kundan boshlab bevosita XOQ bilan bog'lanib, uning instruksiyasini oladi. Tashkiliy qo'mitasi yuridik shaxs maqomiga ega bo'lishi lozim.

Tashkiliy qo'mita tarkibiga jamoat arboblari va mutasaddi rahbarlardan tashqari o'sha mamlakatdan bo'lgan XOQ a'zolari, MOQ prezidenti va bosh kotibi, tashkilotchi shaharning vakili kiritiladi.

Olimpiya o'yinlari Tashkiliy qo'mitasi faoliyatining asosiy mazmuni quyidagi ishlardan iborat:

- Olimpiya dasturida har bir sport turi uchun teng sharoitlarni hamda olimpiya musobaqalarini xalqaro sport federatsiyalari qoidalariga muvofiq o'tkazilishini ta'minlash;
- Olimpiya o'yinlari o'tkaziladigan shahar hamda uning atrofida siyosiy namoyishlar va chiqishlarga yo'l qo'ymaslik;
- Olimpiya o'yinlari o'tkazish uchun sport inshootlarini tanlab olish yoki zaruriyat payydo bo'lsa ularni yaratish, barcha zarur jixozlar bilan ta'minlash;
- Sportchilar, rasmiy vakillar, yordamchi personallarni joylashtirish;
- Tibbiy xizmatni tashkil qilish; Transport muammolarini hal qilish;
- O'yilar jarayonini yoritish uchun ommaviy axborot vositalari talablarini qoniqtirish;
- Olimpiya o'yinlari o'tkazishning ajralmas qismi bo'lgan madaniy tadbirlarni tashkil qilish;

- Olimpiya o'yinlari to'g'risida ikkita rasmiy tillarda yakuniy hisobotni taqdim etish va uni O'yinlardan so'ng ikki yil mobaynida tarqatish.

? “Zamonaviy Olimpiya o'yinlari” mavzusi bo'yicha nazorat savollari:

Birinchi Xalqaro sport federatsiyasi nechanchi yilda tashkil qilingan?

Olimpiya o'yinlari rivojlanishining birinchi davri qanday xususiyatlarga ega?

VI, XII, XIII Olimpiada o'yinlari nima sababdan o'tkazilmagan?

Qaysi davrda olimpiya harakatida sport va siyosat muammosi vujudga kelgan?

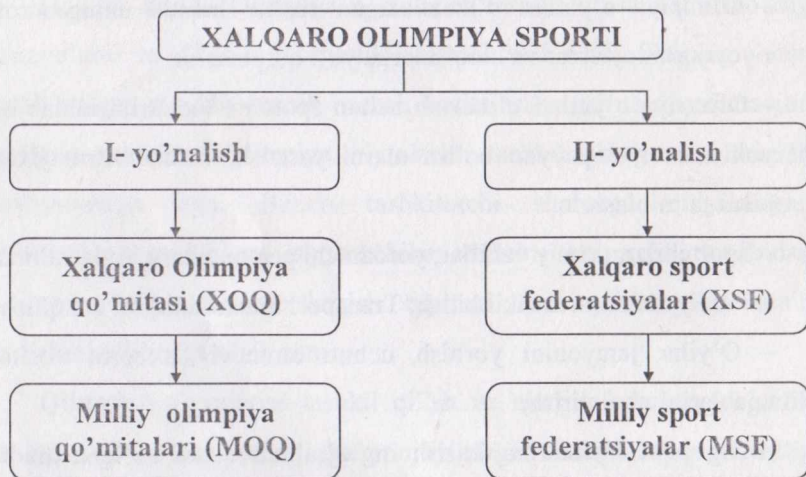
“Paralimpiya” so'zi nima ma'noni anglatadi?

Yozgi sport turi olimpiya dasturiga kiritilish uchun qanday talablarga javob berishi kerak?

Qishki sport turlari olimpiya dasturiga kiritilish uchun qanday talablarga javob berishi kerak?

Kontinental va regional o'yinlarning asosiy maqsadi nimalardan iborat?

Xalqaro olimpiya sporti tuzilmasining asosiy elementlari

III - bob. XALQARO OLIMPIYA TIZIMI

XIX asrning oxirida Pyer de Kuberten tomonidan olimpiya sportining asosiy tamoyillari, unung tuzilmasi, faoliyat asoslari ishlab chiqilgan va hozirgi davrgacha saqlanib qolgan.

Olimpiya Xartiyasi – olimpiya sportining asosiy huquqiy hujjati bo'lib, xalqaro olimpiya harakatining tashkiliy tuzilmasi, maqsadi, mazmuni hamda demokratik xususiyatini belgilab beruvchi o'ziga xos nizom hisoblanadi. XOQ tomonidan tan olinish, Olimpiya Xartiyasiga amal qilishga rozilik bildirish sport tashkilotlarning olimpiya harakatiga qo'shilganligi mezonini bo'lib xizmat qiladi.

Olimpiya Xartiyasida olimpiya harakatining g'oyaviy-nazariy asoslari bayon qilingan, uning maqsad va vazifalari belgilab berilgan: insonni har tomonlama rivojlantirish, yaxshi va tinch jamiyat qurish, yoshlarni olimpizm ruhida tarbiyalash, butun jahon davlatlari va qit'alar o'rtasida do'stlik munosabatlarini rivojlantirishdan iborat.

Olimpiya Xartiyasi XOQning I Kongressida (1894) tasdiqlangan. Xartiyada XOQning maqsadi va vazifalari, Olimpiya o'yinlarining tartib-qoidalari va ular bilan bog'liq tashkiliy masalalar ifoda etilgan.

Xartiya mazmuni beshta bobdan iborat bo'lib, I – “Olimpiya harakati”, II– “Xalqaro olimpiya qo'mitasi”, III – Xalqaro sport federatsiyalari”, IV– “Milliy olimpiya qo'mitalari”, V – “Olimpiya o'yinlari” masalalariga oid moddalar berilgan.

Xartiyaning I-bobida XOQning maqsadi, umumiy vazifalari va roli, sport tashkilotlarining Olimpiya harakatiga doir vakolatlari, Olimpiya kongressining tuzilmasi, olimpiya harakatining asosiy

tushunchalari, olimpiya ramzlarining mohiyati va huquqlariga oid masalalar bayon etilgan.

II-bobda XOQning yuridik mavqei, XOQ a'zoliciga saylash huquqlari, XOQ a'zolarining majburiyatlari va vazifalari, XOQning tashkiliy tuzilmasi – asosiy organlari Sessiya, Ijroiya qo'mita, Prezident, ularning vakolatlari to'g'risida masalalar yoritilgan.

III-bobda Xalqaro sport federatsiyalarining olimpiya harakatidagi roli, ularni XOQ tomonidan tan olinishiga qo'yilgan talablar belgilangan.

IV-bobda Milliy olimpiya qo'mitalarilarining Olimpiya harakatiga doir vakolati va mavqei, ularning tarkibi, XOQ tomonidan tasdiqlanishiga qo'yilgan talablar belgilab berilgan.

V-bobda to'rtta bo'limlar mavjud bo'lib, ularning mazmuni “Olimpiya o'yinlarining ma'muriyati va ularni tashkil qilish”, “Olimpiya o'yinlarida ishtiroq etish qoidalari”, “Olimpiya o'yinlarining dasturi”, “Bayonnoma” kabi masalalarga bag'ishlangan.

Xalqaro olimpiya tizimining umumiy tuzilmasi. Hozirgi davrda xalqaro olimpiya harakatining murakkab tashkiliy tuzilmasi hosil bo'lgan, ya'ni uning uchta asosiy tarmog'i:

- Xalqaro Olimpiya qo'mitasi,
- Xalqaro sport federatsiyalar,
- Milliy olimpiya qo'mitalariga birlashtirilgan.

Xalqaro olimpiya tizimiga Olimpiya o'yinlari Tashkiliy qo'mitasi, regional olimpiya qo'mitalari, milliy assotsiatsiyalar, klublar va ularga tegishli shaxslar, jumladan sportchilar kiradi. Bu tashkilotlar o'z faoliyatida Olimpiya Xartiyasiga tayanadi.

Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi va uning faoliyati.

Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi – xalqaro nodavlat tashkilot bo'lib, yuridik shaxs maqomi bilan asotsiatsiya shaklida tuzilgan. Olimpiya Xartiyasiga binoan XOQning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- havaskorlik sporti asosi hisoblangan jismoniy va axloqiy sifatlarni rivolantirishga yordam berish;
- yoshlarni sport yordamida o'zaro kelishuv va do'stlik ruhida tarbiyalash;
- butun dunyoga olimpiya tamoyillarini keng yoyish, xalqlar o'rtasida yaxshi niyat muhitini yaratish;
- jahon sportchilarini har 4 yilda bir marta Olimpiya o'yinlarida uchrashtirish.

XOQ majburiyatiga yozgi va qishki Olimpiya o'yinlarini muntazam o'tkazish, ularni doimiy takomillashtirib borish, butun dunyoda sportning rivojlanishiga rahbarlik qilish kiradi.

XOQ a'zolari (hozirgi paytda ular 115 ta) Olimpiya xartiyasiga binoan o'z mamalakatlarida uning vakili hisoblanadilar. Mamlakatda XOQning bitta a'zosi saylanadi, lekin XOQ ikkinchi a'zoni Olimpiya o'yinlari o'tkazilagan davlatlardan saylashi mumkin. XOQ a'zosi 70 yoshga to'lganda istefoga chiqishi lozim.

XOQ tarkibi va asosiy organlari. XOQning asosiy organlariga – Sessiya, Ijroiya qo'mita va Prezident kiradi.

Sessiya – XOQ a'zolarining umumiy yig'ilishi bo'ib, har yili o'tkaziladi, olimpiada yilida esa ikki marta chaqiriladi. Sessiya XOQning oliy organi hisoblanadi va uning qarorlari o'zgartirilmaydi. Sessiyani o'tkazish joyi XOQ tomonidan belgilanadi, navbatdan

tashqari sessialarni – Prezident chaqiradi. Sessiyaning kun tartibi o'tkazish kunidan bir oy oldin tarqatilishi lozim. XOQ sessiyalarida Olimpiya xartiyasi muxokamasi, Olimpiya o'yinlarining tashkiliy masalalari, nomzod shaharlar muxokamasi, saylovlar o'tkaziladi.

Ijroiya qo'mita sessiyalar o'rtasidagi davrda XOQ ishlarini boshqarib boradi. Uning tarkibiga XOQ prezidenti, 4 ta vitse-prezident va 10 ta qo'mita a'zolari kiradi va ularning vakolat muddati 4 yil davom etadi.

Prezident XOQ a'zolari tarkibidan saylanadi. Olimpiya xartiyasi bo'yicha XOQ Prezidenti yashirin ovoz berish asosida 8 yilga va yana bir marta 4 yilga vakolat mudatini uzaytirish imkoniyati bilan saylanadi. Prezident maxsus hay'atlar va ishchi guruhlar tuzib, unung yordamida XOQ faoliyatining umumiy strategiyasini ishlab chiqadi.

XOQ PREZIDENTLARI

№	XOQ prezidenti	Rahbarlik yillari	Davlat vakili
1	Demetrius Vikelas	1894-1896	Gretsiya
2	Pyer de Kuberten	1896-1916, 1919-1925	Frantsiya
3	Godfri de Blone	1916-1919	Shveysariya
4	Anri de Baye-Latur	1925-1942	Belgiya
5	Yuxanes Zigfrid Edstryom	1942-1952	Shveysariya
6	Eyveri Brendej	1952-1972	AQSH
7	Maykl Morris Killanin	1972-1980	Irlandiya
8	Xuan Antonio Samaranch	1980 -2001	Ispaniya
9	Jak Rogge	2001-2013	Belgiya
10	Tomas Bax	2013- hozirgi davrgacha	Germaniya

Olimpiya Xartiyasida XOQning rasmiy tili – frantsuz va ingliz tillari, deb belgilangan. XOQ shtab-kvartirasi Shveysariyaning Lozanna shahrida joylashgan.

XOQ prezidentlarining faoliyati

Demetrius Vikelas (1835-1908) – Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining birinchi Prezidenti. 1894 yil iyunda Parijda Xalqaro atletika ta'sis kongressida zamonaviy olimpiya harakati muammolari muhokama qilingan sho'baga rahbarlik qilgan. Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining a'zosi bo'lgan. I Kongressda 1896 yilda I Olimpiya o'yinlarini Afinada o'tkazishni taklif qilgan. Olimpiya Xartiyasi bo'yicha Olimpiya o'yinlarini o'tkazadigan davlat vakili prezident etib saylanishi kerak edi. Shuning uchun XOQ prezidenti lavozimiga Gretsiya vakili Demetrius Vikelas saylangan. Vikelas I Olimpiya o'yinlarini tashkiliy ishlarida faol qatnashgan va katta hissa qo'shgan. Olimpiya o'yinlaridan so'ng 1896 yil 10 aprelda Demetrius Vikelas iste'foga chiqqan. Keyingi Olimpiya o'yinlari Parijda o'tkazilishi belgilangan va Olimpiya Xartiyasi bo'yicha Frantsiya vakili Pyer de Kuberten XOQning ikkinchi prezidenti lavozimini egallagan.

Pyer de Fredi baron de Kuberten (1863-1937) zodagon oilasida tug'ilib, tarbiya olgan. Kuberten kolleжда o'qib yurgan paytlaridayoq qadimgi olimpiya qazilmalari to'g'risida bilib, do'stlari bilan olimpiyaning avvalgi qudratini tiklashda reja tuzgan. 12 yoshlik chog'ida u sport klubi tuzadi. Bu yerda bolalar futbol, qilichbozlik va eshkak eshish bilan shug'illangan. Kuberten o'z zamonasining iqtidorli, shijoatli, qiziquvchan, ajoyib inson sifatida tarix sahifalaridan o'rin olgan. Pyer de Kuberten Yevropadagi eng qadimgi va eng yaxshi Parij universtiteti - Sorbonnani tamomlagan. Tarix, pedagogika, falsafa, siyosat bilan qiziqqan. Kuberten yoshligida chavandozlik, qilichbozlik va eshkak eshish sport turlari bilan

shug'ullangan. 20 yoshida qadimgi Ellada madaniyati va adabiyoti tarixi bilan chuqur qiziqib, olimpiya o'yinlarini qayta tiklash to'g'risida fikr bildirgan va butun hayotini mana shu maqsadini amalga oshirishga bag'ishlagan.

Pyer de Kuberten – Xalqaro olimpiya harakatining buyuk arbobi, zamonaviy olimpiya harakatining asoschisi, XOQning ikkinchi Prezidenti (1896-1915 yy.), (1919-1925 yy.). 1894 yilda XOQning Bosh kotibi, 1896 yilda XOQ prezidenti etib saylangan. Kubertenning rahbarligida 7 ta Olimpiada - II, III, IV, V, VII, VIII yozgi Olimpiya o'yinlari va I qishki Olimpiya o'yinlari o'tkazilgan. 1925 yilda iste'foga chiqqan va 1937 yilgacha Kuberten XOQning Faxriy Prezidenti bo'lgan. Olimpiya harakati, sport tarixi, sotsiologiya, falsafa, siyosat, arxeologiya, fanning boshqa sohalariga oid 30 ta kitob, 50 ta risola, 1200 tadan ortiq maqolalar muallifi.

Kuberten 29 yil Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining prezidenti bo'lgan. Olimpiya ramzlari, belgilari, mukofotlari, sportchilar qasamyodi matni Kuberten tomonidan ishlab chiqilgan. Uni xizmatlariga yarasha "Olimpizm otasi" deb atashadi.

Pyer de Kuberten vasiyatiga ko'ra Shveysariyaning Lozanna shahrida dafn etilgan, yuragi esa Olimpiya shahrida marmar yodgorlik ostida dafn etilgan.

Godfrua de Blone (1869-1937) — XOQning vaqtincha prezident lavozimini 1916-1919 yillarda bajargan. Baron Godfrua de Blone 1869 yil 25 iyulda Nidershyontal' shahrida (Shveysariya) tavallud topgan. XOQ tarkibida 1899 yildan boshlab Shveysariya vakili sifatida faoliyat ko'rsatgan. Kuberten Birinchi jahon urushiga

ketganda, prezident lavozimiga neytral davlat vakili G.de Blone tayinlangan. Godfrua de Blone Shveysariya olimpiya qo'mitasining asoschilaridan biri bo'lib, 1912-1915 yillarda shu qo'mitani boshqargan. 1937 yil 14 fevralda Biskra shahrida (Jazoir) vafot etgan.

Anri de Baye-Latur (1876-1942) – XOQning uchinchi Prezidenti. 1903 yilda Bel'giyadan XOQ a'zosi etib saylangan.

1905 yilda XOQning III kongressini tashkiliy ishlariga katta hissa qo'shgan. 1906 yilda Bel'giya Milliy olimpiya qo'mitasi ta'sisichilaridan biri bo'lgan. 1920 yilda Antverpenda VII yozgi Olimpiya o'yinlari Tashkiliy qo'mitasining raisi bo'lgan.

1925-1942 yillarda XOQ Prezidenti etib saylangan. Anri de Baye Latur rahbarligida II, III qishki va IX, X, XI yozgi Olimpiya o'yinlari o'tkazilgan.

Yuxannes Zigfrid Edstryom (1870-1969) – XOQning 1942-1952 yillarda faoliyat ko'rsatgan Prezidenti. 1921 yilda XOQ a'zosi, XOQ Ijroiya qo'mitasining a'zosi, 1931 yilda XOQning vitse-prezidenti etib saylangan. Yu.Edstrem havaskor sportni rivojlantirish tarafdori va olimpiya harakatida millatchilikning har qanday ko'rinishiga qat'iy qarshi edi. XOQning 1949 yildagi 44 sessiyasida Xalqaro olimpiya akademiyasini tashkil etish taklifini qo'llab-quvvatlagan. 1950 yilda XOQning 45-sessiyasida san'at tanlovlarini olimpiya dasturidan chiqarish, turli festivallar, ko'rgazmalari o'tkazish taklifini kiritgan. 1952 yil 16 iyulda Yu.Edstrem o'z iltimosi bilan iste'foga chiqqan va keyingi yillarda XOQning faxriy prezidenti bo'lib xizmat qilgan.

Eyveri Brendej (1887-1975) – XOQning 1952-1972 y. faoliyat ko'rsatgan beshinchi Prezidenti. 1909 y. AQSHning Illinoys shtati universitetini tugallagan. U yengil atletika ko'pkurashi bo'yicha AQSH birinchiligining 1910 yil sovrindori bo'lgan. 1912 y. Stokgol'm Olimpiadasida AQSH terma jamoasi tarkibida beshkurash bo'yicha 5-o'rinni egallagan. Keyin u gandbol bilan shug'ullangan va AQSHning eng yaxshi 10 ta o'yinchisi qatoriga kirgan. E.Brendej 1925-1927 yy. gandbol bo'yicha milliy qo'mita raisi, 1928-1935 yy. AQSH Havaskor atletika assotsiatsiyasi, 1928-1952 yy. AQSH Milliy olimpiya qo'mitasi prezidenti bo'lgan. 1930 y. Xalqaro havaskor yengil atletika federatsiyasi prezidenti, 1936 y. XOQ a'zosi, 1937 y. XOQ Ijroiya ko'mitasi a'zosi, 1945 y. XOQ vitse-prezidenti, 1946 y. birinchi vitse-prezidenti etib saylangan. E.Brendej birinchi bo'lib XOQning Oltin ordeni bilan taqdirlangan. E.Brendej 85 yoshida o'z ihtiyoriga ko'ra iste'foga chiqqan, hayotining so'nggi yillarini Germaniyaning Garmish-Partenkirhen shahrida o'tkazgan.

Maykl Morris Killanin (1914-1999) – Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining 1972- 1980 yillarda faoliyat ko'rsatgan oltinchi Prezidenti. 1950 y. Irlandiya milliy Olimpiya qo'mitasining Prezidenti, 1952 y. XOQ a'zosi, 1967 y. XOQ Ijroiya qo'mitasi a'zosi, 1968 y. XOQning vitse prezidenti etib saylangan. Killanin XOQning Olimpiya birligi dasturini ishlab chiqish va amalga oshirish tashabbuskori bo'lgan. Uning rahbarligida XOQ Monreal va Moskvadagi yozgi Olimpiya o'yinlarini, Insbruk va Leyk Plesiddagi qishki Olimpiya o'yinlarini o'tkazgan. 1980 yilda Maykl Killanin iste'foga chiqqan.

Xuan Antonio Samaranch (1920–2011) – Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining 1980-2001 yillarda faoliyat ko'rsatgan Prezidenti. U yoshligida boks, rolikli kon'kida hokkey bilan shug'ullangan. Keyinchalik Samaranch ustozlik qilgan Ispaniyaning rolikli xokkey jamoasi jahon chempioni bo'lgan. Samaranch universitetning tijorat fakul'tetini tugallagan, biznes faoliyatini sport ustozligi bilan qo'shib olib borgan. 1940-1950 yy. Samaranch Barselona munitsipalitetining rahbari, so'ng Ispaniya rolikli hokkey milliy federatsiyasining prezidenti lavozimida ishlagan. Samaranch 1955 y. Barselonada o'tkazilgan ikkinchi O'rta yer dengizi o'yinlarining tashkilotchilaridan biri bo'lgan. 1956 y. qishki VII Olimpiada, 1960 yil XVII va 1964 yildagi XVIII yozgi Olimpiadalarda Ispaniya sport delegatsiyasining rahbari bo'lgan. 1963 yilda Samaranch Ispaniyaning sport oliy kengashi rahbari lavozimiga tayinlangan. 1967 yilda Samaranch Ispaniya milliy olimpiya qo'mitasining prezidenti etib saylangan. Samaranch 1968 yildan XOQ protokoli rahbari, 1970 yildan XOQ Ijroiya qo'mitasi a'zosi, 1974 yildan XOQ vitse-prezidenti, 1977 yildan Ispaniyaning sobiq Ittifoq elchisi lavozimlarida faoliyat ko'rsatgan. 1980 yilda XOQning 83-sessiyasida Samaranch XOQ Prezidenti etib saylangan. 2001 yilda Xuan Antonio Samaranch o'zining 20-yillik samarali faoliyatini yakunlab, iste'foga chiqqan.

Jak Rogge 1942 yil 2 may kuni Gent shahrida tug'ilgan. Jak Rogge tibbiyot fanlari doktori, jarroh, sport tibbiyoti mutaxassisi; ingliz, fransuz, nemis, golland va ispan tillarini biladi. Rogge yelkanli kema sporti va regbi bilan shug'ullangan, yelkanli kema sporti bo'yicha Belgiya chempioni, Olimpiada (1968, 1972, 1976 yillar)

o'yinlari ishtirokchisi. Jak Rogge Yevropa Olimpiya qo'mitasi Prezidenti (1989 y.) Insbruk, Kalgari shaharlarida o'tkazilgan qishki Olimpiya o'yinlari missiyasi rahbari, Moskva (1980), Los-Anjeles (1984) va Seul (1988) Olimpiadalari missiyasi rahbari bo'lgan. Dopingga qarshi Butunjahon Ittifoq agentligi (ADA) a'zosi, 1991 yildan XOQ a'zosi, olimpiada harakati, dasturi va komissiyasi a'zosi. XXVII va XXVIII Olimpiada o'yinlarini muvofiqlashtirish komissiyasining rahbari bo'lgan. 2001–2013 yillarda - XOQ Prezidenti lavozimida rahbarlik qildi. 2013 yilda Jak Rogge iste'foga chiqdi.

Tomas Bax 1953 yilda Vyurtsburg shahrida (Germaniya) tavallud topgan. Yoshligida futbolga qiziqqan, lekin ota onasi uni qilichbozlik seksiyasiga olib borgan. Bu sport turida Tomas Bax juda katta natijalarga erishdi, Germaniyaning ko'p karra chempioni va qilichbozlik (rapira) bo'yicha ikki karra Jahon chempioni bo'ldi.

XXI Olimpiya o'yinlarida (1976, Monreal', Kanada) Tomas Bax Germaniya terma jamoasi tarkibida oltin medalga sazovor bo'lgan.

Tomas Bax huquqshunoslik mutaxassisligi bo'yicha Vyurtsburg universitetini tamomlagan. T. Bax XOQning Sport arbitraj sudi doping muammolari bo'yicha appelyatsiya bo'limini boshqargan.

2013 yil 10 sentyabrda Tomas Bax XOQ Prezidenti etib saylandi.

XOQning birinchi Prezidenti – Demetrius Vikelas

XOQning ikkinchi Prezidenti – Pyer de Kuberten

XOQ KONGRESSLARI

Kongress	O'tkazilgan yil	O'tkazilgan joyi
I	1894	Parij, Frantsiya
II	1897	Gavr, Frantsiya
III	1905	Bryussel, Belgiya
IV	1906	Parij, Frantsiya
V	1913	Lozanna, Shveysariya
VI	1914	Parij, Frantsiya
VII	1921	Lozanna, Shveysariya
VIII	1925	Praga, Chexoslovakiya
IX	1930	Berlin, Germaniya
X	1973	Varna, Bolgariya
XI	1981	Baden-Baden, Germaniya
XII	1994	Parij, Frantsiya
XIII	2009	Kopengagen, Daniya

Olimpiya kongressi – olimpiya harakatining asosiy tashkilotlari ishtirokida o'tkaziladigan anjumandir. Xalqaro olimpiya harakati rivojlanishining astlabki yillarida Kongresslar har yili o'tkazilgan va Olimpiya o'yinlarining tashkiliy masalalari muhokama qilingan.

I Kongress 1894 yilda o'rkazilgan va to'rtta asosiy masala muhokama qilingan:

- Havaskorlik va professional sporti haqida.
- Olimpiya o'yinlarini qayta tiklash to'g'risida.
- Olimpiya o'yinlarining dasturi va uni o'tkazish tartiblari.
- Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining tarkibi to'g'risida.

I Kongress Xalqaro olimpiya harakatida muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Kongress Olimpiya o'yinlarini qadimgi an'analar bo'yicha har 4 yilda bir marta o'tkazish to'g'risidagi qarorni tasdiqlagan. Kongressda I Olimpiya o'yinlarini Gretsiyaning Afina shahrida o'tkazish to'g'risida qaror qabul qilingan.

Olimpiya xartiyasi bo'yicha Olimpiya kongresslari 8 yilda bir martta o'tkaziladi. Olimpiya kongresslarini o'tkazish muddatini XOQ belgilab beradi. Kongress XOQ prezidenti tomonidan chaqiriladi va konsultativ ahamiyatga ega.

X Olimpiya kongressi 1973 yil Varna shahrida (Bolgariya) o'tkazilgan. Bu kongressda olimpiya harakati muammolarini hal qilishga kirishilgan. Uning kun tartibida: hozirgi davr olimpiya harakati va uning rivojlanish istiqbollari; XOQ, XSF va MOQning o'zaro munosabatlari, keyingi olimpiya o'yinlarining qiyofalari kabi masalalar muhokamaga qo'yilgan. Kun tartibidagi masalalarning barchasi muhokama qilinib, uch tomonlama XOQ, MOQ va XSF komissiyasi tuzilgan.

Kongress yakuni hujjatlari «Uch tomonlama komissiyaning hulosalari», «Jahonning barcha sportchilariga murojaat» olimpiya harakatining demokratlashuviga turtki bo'lgan. Kongress dunyodagi barcha sportchilarga murojaat qabul etib, ularni Xalqaro tinchlik va do'stlikni mustahkamlash hamda Olimpiya harakatining sofliigi yo'lida kurashishga chaqirgan.

Olimpiya harakatini yanada rivojlantirishda 1981 yilda Baden-Baden shahrida (Germaniya) o'tkazilgan XI kongress muhim ahamiyat kasb etgan. Bunda uchta masala muhokamaga qo'yilgan: keyingi olimpiya o'yinlari; sportda Xalqaro do'stlik aloqalari; olimpiya harakatining istiqbol yo'llari. Muhokama jarayonida keyingi olimpiya o'yinlarini o'tkazish masalasi munozaralar, bahslarga sabab bo'ldi, turli munosabatlar izhor etilgan va hozirgi davr olimpiya harakati xususida ham har xil fikrlar bildirilgan. Kongressda 82 XOQ a'zosi,

37 XSF vakili, 49 MOQ vakili ishtirok etgan. Kongressda ilk bor 34 nafar olimpiya chempionlari qatnashgan. Kongress tomonidan deklaratsiya qabul qilinib, unda quyidagi yakunlovchi qarorlar bayon etilgan:

- Olimpiya o'yinlarida «ochiq o'yinlar» uchun joy yo'q;
- Olimpiya o'yinlariga sportchilarni kiritish tamoyillari saqlanib qoladi (Olimpiya Xartiyasi «26 qoida»);
- Olimpiya marosimlari har doimgidek davom etadi;
- Olimpiya o'yinlarini turli mamlakatlarda o'tkazish amaliyoti davom ettiriladi;
- Olimpiya o'yinlari Tashkiliy qo'mitasi, XOQ, XSF, MOQ o'zaro munosabatlari yanada mustahkamlab boriladi;
- doping iste'mol qiluvchilarni yanada qattiqroq jazolash choralari ishlab chiqiladi;
- sportda kamsitish holatlariga qarshi kurash davom ettiriladi;
- «Olimpiya birdamligi» dasturini bajarishda qatnashuvchilar sonini ko'paytirish, taraqqiy etayotgan mamlakatlarga ko'maklashish tadbirlari rejalashtiriladi;
- matbuot, teleradio orqali sport harakatidagi ijobiy jihatlarni ko'proq yoritish, yoshlarning sportga qiziqishini tarbiyalashga e'tibor berish;
- mamlakat hukumatlaridan olimpiya harakatini rivojlantirishda ko'mak so'rash;
- xotin-qizlarning sport harakatiga rahbarlik qilishlariga keng yo'l ochish.

XX asrda Olimpiya harakati rivojlanishining asosiy vazifalari 1994 yil 29 avgust – 3 sentabrda Parijda o'tkazilgan XII Olimpiya kongressi ko'rib chiqilgan. Bunda 3000 kishi ishtirok etgan, ya'ni XOQ, XSF, MOQ, murabbiylar, sportchilar, olimlar, ommaviy axborot vositalari, davlat va nodavlat tashkilotlarining vakillari qatnashgan. Kongressga X.A. Samaranch raislik qilgan. Bunda to'rtta masala muhokama etilib, har biri bo'yicha tavsiyalar qabul qilingan:

- ✓ Hozirgi davr Olimpiya harakatining jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga qo'shayotgan hissalarini.
- ✓ Jamiyatda sportchining o'rni va roli.
- ✓ Sport ijtimoiy hayotda (sport va siyosat, sport va iqtisod, sport barcha uchun, taraqqiy etayotgan mamlakatlarda sport).
- ✓ Sport va ommaviy axborot vositalari.

Kongressdagi mulohazalar, muzokaralarda XX asr davomida sportchilar mahoratini oshirish, yoshlarni tarbiyalashda olimpiya harakati, olimpiya o'yinlari katta ahamiyatga ega bo'lganligi ta'kidlangan. Hozirgi davr muammolaridan biri XOQ, MOQ, XSF faoliyatlarini muvofiqlashtirib turishdan iborat. Keyingi olimpiya o'yinlarining talab darajasi tashkil qilinishi shunga bog'liq bo'lib qolmoqda. MOQ hukumat tashkilotlari bilan, XOQ esa YUNESKO va BMT bilan uzviy aloqada ish olib borishi kerak.

Hozirgi davrda XOQ rahbarligida Olimpiya kongresslari va sessiyalarida olimpiya harakati muammolari muhokama qilinadi, ularni butunlay hal qilishga qaratilgan chora-tadbirlar ko'riladi.

XOQ Milliy olimpiya qo'mitalari (MOQ) va Xalqaro sport federatsiyalarini (XSF) tan olish to'g'risida qaror qabul qiladi.

Zamonaviy olimpiya harakatining dolzarb muammolariga quyidagilar kiradi: professional sport va tijorat sporti muammosi; sport inshootlari muammosi; olimpiya o'yinlari dasturi muammosi; doping va sportda haqqoniy hakamlik qilish muammosi; XOQ, MOQ, XSF faoliyatida hamkorlik muammosi; irqchilik va millatchilik muammosi; sportda terrorizm muammosi; olimpiya ta'limi muammosi.

Hozirgi kunda xalqaro olimpiya harakatining ko'p muammolari hal qilingan. Jumladan, dastlabki Olimpiya o'yinlarida paydo bo'lgan irqchilik va millatchilik muammosi XX asrning ikkinchi yarmida sportda kamsitish holatlariga qarshi olib borilgan keskin kurash natijasida bartaraf etilgan.

1930 yillarda olimpiya harakatida vujudga kelgan inqiroz, olimpiya harakatining asosiy tashkilotlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik rishtalari uzilishiga olib kelgan. Bu muammo 1973 yil Varna shahrida (Bolgariya) o'tkazilgan X Olimpiya kongressida muhokama qilingan. Uning kun tartibida: hozirgi davr olimpiya harakati va uning rivojlanish istiqbollari; XOQ, XSF va MOQning o'zaro munosabatlari, keyingi olimpiya o'yinlarining qiyofalari kabi masalalar muhokamaga qo'yilgan. Bu masalalarning muhokamasi natijalari asosida uch tomonlama XOQ, MOQ va XSF komissiyasi tuzilgan. Kongress yakuniy hujjatlari olimpiya harakatining demokratiyalashuviga turtki bo'lgan. Olimpiya harakati tizimining asosiy tarmoqlari - XOQ, MOQ, XSF o'zaro munosabatlarining mustahkamlanishi olimpiya harakatining yanada rivojlanishiga olib keldi.

1950-yillarda doping muammosi paydo bolib, bugungi kunda sport harakatining eng dolzarb muammolaridan biriga aylangan.

Doping (ingl. *dope* – og‘u, giyohvand) preparatlari katta sportga ko‘rsatkichlarni sun‘iy ravishda oshirish maqsadida qo‘llanilgan.

1968 yildan boshlab Olimpiya o‘yinlarida doping nazorati kiritilgan. XOQ va Jahon Doping nazorati Assotsiatsiyasi tomonidan doping iste‘mol qiluvchi sportchilarni yanada qattiqroq nazorat qilish va jazolash choralari ishlab chiqilgan.

Professional sport muammosi Olimpiya xartiyasi bo‘yicha hal qilingan. 1980-yillargacha professional sportchilar Olimpiya o‘yinlariga kiritilmagan, chunki Pyer de Kuberten tomonidan ishlab chiqilgan tamoyillari bo‘yicha Olimpiya o‘yinlari faqat havaskor sportini rivojlantirishga qaratilgan. Bugungi kunda sport o‘yinlari va musobaqa qoidalarida katta farqi bo‘lmagan ayrim sport turlari bo‘yicha professional sportchilar Olimpiya o‘yinlariga kiritiladi.

XX asrning 90-yillarida olimpiya ta‘limi muammosi paydo bolib, olimpizm g‘oyalari va olimpiya tamoyillari asosida sportchilarda yuksak insoniy fazilatlarini shakllantirish orqali hal qilinmoqda.

? **“Xalqaro olimpiya tizimi” mavzusi bo‘yicha
nazorat savollari:**

Xalqaro Olimpiya Qo‘mitasi faoliyatida qanday hujjat asosiy hisoblanadi?

Olimpiya Xartiyasi nechta bo‘limlardan iborat?

XOQ va uning Prezidentlari Olimpiya harakati rivojiga qanday hissa qo‘shdi?

Olimpiya kongresslari va ulardagi muhokama qilingan asosiy masalalar nimalardan iborat?

IV-bob. OLIMPIYA TA'LIMI TIZIMI

Xalqaro Olimpiya akademiyasi (XOA) 1961 yilda tashkil qilingan. Bu olimpiya harakati g'oyalari, jismoniy tarbiya hamda sport nazariyasi va amaliyotini o'rganish hamda targ'ib qilish bo'yicha ixtisoslashgan muassasa bo'lib, XOQ rahbarligi ostida harakat qiladi MOQ tomonidan moliyaviy ta'minlanadi. XOA manzili – Olimpiya shahri. Xalqaro Olimpiya akademiyasi 70 dan ortiq davlatlarning milliy olimpiya akademiyalarini tan olgan. Uning faoliyati XOQning maxsus komissiyasi tomonidan boshqariladi va nazorat qilinadi.

XOA har yili haftalik sessiyalar o'tkazadi. Ularning dasturidan falsafa va sportning mafkuraviy muammolari, olimpiya harakati tarixi, sport tayyorgarligi, jismoniy tarbiyaning nazariy va amaliy seminarlari joy olgan. Ushbu sessiyalarga etakchi olimlar, trenerlar, jismoniy tarbiya o'qituvchilari, talabalar, aspirantlar, sportchilar – umumiy soni 4000 dan ziyod kishilar taklif etiladi. 1987 yil 18 fevralda sobiq Ittifoq olimpiya akademiyasi tashkil qilingan.

O'zbekiston Respublikasi Olimpiya Akademiyasi maqsadi va vazifalari. O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritgandan so'ng 1993 yil 18 aprelda O'zbekiston Respublikasi Olimpiya akademiyasi tashkil etildi. O'zbekiston Olimpiya akademiyasi (O'zOA) birinchi prizidenti A. Q. Hamroqulov va ijroiya direktori B. S. Radjapov saylanganlar. O'zOA delegatsiyasi 1994 yilda Olimpiya shahrida o'tkazilgan XOAning navbatdagi sessiyasida ishtirok etgan.

O'zOAning 12 nafar kishidan iborat Ijroiya qo'mitasi tarkibiga yetakchi olimlar, o'qituvchilar, trenerlar va olimpiya harakati arboblari kiritilgan. O'zOA nizomi bo'yicha Olimpiya Akademiyasi O'zMOQ rahbarligi ostida faoliyat ko'rsatadigan ko'ngilli jamoat tashkiloti hisoblanadi. Respublika Olimpiya Akademiyasiga O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya instituti rektori rahbarlik qiladi.

O'zbekiston Respublikasi OA maqsadi olimpizm, olimpiya harakati va Olimpiya o'yinlarining insonparvar qadriyatlarini, tamoyillari va g'oyalarini o'rganish, targ'ibot qilish, ommalashtirish hamda rivojlantirishdan iborat. O'zR OAning dolzarb vazifasi mamlakatimizda olimpiya ta'limotining tashkiliy va ilmiy-uslubiy asoslarini yaratish, mintaqaviy Olimpiya akademiyalari bilan aloqalar o'rnatish hisoblanadi.

Olimpiya madaniyati qadriyatlarini. Bugungi kunda xalkaro olimpiya harakati sport jarayonining asosini tashkil etadi. Ushbu ijtimoiy jarayonni uchta tushunchalar – «olimpizm», «olimpiya harakati» «olimpiya o'yinlari» tavsiflaydi. Mazkur tushunchalar yig'indisi olimpiya harakatining va ularning tashkiliy shakllaridan ajralib turadigan xususiyatlarini aks ettiradi. Olimpiya harakati alohida ma'naviy asosga ega. Olimpiya Xartiyasida olimpizm tushunchasining ma'nosi yoritib berilgan.

Olimpizm - bu tana, iroda va ong qadr qimmatini muvozanatlashgan bir butunlikka birlashtiruvchi hayot falsafasidir. -

Sportni madaniyat va ta'limot bilan birlashtiruvchi olimpizm sa'yi-harakatdan quvonish, yaxshi namuna hamda asosiy umumiy axloqiy tamoyillarni hurmat qilishning tarbiyaviy qiymatiga

asoslangan turmush tarzini yaratishga intiladi. Olimpizmning ijtimoiy ahamiyati umuminsoniy qadriyatlar va ideallar bilan bog'lik. Olimpizm tushunchasiga quyidagi ta'riflarni berish mumkin:

olimpizm – bu alohida, insoniyat tomonidan hosil qilingan yuksak axloqiy kadriyatlarga ma'naviy auradir;

olimpizm – bu jamiyatning o'ziga hos holatidir, bunda agressiya, urush harakatlarini olib borish axloqsizlik hisoblanadi.

olimpizm – bu sport, san'at, arhitektura, madaniyat, fan va texnikaning o'ziga hos uyg'unlashuvidir. Olimpiadalar moddiy va ma'naviy madaniyatning turli tomonlarini rivojlantirish katalizatori bo'ldi. Bunday uyg'unliksiz Olimpiya o'yinlari o'zining bu darajada maftunkorligiga ega bo'lmas edi;

olimpizm – bu turli davlatlar sportchilarining yagona axil oilaga birlashishidir. Bu o'zaro yordam, birdamlik, halollikka asoslangan do'stona munosobatlarni rivojlantirishdir. Bu har qanday diskriminatsiyaning yuqligidir;

olimpizm – nafaqat jismoniy sifatlarni, balki tana va ruh uyg'unligini tarbiyalashga qaratilgan ta'limdir. Bu sportchilarda jasurlik, or-nomus, qadr-qimmatni tarbiyalashdir.

«**Olimpizm**» deganda madaniyat va san'at, fan va texnika, ma'naviyat sohalarida sport faoliyatinnig ilg'or tsivilizatsiya yutuqlari bilan uyg'unlashishiga qaratilgan qarashlar tizimi tushuniladi.

Olimpizm - sport harakatining ma'naviy asosi bo'lib, unda gumanistik - insonparvar g'oyalar, insonlarning yaxshi niyatlari, tinchlik, hamkorlikka intilishi aks etadi.

Olimpizmning mazmun-mohiyati insonga, shaxsga, jamiyatga xizmat qilishdan iborat. Olimpiya sporti gumanizm, halol uyin (fair-pley), olimpizm falsafasini shakllantiruvchi tinchliksevar an'analarni oldinga suradi.

Olimpizm o'z rivojlanishida uchta bosqichni bosib o'tgan: qadimgi davr, Kuberten davri, zamonaviy davr. Har bir bosqichda olimpizm yangi mazmun, an'analar, urf-odatlar bilan boyib borgan. Lekin uning etakchi gumanistik tamoyillari saqlanib qolgan. Bu tizim insonning jismoniy, ma'naviy va axloqiy talablariga javob beradi, olimpiya g'oyalari va tamoyillari atrofida jahon xalqlarini birlashtiradi va ular xalqaro olimpiya harakatini tashkil etadi.

Olimpiya harakati olimpizm tamoyillariga asoslangan, tinchlik, xalqlar o'rtasidagi do'stlikni mustahkamlash maqsadida sportni rivojlantirishga qaratilgan demokratik ijtimoiy taraqqiyotdir. Olimpiya harakati insoniyat faoliyatining ko'p sohalari: ta'lim, tarbiya, san'at, fan, madaniyat, texnika taraqqiyoti, xalqlar o'rtasida do'stlik va tinchlikni mustahkamlashga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Olimpiya madaniyatini shakllantirish usullari. Yoshlarni sport faoliyatiga nafaqat jalb qilish, balki ularni sportning insonparvar g'oyalarini, qadriyatlarini egallashga yo'naltirish lozim. Har bir sportchi, birinchi navbatda, o'zida o'z Vatani sharafini himoya qiladigan, halol kurashadigan, qo'pollik, ochko'zlik, kuch ishlatish, yovuzlik, ya'ni shahsni, jamiyatni emiruvchi hodisalarga qarshilik ko'rsatadigan insonni, fuqaroni tarbiyalashi lozim.

Bunday vazifa olimpiya madaniyati qadriyatlarini egallash yo'li orqali hal etiladi, olimpizm falsafasini g'oyaviy asos sifatida o'z

ichiga oladi. Uning zamirida chuqur tarixiy, ijtimoiy, falsafiy dunyoqarashlar ifodalangan.

Olimpiya madaniyatining ijtimoiy qadriyatlari jamiyat tomonidan tarixiy bilimlar, ijtimoiy-ruhiy me'yorlar, sport harakati, olimpizm, olimpiya harakati, Olimpiya o'yinlari ko'rinishida yaratilgan.

Olimpiya madaniyatining tarixiy qadriyatlari sport tarixi, olimpiya harakati genezisi to'g'risidagi bilimlar, sport, qadriyatlar, me'yorlar evolyutsiyasi, olimpizm ma'nosi to'g'risidagi bilimlarning shakllanish tarixini o'z ichiga oladi.

Olimpiya madaniyatining tafakkur qadriyatlari sport faoliyatiga falsafiy yondashish, sportning insonparvarlik asoslarini ishlab chiqish, Olimpiya Xartiyasi g'oyalari asosida olimpiya harakatini rivojlantirishda o'z aksini topadi.

Olimpiya madaniyatining kommunikativ qadriyatlari sportni mulqot vositasi, xalqlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar sifatida yorqin namoyon qiladi, bu o'z navbatida, sport faoliyatining baynalmilalligini aks ettiradi.

Olimpiya qadriyatlari Olimpiya o'yinlarining ramzlaridan iborat. Olimpiya ramzlari Pyer de Kuberten tomonidan ishlab chiqilgan va uning tashabbusi bilan Olimpiya o'yinlariga kilitilgan. Olimpiya ramzlarining mohoyati va huquqlari Olimpiya xartiyasida belgilangan.

Olimpiya ramzi – beshta olimpiya halqalaridan iborat. Olimpiya halqalarining rangi quyidagi tartibda bo'lishi shart: ko'k, qora, qizil, sariq va yashil. Bunda ko'k, qora va qizil rangli halqalar yuqori

qatorda, sariq va yashil rangli halqalar pastki qatorda joylashgan. Olimpiya ramzi jahonning beshta qit'asini bildiradi.

Olimpiya bayrog'i – oq rang matodan bo'lib, uning o'rtasida beshta rangli olimpiya halqalarining tasviri bor. Olimpiya bayrog'i Pyer de Kuberten tomonidan 1913 yilda tavsiya qilingan va 1914 yil Parij kongressida tasdiqlangan.

Olimpiya shoiri – “Citius, Altius, Fortius” – lotincha “Tezroq, Kuchliroq, Balandroq” so'zlarini ifodalaydi. Olimpiya shoiri olimpiya harakatining barcha ishtirokchilariga qaratilgan bo'lib, insonlarni barkamolikka intilish va olimpiya o'yinlari ruhini saqlashga chaqiradi.

Olimpiya madhiyasi – XOQning 1958 yil Tokioda o'tkazilgan 55-sessiyasida tasdiqlangan va uning nota (partitura)lari XOQning shtab-kvartirasida saqlanadi.

Olimpiya madaniyati - bu Olimpiya Xartiyasi g'oyalari, olimpizm falsafasiga mos bo'lgan, inson tomonidan to'plangan bilimlar, me'yorlar, qadriyatlar, hatti-harakat namunalarining yig'indisidir. Uning asosida inson turmush tarzi va shahsning yashash usuli shakllanadi. Ushbu bilimlar ta'lim va tarbiya orqali beriladi.

Bunda pedagogik jarayonning insonparvarlik mohiyatiga katta e'tibor qaratish lozim. Pedagogik jarayon mazmuni quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ✓ Olimpiya uyinlari, olimpiya harakati tarixi, olimpizmning gumanistik g'oyalari va qadriyatlari to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish jarayoni;

- ✓ sportga bo'lgan qiziqish, sport mashg'ulotlariga bo'lgan talab, sportdagi natijaga, musobaqalarda g'alabaga erishishga bo'lgan intilishni shakllantirish jarayoni;
- ✓ aholini, ayniqsa bolalar va yoshlarni turli yo'nalishdagi (sog'lomlashtirish, sport, dam olish) jismoniy tarbiya-sport faoliyatiga jalb qilish.

Olimpiya tarbiyasi jarayonida ma'naviy tarbiya masalalariga etarlicha e'tibor qaratmaslik sportchilarda manmanlik, ochko'zlik, molparastlik kabi salbiy sifatlarining shakllanishiga olib keladi. Insonparvarlik tamoyillariga asoslangan olimpiya tarbiyasi sportchilarda yuksak ma'naviy qadriyatlar, jamiyatda zarur bo'lgan ko'rsatmalar hamda sport faoliyati bilan shug'ullanish sabablarini tarbiyalashga yordam beradi.

Olimpiya tarbiyasida nafaqat tarixiy sanalar, faktlar, olimpiya rekordlari raqamlarini eslab qolish orqali bilimni egallashga, balki yoshlarni sport faoliyatiga faol jalb qilish, ularda shahsiy sport rekordlarini o'rnatishga bo'lgan intilishni rivojlantirish, birinchi navbatda, o'z ustidan g'alaba qozonishga o'rgatish zarur. Olimpiya tarbiyasiga bunday yondashish yuksak madaniyat, tafakkurga ega bo'lgan, ya'ni har tomonlama rivojlangan shahslar bilan sportchilar qatorini to'ldirishga imkon beradi.

BMT Bosh assambleyasi 50-sessiyasida «Sport va olimpiya g'oyalari tufayli yaxshi hamda yanada mustahkam tinchlik o'rnatish» masalasi bo'yicha rezolyutsiya qabul qilingan. Unda XOQ jahon hamjamiyatini Olimpiya o'yinlari davrida «olimpiya tinchligini» o'rnatishga chaqirdi.

Olimpiya bilimlarini targ'ibot qilish vositalari. Sport nashriyoti eng samarali targ'ibot vositalaridan hisoblanadi. Respublikamizda O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi, O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya institutining «Fan-sportga» ilmiy-nazariy jurnali 2004 yildan nashr qilinmoqda. Respublikamizda «Sport», «Mir sporta» gazetalari ham doimiy ravishda chiqariladi. Hozirgi kunda olimpiya g'oyalarini targ'ibot qilishning yangi vositasi – sport tarixi va olimpiya muzeylari yaratildi.

Birinchi **Olimpiya muzeyi** 1993 yil 23 iyunda X.A.Samaranch tashabbusi bilan Lozanna shahrida (Shveysariya) tashkil qilingan. Lozannadagi Olimpiya muzeyi olimpiya harakati tarixining asosiy markazi hisoblanadi. Shu bilan birga olimpiya muzeyi Xalqaro olimpiya harakati o'tmishi va hozirgi davrini birlashtiruvchi samarali axborot- targ'ibot markazidir. Jahonning bir qator davlatlarida ham olimpiya muzeylari tashkil qilingan, jumladan:

Saloniki Olimpiya muzeyi (Gretsiya)

Lozanna Olimpiya muzeyi (Shveysariya)

Barselona Olimpiya-sport muzeyi (Ispaniya)

Seul Olimpiya muzeyi (Koreya)

Lillehammer Olimpiya muzeyi (Norvegiya)

Leyk-Plesid Qishki Olimpiada muzeyi (AQSH)

Murmansk qishki Olimpiadalar tarixi muzeyi (Rossiya)

Toshkent Olimpiya shon-shuhrati muzeyi (O'zbekiston).

O'zbekiston Olimpiya Shon-shuhrati muzeyi 1996 yil 1 sentyabrda Toshkentda ochilgan. Mazkur muzey O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimov tashabbusi bilan tashkil topgan.

Olimpiya Shon-shuhrati muzeyi faoliyatida turli targ'ibot vositalarining butun bir majmuasidan foydalaniladi: nashriy hujjatlar, foto materiallari, sport asbob anjomi buyumlari sport jamoasining atributlari (kubok, sovrin, medal, znachok va h.k.lar).

Olimpiya va sport muzeylari – bu doimiy ravishda faoliyat ko'rsatuvchi informatsion targ'ibot muassasalaridir.

Olimpiya o'yinlari – bu individual va jamoa sport turlari bo'yicha mamlakatlar o'rtasida emas, balki sportchilar o'rtasidagi musobaqalardir.

“Olimpiada” tushunchasi Olimpiya o'yinlari o'rtasidagi to'rt yillik davrni bildiradi.

? “Olimpiya ta'limi tizimi” mavzusi bo'yicha nazorat savollari:

Zamonaviy Olimpiya o'yinlarida qadimgi olimpiya o'yinlarining qanday an'analari saqlanib kolgan?

Ommaviy sportni targ'ib qilishda qanday tadbirlar amalga oshirildi?

Olimpiya o'yinlarida qanday mukofotlar beriladi?

Olimpiya medalining hajmi va tarkibi qanday belgilangan?

Olimpiya ramzlari va belgilari nimalardan iborat?

Olimpiya madaniyati qadriyatlariga nimalar kiradi?

V-bob. O'ZBEKISTONDA OLIMPIYA HARAKATI

O'zbekistonda olimpiya harakatining rivojlanishi ikki bosqichdan iborat va o'ziga xos xususiyatlarga ega:

I. 1952-1992 yillarni o'z ichiga olgan birinchi davrda mamlakatimiz olimpiya sporti 1991 yilgacha sobiq Ittifoq bo'yicha amal qilgan hukmron tizimning bir qismi bo'lib, yurtimiz bu masalada xalqaro maydonga mustaqil chiqish va o'z imkoniyatlarini namoyon etish huquqiga ega bo'lmagan.

II. 1992 yildan – hozirgi kungacha davom etib kelayotgan ikkinchi davrda mustaqil O'zbekiston Respublikasida olimpiya harakatining tashkiliy tuzilmasi tarkib topdi, O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi tashkil qilindi va xalqaro olimpiya harakatiga a'zo bo'ldi. O'zbekiston mustaqil davlat sifatida xalqaro sport harakatida munosib o'rin egallashga imkoniyatlar yaratildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti «O'zbekiston - kelajagi buyuk davlat» shiorini faqat yurtimizdagina emas, balki taraqqiy qilgan mamlakatlar orasida ham chuqur va keng tarqalishiga erishdi. Bunda davlatimiz tomonidan barcha sohalar kabi jismoniy tarbiya va sport, olimpiya harakatiga ham alohida e'tibor berildi. Mustaqil davlat sifatida xalqaro sport hamjamiyatlariga a'zo bo'lib kirish maqsadida O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi tashkil etildi.

O'zbekiston Respublikasi Milliy Olimpiya qo'mitasi (O'zMOQ) 1992 yil 21 yanvarda Toshkent shahrida chaqirilgan ta'sis konferentsiyasi qarori bilan tashkil topgan. XOQning Olimpiya

Xartiyasi asosida va jahon sport harakatining ilg'or tajribalariga tayangan holda O'z MOQ nizomi ishlab chiqildi va qabul qilindi.

1993 yil sentyabrda bo'lib o'tgan XOQning 101-sessiyasida O'zbekiston Milliy Olimpiya Qo'mitasi XOQ tomonidan tan olingan.

Milliy Olimpiya Qo'mitasi – bu muntazam faoliyat ko'rsatuvchi nodavlat notijorat tashkilotdir. O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi tarkibiga 127 nafar vakil a'zolar va 11 nafar fahriy a'zolar kiradi.

O'zbekistonda olimpiya harakatining rivojlanish bosqichlari

I - bosqich	II- bosqich
1952–1992 yy.	1992 – hozirgi davrgacha
Umumiy xususiyatlari	
O'zbekiston sportchilari Olimpiya o'yinlarida sovet terma jamoasi tarkibida ishtirok etgan.	Mustaqil O'zbekistonda olimpiya harakatining tashkiliy tuzilmalari shakllandi: MOQ, O'zOA va h.k.
O'zbekiston sportchilarining sovet terma jamoasi tarkibidagi soni bir nechta nafar ishtirokchilar bilan chegaralangan.	O'zbekiston Respublikasi terma jamoasining Olimpiya o'yinlarida ishtiroki xalqaro olimpiya harakatining qoidalari asosida shakllandi.
Sobiq ittifoq markaziy organlari tomonidan tanlab olingan sportchilar sovet terma jamoasi tarkibiga kiritilgan.	O'zbekiston Respublikasi sportchilari Olimpiya o'yinlari va xalqaro sport musobaqalarida mustaqil jamoa sifatida qatnashish huquqiga ega bo'ldi.
O'zbekiston sportchilarining olimpiya o'yinlaridagi g'alabasi sharafiga sovit ittifoqi madhiyasi chalingan va qizil bayrog'i ko'tarilgan.	O'zbekiston sportchilarining olimpiya, osiyo, paralimpiya o'yinlaridagi g'alabasi sharafiga o'zbekiston respublikasi davlat madhiyasi yangraydi va davlat bayrog'i ko'tariladi.
O'zbekistonda sovet davrida olimpiya g'oyalarini targ'ibot qilish ishlari yo'lga qo'yilmagan.	O'zbekiston Respublikasida olimpizm, olimpiya ta'limi va olimpiya sport turlarini targ'ibot qilish bo'yicha markazlar tuzildi.

O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi faoliyatining asosiy maqsadlari: olimpiya harakati va havaskorlar sportini rivojlantirish, Olimpiya xartiyasi asosida mamlakatda olimpizm tamoyillarini himoya qilishga yordam berish; Olimpiya o'yinlarida Respublika sportchilarining ishtirok etishini ta'minlashdan iborat.

O'zbekiston Milliy olimpiya qomitasining asosiy vazifalari

Ichki vazifalar	Tashqi vazifalar
O'zbekistonda olimpiya harakatini Olimpiya xartiyasining asosiy tamoyillari asosida rivojlantirish	Xalqaro sport maydonida O'zbekiston Respublikasi mavqeini oshirish va mustahkamlash
Respublika aholisining ma'naviy va jismoniy tarbiya ishlariga hissa qo'shish	O'zbekiston Respublika sport delegatsiyasini Olimpiya, Osiyo, Paralimpiya, Jahon yoshlar o'yinlaridagi ishtirokini ta'minlab berish
O'zbekistonda ommaviy jismoniy tarbiya va sport, milliy sport turlari, nogironlar sportini rivojlantirish	XOQ ning "Olimpiya hamkorligi" dasturida ishtirok etish, Osiyo olimpiya kengashi, XSF va MOQLar bilan aloqalarni rivojlantirish
Mamlakatimizda terma jamoalari va sport zahiralari tayyorlashda davlat va jamoat tashkilotlariga yordam berish	Respublika sport federatsiyalari va sport tashkilotlariga xalqaro sport birlashmalari bilan hamkorlik ishlariga ko'maklashish
Yoshlarni xaqqoniy sport bellashuvi, xalqlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik va do'stlik ruhida tarbiyalash	MOQ vakolati doirasidagi masalalar bo'yicha chet el firma va tashkilotlari bilan hamkorlik ishlarini yo'liga qo'yish
O'zbekistonda olimpizm, olimpiya ta'limi va olimpiya sport turlarini targ'ibot qilish, sport kadrlarining malakasini oshirish va tajriba almashish bo'yicha anjumanlar, seminarlar tashkil qilish	Xalqaro sport tashkilotlarida O'zbekiston olimpiya harakati va sport tashkilotlarining manfaatini himoya qilish
Mamlakatimizda sportni rivojlantirish maqsadida homiylik jamg'armalar va tashkilotlarini tuzishni qo'llab quvvatlash; sport faxriylari, murabbiylar, xakamlar manfaatlarini himoya qilish	Xalqaro tashkilotlarga a'zo bo'lish va ular bilan hamkorlik qilish; turli xudud va mamlakatlarning sport tashkilotlari bilan shartnoma tuzish

Respublikamiz va butun dunyo sportchilari o'rtasidagi do'stlik aloqalarini rivojlantirgan hamda mustahkamlangan holda olimpizm g'oyalari ruhida sportning rivojlanishini rag'batlantirib va yo'naltirib turish O'zMOQ faoliyatining asosiy yunalishlaridir.

O'zMOQ ushbu maqsadlarga erishish uchun xususiy shahslar yoki hukumat tashkilotlari bilan olimpiya harakati talablari va qoidalariga asoslangan holda hamkorlik qilishi mumkin. O'zMOQ o'z amaliy faoliyatida Olimpiya Xartiyasiga muvofiq ishlab chiqilgan nizomga amal qiladi. Nizom MOQning rasmiy qoidalari, tushuntirishlar va yo'riqnomani o'z ichiga oladi. O'zMOQ nizomi 24 ta moddadan iborat bo'lib, unung mazmuni Olimpiya xartiyasiga mos ravishda tuzilgan. O'zMOQning asosiy vazifalarini ichki va tashqi vazifalarga ajratish mumkin.

O'zMOQ notijorat tashkiloti bo'lib, o'z faoliyati O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi, XOQning Olimpiya Xartiyasi va O'z MOQning Nizomi asosida amalga oshiradi. O'z MOQning rahbar organlari: Bosh assambleya; Ijroiya qo'mita; Prezident hisoblanadi. MOQning Oliy organi Bosh assambleya bo'lib, har yilda bir marta chaqiriladi. Favqulodda assambleya majlisi Prezident tomonidan yoki Ijroiya qo'mita tomonidan chaqirilishi mumkin.

Bosh assambleyalar oralig'idagi davr ichida davlatimizda olimpiya harakatiga rahbarlik qilish MOQ Ijroiya qo'mitasi tomonidan amalga oshiriladi. Uning tarkibiga prezident, 3 ta vitse-prezident, bosh kotib, bosh direktor va 7 nafar a'zolar kiradi. Ular 4 yil muddatga saylanadi.

MOQning topshirig'iga ko'ra Ijroiya qo'mita quyidagi majburiyatlarni bajaradi: MOQ assambleyalarning kun tartibini tayyorlaydi: olimpiya qoidalari va tartiblari, Bosh assambleya qarorlarining bajarilishini ta'minlaydi, belgilangan tartibda MOQ tarkibiga saylash uchun shaxslar hamda tashkilotlarni tavsiya etadi, moliyaviy ishlar uchun javobgar bo'ladi, yillik hisobot taqdim etadi, ma'muriy ishlar hamda arxivning saqlanishi uchun javobgar bo'ladi.

Prezident MOQ nizomida belgilangan ayrim hollarda shahsan o'zi qaror chiqarishi yoki chora qo'llashi mumkin. Ushbu qarorlar keyinchalik MOQning navbatdagi assambleyasida tasdiqlanadi. O'zMOQ tarkibi quyidagi vakillar va shaxslardan iborat:

- O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi prezidenti, bosh kotibi, vitse-prezidentlari va a'zolari;
- Olimpiada o'yinlari dasturiga kiritilgan milliy sport federatsiyalari vakillari;
- Sportning olimpiya turlari bo'lmagan hamda milliy sport federatsiyalari vakillari;
- Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar sport tashkilotlari vakillari;
- Olimpiya o'yinlari ishtirokchilari bo'lgan sportchilar hamda boshqa alohida shaxslardan iboratdir.

MOQ xuzurida olimpiya harakati, olimpiya o'yinlariga tayyorgarlik va unda ishtirok etish, boshqa faoliyat masalalari bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqadigan komissiyalar tuziladi.

O'zMOQning quyidagi doimiy komissiyalari mavjud: Atletlar komissiyasi; Ayollar va sport komissiyasi; Sport va atrof-muhit komissiyasi.

O'zMOQ xuzurida Olimpiya akademiyasi tashkil etilgan. O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi Milliy olimpiya qo'mitalari Assotsiatsiyasi – ANOKning teng huquqli a'zosi.

O'zbekiston Milliy olimpiya qo'mitasining birinchi prezidenti O.I.Nazirov, vitse-prezidentlari S.S.Ro'ziev, bosh kotibi etib A.Q.Hamraqulov saylangan.

O'zbekiston Milliy olimpiya qo'mitasining birinchi prezidenti Obid Nazirovich Nazirov mamlakatimizda sport va olimpiya harakatini rivojlantirishga katta hissa qo'shgan. O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sport rivojlantirishdagi ulkan hissasi uchun O.Nazirov 1983 yilda «O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan jismoniy tarbiya va sport xodimi», 1992 yilda esa «O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan sportchi» unvonlariga sazovor bo'lgan. 1994 yilda O.I.Nazirov sog'lig'i tufayli prezidentlik lavozimidan iste'foga chiqdi.

O'zbekiston MOQ ikkinchi prezidenti Sobirjon Sobitovich Ro'ziev 1994 yil 8 aprelda O'zMOQ prezidenti etib saylandi. S.Ro'ziev MOQga rahbarlik qilgan yillarda mamlakatimiz olimpiya harakati katta muvaffaqiyatlarga erishdi. S.Ro'ziev olimpiya harakatini rivojlantirishda ko'rsatgan xizmatlari uchun 1998 yilda Xalqaro Olimpiya qo'mitasi tomonidan kumush Olimpiya ordeni bilan taqdirlandi. S.S.Ro'ziev O'zbekiston Olimpiya Shon-shuhrati muzeyi va Markaziy Osiyo o'yinlarini tashkil etishda, O'zbekiston MOQ rahbarligi ostida Toshkentda olimpiya sport turlari bo'yicha

mutaxassislar uchun Xalqaro seminarlarni o'tkazishda, sportchilarni yozgi va qishqi Olimpiya o'yinlari, Osiyo o'yinlariga tayyorlashda katta xizmatlar qildi.

O'zbekiston sportchilari yozgi Olimpiya o'yinlarida

O'zbekiston terma jamoasining yozgi Olimpiya o'yinlarida mustaqil ishtiroki 1996 yilda boshlangan. 1996 yilning 19 iyul – 4 avgust sanalarida AQSHning Atlanta shahrida XXVI yozgi Olimpiya o'yinlari bo'lib o'tgan. Bu o'yinlarda dunyoning 197 mamlakatidan 10320 sportchi 26 ta sport turi bo'yicha 271 ta medallar komplekti uchun kurash olib borgan.

O'zbekiston sportchilaridan dzyu-do bo'yicha Armen Bagdasarov kumush, boks bo'yicha Karim To'laganov bronza medallarini qo'lga kiritganlar. Atlanta ringida vatandoshlarimizdan Dilshod Yorbekov, Narimon Otaev 5-8 o'rinlarani, yunon-rim kurashida Grigoriy Pulyaev 6-o'rinni egallashib, jamoamizga qimmatli ochkolarni keltirgan edi. O'zbekiston terma jamoasi XXVI yozgi Olimpiyadada ishtirok etgan 197 mamlakat orasida 58-o'rinni olgan.

2000 yil 16-30 sentabrida Avstraliyaning Sidney shahrida XXVII yozgi Olimpiya oyinlari bo'lib o'tgan. Mazkur Olimpiya o'yinlariga 199 davlatdan 10651 nafar sportchi qatnashib, ular 37 ta sport turi bo'yicha 300 ta medallar komplekti uchun bellashgan.

Mamlakatimiz terma jamoasi safidagi 77 nafar sportchi Olimpiya o'yinlari dasturidan o'rin olgan sportning 13 turi bo'yicha musobaqalarda ishtirok etgan. Olimpiya o'yinlarida Muhammadqodir Abdullaev boks bo'yicha oltin, Artur Taymazov erkin kurash bo'yicha kumush, Rustam Saidov va Sergey Mixaylov boks bo'yicha bronza

medallari sovrindori bo'lganlar. Olimpiya terma jamoamiz norasmiy umumjamoa hisobida 199 ta mamlakat orasida 41-o'rinni egallagan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «O'zbekiston Respublikasi sportchilarini Afina shahrida (Gretsiya) o'tkaziladigan XXVIII yozgi Olimpiya o'yinlarida (2004 y.) munosib ishtirok etishlarini ta'minlash to'g'risida»gi qarori 2004 yil 7 iyunda qabul qilingan. XXVIII Olimpiya o'yinlarida mamlakatimizdan 69 nafar sportchi o'yinlar dasturiga kiritilgan sportning 37 turidan 15 tasi bo'yicha musobaqalarda qatnashgan.

O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan sport ustasi Artur Taymazov erkin kurash bo'yicha eng og'ir vaznli raqiblari o'rtasida eng kuchli ekanligini tasdiqlab, Olimpiada chempioni bo'lgan.

Milliy jamoamizga ikkinchi oltin medalni yunon-rum kurashi bo'yicha 74 kg vaznli sportchilar orasida Aleksandr Doktorashvili olib kelgan. Erkin kurash bo'yicha 96 kg vaznli sportchilar o'rtasida yana Magamed Ibragimov kumush medali sovrindori bo'lgan. Boks bo'yicha O'tkir Haydarov 81 kg, Bahodir Sultonov 51 kg vaznli boks ustalari o'rtasida bronza medallariga sazovor bo'lganlar.

Natijada, O'zbekiston Respublikasi milliy olimpiya jamoasi XXVIII yozgi Olimpiya o'yinlarida ishtirok etgan 202 davlat o'rtasida 34-o'rinni egallagan. Mamlakatimiz vakillari norasmiy umumjamoa hisobida Sidney Olimpiadasiga nisbatan yana etti, 1996-yilgi Atlantadagi o'yinlardagiga qaraganda esa yigirma to'rt pog'ona yuqoriga ko'tarilishga erishdilar.

XXVIII yozgi Olimpiada yakunlari bo'yicha O'zbekiston sportchilari Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi mamlakatlari o'rtasida beshinchi, Markaziy Osiyoda esa birinchi o'ringa chiqdilar.

XXX yozgi Olimpiya o'yinlari 2012 yil 27 iyul - 16 avgust kunlari London shahrida bo'lib o'tgan. Olimpiya o'yinlarida jahonning 205 davlatidan 10500 nafar sportchi 302 komplekt medallari uchun 26 sport turlari bo'yicha musobaqalarda ishtirok etishdi. Olimpiada o'yinlari davomida jami 44 ta jahon va 117 ta olimpiya rekordlari o'rnatildi.

Mashhur sportchi, ikki karra jahon chempioni Artur Taymazov Olimpiada chempioni degan sharafli nomga uchinchi marta sazovor bo'ldi. Bu mahoratli sportchining Sidney Olimpiadasida kumush medalga sazovor bo'lganini ham inobatga oladigan bo'lsak, u to'rtta Olimpiadada zafar qozonib, to'rtta medalni qo'lga kiritgan. Jahon sporti tarixida bunday yutuqlarga erishganlar kamdan-kam bo'lgan.

Yurtimizning yuksak ishonchini oqlab, Vatanimizga tarixiy g'alaba bilan qaytgan ikki karra Olimpiya o'yinlari sovrindori, ikki karra jahon chempioni Rishod Sobirov va ikki karra Olimpiya o'yinlari sovrindori Soslan Tigiyev, ikki karra jahon chempioni Abbas Atoev va boshqa sportchilar ibrat bo'lishi mumkin.

Olimpiya o'yinlarida bronza medallar bilan taqdirlangan dzyudochi R.Sobirov, mashhur bokschimiz A.Atoev va erkin kurashchi S. Tigiyev murosasiz va shiddatli kurashlarda g'olib chiqib, yuksak mahorat va matonat namunasini ko'rsatdilar. Olimpiya musobaqalarida O'zbekiston sportchilaridan 4 nafari sovrindor, 14

nafari o'z yo'nalishi bo'yicha kuchli sakkizlikka kirganini alohida ta'kidlash lozim.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 14 avgust kuni qabul qilingan "London shahrida bo'lib o'tgan XXX yozgi Olimpiada o'yinlarida yuksak natijalarga erishgan sportchilarimizdan bir guruhini mukofotlash to'g'risida"gi farmoniga muvofiq, Vatanimiz sharafini munosib himoya qilgan sportchilar taqdirlandi. Olimpiada o'yinlarida erishgan yutuqlari bilan Vatanimizning xalqaro miqyosdagi obro'-e'tibori va nufuzini oshirishga qo'shgan katta hissasi uchun bronza medallari sohiblari bo'lgan Rishod Sobirov va Soslan Tigiyev "O'zbekiston iftixori", Abbas Atoyev "O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan sportchi" faxriy unvonlari bilan taqdirlandi.

London Olimpiadasi chempioni Artur Taymazov yurtimizning sport sohasidagi shon-shuhratini yuksaltirish ishiga qo'shgan ulkan hissasi, Olimpiada o'yinlarida yuksak natijalarga erishgani uchun "El-yurt hurmati" ordeni bilan mukofotlandi. Davlatimiz rahbari Artur Taymazovga mashhur sportchimizning O'zbekiston bayrog'ini baland tutib turgan oltin suvi yuritilgan haykalchasini sovg'a qildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov XXX yozgi Olimpiya o'yinlarida medallarni qo'lga kiritgan sportchilarimiz va ularning ustoz-murabbiylarini taqdirlash marosimida so'zlagan nutqida, – "Albatta, bunday nufuzli musobaqalarda munosib qatnashish, g'oliblikka erishish oson emas. Agar bugungi kunda dunyoda 7 milliard aholi yashayotganini va ular orasida faqat o'n yarim ming nafar odam bu musobaqalarda qatnashish huquqini qo'lga kiritganini e'tiborga oladigan bo'lsak, mazkur o'yinlarning naqadar

kuchli raqobat muhitida o'tganini anglash, sezish qiyin emas," deb ta'kidlagan edi.

Davlatimiz rahbari sport jamoatchiligi, soha mutasaddilari oldida 2016-yilda Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida o'tkaziladigan o'ttiz birinchi yozgi Olimpiada o'yinlariga jiddiy tayyorgarlik ko'rish, London Olimpiadasi yakunlarini chuqur tahlil qilish va undan tegishli saboq va xulosa chiqarish, Olimpiya o'yinlarida eng yuqori natijalarga erishgan davlatlar tajribasini o'rganishga alohida e'tibor berish zarurligini, bu ishni bugundan, hozirdan boshlash lozimligini ta'kidladi.

O'zbekiston sportchilarining yozgi va qishki Olimpiya o'yinlaridagi natijalari

O'yin	Yil	Shahar, mamlakat	Jami davlat	Jamoatarkibi	Medallar turi va soni			jamoao'rne
					olt	kum	br	
XXV	1992	Barselona, Ispaniya	169	17	3	1	-	MDH
XVII	1994	Lillexammer, Norv.	67	7	1	-	-	14
XXVI	1996	Atlanta, AQSH	197	76	-	1	1	58
XXVII	2000	Sidney, Avstraliya	199	77	1	1	2	41
XXVIII	2004	Afina, Gretsiya	202	69	2	1	2	34
XXIX	2008	Pekin, Xitoy	204	58	1	2	3	40
XXX	2012	London, Angliya	205	56	1	-	2	47

O'zbekiston sportchilari 1991-2014 yillarda xalqaro musobaqalarda olgan medallari to'g'risida ma'lumot

Yillar	Medallar turi			Jami
	oltin	kumush	bronza	
1991 - 1999	641	615	753	2009
2000 - 2014	2233	2294	2718	7245
Jami	2874	2909	3471	9254

O'zbekiston sportchilari qishki Olimpiya o'yinlarida

O'zbekiston Respublikasi terma jamoasi qishki Olimpiya o'yinlarida ilk bor 1994 yildan boshlab ishtirok etgan.

1994 yil 12-27-fevral kunlari Lillexammer shahrida (Norvegiya) XVII qishki Olimpiya o'yinlari bo'lib o'tgan. Bu Olimpiya o'yinlariga 67 davlatdan 1923 nafar sportchi tashrif buyurgan. Mazkur qishki Olimpiya o'yinlarida O'zbekiston sportchisi Lina Cheryazova fristayl bo'yicha Olimpiyada chempioni bo'lib, oltin medalni qo'lga kiritgan. O'zbekiston terma jamoasi umumjamoasi hisobida 67 mamlakat orasida 14-o'rinni egallagan.

1998 yil 7-22-fevral kunlari Nagano shahrida (Yaponiya) XVIII qishki Olimpiya o'yinlari bo'lib o'tgan. Naganoga jahonning 72 mamlakatidan kelgan 2302 nafar sportchi 14 ta qishki sport turi bo'yicha 68 ta medallar komplekti uchun kurashgan.

Bu o'yinlarda ishtirok etgan O'zbekiston milliy olimpiya terma jamoasi sportchilaridan quyidagilar musobaqalarda faxrli o'rinlarni egallagan: Lina Cheryazova fristayl bo'yicha 13-o'rin, Tatyana Malinina yakkalik figurali uchushda 8-o'rin, Roman Skornyakov figurali uchishda 19-o'rin, Komil O'rinboev esa tog' chang'isi sportida 29-o'rinni egallaganlar.

2002 yilning 8-24-fevral kunlari AQSHning Solt-Leyk-Siti shahrida XIX qishki Olimpiya o'yinlari bo'lib o'tgan. Mazkur Olimpiyadada ishtirok etish uchun 77 mamlakatdan 2399 nafar sportchi tashrif buyurgan. Ishtirokchilar sportning 15 turi bo'yicha 78 ta medallar komplekti uchun musobaqalarda qatnashgan.

XX qishki Olimpiada o'yinlari 2006-yil 10-28 fevral kunlari Italiyaning Turin shahrida o'tkazilgan. Unda 85 mamlakatdan kelgan 2600 dan ziyod sportchi qishki sportning 15 turi bo'yicha o'zaro bellashgan. Ularda Jazoir, Keniya, Senegal, Efiopiya, Marokkash, Janubiy Afrika Respublikasi kabi qishki sporti to'g'risida yaqin-yaqingacha umuman, tasavvurlari bo'lmagan mamlakatlar vakillari ham ilk bor ishtirok etgan.

Bu Olimpiya o'yinlarida O'zbekistondan tog' chang'i sportida Qayrat Ermetov, figurali uchishda yakkalik musobaqalarida Anastasiya Gimazetdinova, juftlikda esa Marina Aginina va Artyom Knyazev qatnashganlar. Qishki Olimpiya o'yinlari tarixida ilk bor O'zbekiston vakili Yevgeniy Roxin figurali uchish musobaqalarida hakamlilik qilgan.

Turin qishki Olimpiadasida norasmiy umumjamoa hisobida 29 ta (11ta oltin, 12 ta kumush va 6 ta bronza) medallarni qo'lga kiritgan Germaniya sportchilari 1-o'rinni olgan. AQSH - 25 ta medal bilan ikkinchi, 22 ta medal bilan Avstriya 3-o'rinni egallagan.

XXI qishki Olimpiada o'yinlari 2010 yil 12-28 fevral kunlari Vankuver shahrida (Kanada) o'tkazilgan. Olimpiya o'yinlarida 80 ta mamlakatdan 5500 nafarga yaqin sportchilar qatnashgan. Ular 15 ta qishki sport turlari bo'yicha musobaqalarda medallar uchun kurash olib borganlar. O'zbekistondan 3 nafar sportchi: tog' chang'isi sporti bo'yicha Kseniya Grigoryeva va Olig Shamayev, konkida figurali uchish bo'yicha Anastasiya Gimazetdinova ishtirok etgan.

XXII qishki Olimpiada o'yinlari 2014 yil 10-26 fevral kunlari Sochi shahrida (Rossiya) o'tkazilgan.

O'zbekiston sportchilarining Osiyo o'yinlarida ishtiroki

Osiyo qit'asida eng yirik va ommaviy musobaqalardan biri – bu Osiyo o'yinlari bo'lib, O'zbekiston Respublikasi mustaqil bo'lgandan so'ng bu sport o'yinlarida faol ishtirok eta boshladi. O'zbekiston ilk bor 1994 yil Xirosima shahrida (Yaponiya) bo'lib o'tgan XII Osiyo o'yinlarida ishtirok etgan. Bu o'yinlarda 7300 nafar sportchilar 34 ta sport turi bo'yicha musobaqalarda qatnashgan.

XII Osiyo o'yinlarida 337 ta medallar komplekti uchun kurash olib borilgan. O'zbekiston sportchilari Osiyo o'yinlarida birinchi bor qatnashib, umumjamo'a hisobida 42 ta mamlakat ichida fahrli beshinchi o'rinni egallagan.

XIII o'yinlarda 44 ta sport turi bo'yicha musobaqalar o'tqazildi va bunda 6 mingdan ziyod qit'aning eng kuchli sportchilari 379 ta oltin, kumush va 478 ta bronza medallari uchun kurash olib bordilar. Respublikamiz sportchilari Bangkokda o'tkazilgan XIII Osiyo o'yinlarida O'zbekiston terma jamoasi qit'aning 44 mamlakatlari orasida 10-o'rinni egallagan.

O'zbekiston sportchilarining Osiyo o'yinlaridagi medallari

O'yin	Yil	Shahar	Tarkib	oltin	kum	bron	O'rin
XII	1994	Xirosima	134	11	12	19	5
XIII	1998	Bangkok	168	6	23	15	10
XIV	2002	Pusan	165	15	12	24	5
XV	2006	Doha	251	11	14	15	7
XVI	2010	Guanchjou	230	11	22	23	7
XVII	2014	Incheon	296	9	14	21	11

Istiqlol yillarida O'zbekiston sportchilari Olimpiya o'yinlarida jami 25 ta medallarga (9 ta oltin, 6 ta kumush, 10 ta bronza), Osiyo o'yinlarida 277 ta medallarga (63 ta oltin, 97 ta kumush, 117 ta bronza) sazovor bo'lgan.

O'zbekiston sportchilarining Paralimpiya o'yinlaridagi ishtiroki

2007 yil 27 fevral kuni "O'zbekiston Milliy Paralimpiya Assotsiatsiyasi" Adliya vazirligidan 341-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tgan. Xozirgi kunda Assotsiatsiya O'zbekiston Respublikasi miqyosida o'zining ish faoliyatini boshlagan. Assotsiatsiyaning Andijon, Namangan, Sirdaryo, Jizzax, Samarqand, Buxoro, Xorazm, Qashqadaryo viloyat va Toshkent shahar bo'limlari tashkil etilgan.

2008 yil sentyabr' oyida ilk bor O'zbekiston Milliy Paralimpiya Assotsiatsiyasi Xalaqaro Paralimpiya Qo'mitasining a'zosi sifatida Pekinda (Xitoy) XIII yozgi Paralimpiya o'yinlarida ikki sportchisi Ravil Diganshin (engil atletika va pauerlifting) hamda Farxod Sayidov (suzish) bilan ishtirok etdilar.

2010 yil Xitoyning Guanchjou shahrida o'tkazilingan Osiyo Paralimpiya Qo'mitasi Bosh Assambleyasida O'zbekiston Markaziy Osiyoda eng rivojlangan Milliy Paralimpiya Qo'mitasi deb tan olindi hamda Markaziy Osiyo davlatlari Milliy Paralimpiya Qo'mitalari (Afg'oniston, Eron, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, Turkmaniston) ishini rivojlantirish vazifasi yuklatildi.

2010 yili Guanchjou shahrida (Xitoy) o'tkazilgan Paraosiy o'yinlarida O'zbekiston paralimpiya sportchilari 1 ta oltin, 2 ta kumush, 3 ta bronza medaliga sazovor bo'lgan edi.

2012 yilning 29 avgust – 9 sentyabr' kuni Buyuk Britaniyaning London shahrida XIV yozgi Paralimpiya o'yinlari bo'lib o'tgan. Paralimpiya o'yinlarida dunyoning 166 davlatidan 4200 sportchi 20 ta sport turi bo'yicha ishtirok etgan. XIV yozgi Paralimpiya o'yinlarida 10 nafar O'zbekiston paralimpiya sportchilari 4 ta sport turlarida ishtirok etib, dzyudo, suzish, yengil atletika va pauerlifting sport turlari bo'yicha musobaqalarda qatnashgan.

Paralimpiya o'yinlarida mustaqil O'zbekiston Paralimpiya harakati ham taraqqiy etib borayotgani amalda namoyish etildi. Yurtimiz sharaflini himoya qilgan 10 nafar sportchilardan 9 nafari Paralimpiya o'yinlari saralash musobaqalaridan muvaffaqiyatli o'tib, finalda medallar uchun kurash olib bordilar. Yengil atletikaning disk uloqtirish musobaqalarida Xusniddin Norbekov 4-o'rinni egallagan bo'lsa, suzish bo'yicha ishtirok etgan Kirill Pankov 6-o'rinni band etish bilan birga, ikki bor Osiyo rekordini yangilagan.

Sharif Xalilov dzyudo bo'yicha kumush medal sovrindori bo'lgan. Bu Paralimpiya o'yinlarida rasman ikkinchi bor ishtirok etayotgan O'zbekiston delegatsiyasi tomonidan qo'lga kiritilgan dastlabki medal bo'ldi. XIV Paralimpiya o'yinlarining yopilishi marosimiga O'zbekiston bayrog'ini olib o'tish sharaflari Paralimpiya va Paraosiyo o'yinlari sovrindori Sharif Xalilovga nasib etdi.

2014 yil Janubiy Koreyaning Incheon shahrida II Paraosiyo o'yinlarida O'zbekiston delegatsiyasi a'zolari Vatanimiz sha'nini yanada ulug'lab, ozod va obod yurtimizda Paralimpiya harakati jadal suratlarda taraqqiy etib borayotganligini amalda yana bir bora isbotladilar.

Paraosiyo o'yinlarida ishtirok etgan 27 nafar sportchimiz 22 ta oltin, 5 ta kumush va 4 ta bronza jami 31 ta medalga sazovor bo'lib, umumjamo'a hisobida 41 davlat orasida faxrli 5-o'rinni egalladi. Mamlakatimiz sportchilari Paraosiyo o'yinlarida 12 marotaba Osiyo rekordini yangilashga ham muvaffaq bo'ldilar.

2014 yil O'zbekiston Markaziy Osiyoda eng rivojlangan Milliy Paralimpiya Qo'mitasi deb e'tirof etildi. O'zbekiston Paralimpiya sportchilari qo'lga kiritilgan medallar bo'yicha Markaziy Osiyo davlatlari orasida birinchi, Hamdo'stlik mamlakatlari o'rtasida oltinchi, jahonda esa 67-o'rinni egallab kelmoqda.

O'zbekiston talaba yoshlarining Universiadalari

“Universiada”- oliy o'quv yurtlarining talabalari uchun tashkil qilingan musobaqalar hisoblanadi.

“Kichik Olimpiada” deb atalgan bu nufuzli musobaqa oliy o'quv yurtlarida ilmu-fan cho'qqilarini egallash bilan birga, sport maydonlarida ham umidbaxsh natijalarga erishgan, mamlakatimizda o'tkaziladigan yoshlar sport o'yinlarining eng yuqori bosqichi bo'lgan “Universiada” musobaqalarida talabalar tanlagan sport turi bo'yicha katta yutuqlarni qo'lga kiritmoqdalar.

O'zbekiston talaba yoshlarining I Universiadasi 2000 yil Namangan shahrida o'tkazilgan. Universiada o'yinlarida 1717 nafar talabalar voleybol, futbol, kurash, yengil atletika, tennis, stol tennis, shahmat bo'yicha musobaqalarda qatnashgan.

Mamlakatimiz talaba-yoshlarining katta sport bayramiga Buxoro (2002 yil), Samarqand (2004) viloyatlari hamda Toshkent (2007), Andijon (2010), Buhoro (2013) shaharlari mezbonlik qilgan.

II Universiada 2002 yil - Buxoroda bo'lib o'tgan va unda 2848 nafar talaba ishtirok etgan. 2004 yilda Samarqandda III Universiada yana ham keng miqyosli bo'lgan va unda 2600 dan ziyod talaba-sportchi qatnashgan. Musobaqa dasturiga mini-futbol va og'ir atletika kiritilgan. Universiada o'yinlarida 230 ta oltin, 230 ta kumush va 251 ta bronza medallari uchun musobaqalari o'tkazilgan. III Universiada musobaqalarida mumjamo'a hisobida birinchi o'rinni "Toshkent-1" jamoasi egallagan. Ularga O'zbekiston Prezidentining sovg'asi "Damas" rusumidagi avtomobil, oltin medal va birinchi darajali diplom topshirilgan.

"Universiada-2010" musobaqalari Andijon viloyatida bo'lib o'tgan. Musobaqa o'z ichiga 12 sport turi bo'yicha ayollar va erkaklar bellashuvini olgan. Universiadaning Respublika sport musobaqalari final bosqichida 1178 nafar sportchilar, 238 nafar murabbiylar, 154 nafar hakamlar, 450 nafar ommaviy axborot vositalari vakillari, vazirlik bo'limlari va oliy o'quv yurtlarining 209 nafar vakillari ishtirok etgan.

O'zbekiston talaba yoshlarining "Universiada" musobaqalarini yuqori saviyada o'tkazish uchun avvalo joylarda, viloyat va shaharlarda zarur sharoitlar yaratildi. Jumladan, Buxoro shahrida o'nlab sport saroylari va majmualari bunyod etildi, qariyb 93,5 milliard so'm mablag' sarflanib, qurilish, rekonstruksiya va obodonlashtirish ishlari amalga oshirildi. Bu esa har uch yilda o'tkaziladigan sport bayramiga davlatimiz va jamiyatimiz tomonidan qanday ulkan ahamiyat berilayotgani yanada yaqqol misoli bo'ladi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov “Universiada – 2013” sport o‘yinlari ishtirokchilariga so‘zlagan nutqlarida – “Bularning barchasi yoshlarimizni jismoniy va ma’naviy jihatdan sog‘lom va barkamol etib tarbiyalash, taraqqiy topgan davlatlardagi tengdoshlaridan kam bo‘lmasligi, ular bilan bemalol bellashuvga tayyor bo‘lishi uchun, yoshlarning O‘zbekiston intilayotgan yuksak marralarga yetish yo‘lida hal qiluvchi kuch bo‘lib hayotga kirishi uchun – ana shunday buyuk maqsadlarga erishish uchun amalga oshirilayotganini tushunish darkor”, deb ta’kidlagan edi.

Mustaqil O‘zbekiston Respublikasi sportchilarining Olimpiya o‘yinlaridagi yutuqlari

O‘yin	Yil	O‘kazilgan joyi	Sportchi F.I. va olgan o‘rni	Sport turi
XXVI	1996	Atlanta AQSH	A. Bagdasarov – 2 K. To‘laganov – 3	dzyudo boks
XXVII	2000	Sidney Avstraliya	M. Abdullayev – 1 A. Taymazov – 2 R. Saidov – 3 S.Mixaylov – 3	boks erk/kurash boks boks
XXVIII	2004	Afina Gretsiya	A. Taymazov – 1 A. Doktorashvili-1 M. Ibragimov – 2 U. Xaydarov – 3 B. Sultonov – 3	erk/kurash yun/kurash erk/kurash boks boks
XXIX	2008	Pekin Xitoy	A. Taymazov – 1 A. Tangriyev – 2 S. Tigiyev – 3 R. Sobirov – 3 E. Xilko – 3 A. Fokin – 3	erk/kurash dzyudo erk/kurash dzyudo trampolin gimnastika
XXX	2012	London Angliya	A. Taymazov – 1 R. Sobirov – 3 S. Tigiyev – 3 A. Atoyev – 3	erk/kurash dzyudo erk/kurash boks

**? “O‘zbekistonda olimpiya harakati” mavzusi bo‘yicha
nazorat savollari:**

O‘zbekistonda Olimpiya harakatining rivojlanishi nechta bosqichdan iborat?
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovga Oltin Olimpiya ordeni
nechanchi yilda taqdim etilgan?

O‘zbekiston terma jamoasi mustaqil ravishda nechanchi Olimpiya o‘yinlaridan
boshlab ishtirok etib kelmoqda?

XXVI–XXX yozgi Olimpiya o‘yinlarida O‘zbekiston terma jamoasi
umumjamoa hisobida nechanchi o‘rinlarni egallagan?

Osiyo o‘yinlarida O‘zbekiston sportchilari ilk bor qachon qatnashgan?

O‘zbekiston Respublikasida Paralimpiya harakati nechanchi yilda vujudga
kelgan?

TEST SAVOLLARI

Qadimgi olimpiya o‘yinlari qachon va qayerda o‘tkazilgan?

- a) mil.av.408 y, Sparta.
- b) mil.av. 586 y, Olimpiya
- c) mil.av.632 y, Afina.
- d) mil.av. 776 y, Olimpiya.

Qadimgi Olimpiya o‘yinlariga kimlar kiritilmagan?

- a) qullar
- b) ayollar
- c) chet elliklar
- d) hamma javoblar to‘g‘ri.

Qadimgi olimpiya o‘yinlari qachon va kim tomonidan taqiqlangan?

- a) mil.av.60 y., imperator Neron
- b) mil.av.390 y., imperator Feodosiy I
- c) mil. 394 y., imperator Feodosiy I
- d) milodiy 520 y., imperator Yustinian.

Nima sababdan qadimgi Olimpiya o‘yinlari ta‘qiqlangan?

- a) xristian dinining vujudga kelishi
- b) harbiy mojarolar
- c) moliyaviy qiyinchiliklar
- d) islom dinining tarqalishi

XOQning birinchi prezidenti etib kim saylangan?

- a) Pyer de Kuberten
- b) Eyveri Brendedj
- c) Demetrius Vikelas
- d) Maykl Killanin

Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi (XOQ) qachon tashkil qilingan?
a) 1881 y. b) 1894 y. c) 1896 y. d) 1900 y.

I Olimpiya o'yinlari qachon va qayerda o'tkazilgan?
a) 1894 y. Parij b) 1896 y. Afina
c) 1904 y. Afina d) 1908 y. London

Zamonaviy olimpiya harakatining ahamiyati nimadan iborat?
a) Xalqaro sport uyushmalari tashkil qilindi.
b) sport natijalari rivojlanishiga ta'sir etdi.
c) Xalqaro sport musobaqalarining qoidalari yaratildi.
d) hamma javoblar to'g'ri.

Nechanchi yilda birinchi qishki Olimpiada o'tkazilgan?
a) 1924 y. b) 1952 y. c) 1996 y. d) 2010 y.
Nima sababdan VI, XII, XIII Olimpiya o'yinlari o'tkazilmagan?
a) jahon urushlari
b) iqtisodiy inqiroz
c) siyosiy munosabatlar
d) jahon ko'rgazmalari

Olimpiya harakatining rivojlanishi nechta bosqichdan iborat?
a) qadimgi davr
b) Kuberten davr
c) zamonaviy davr
d) hamma javob to'g'ri.

Qachon sobiq Ittifoq terma jamoasi ilk bor Olimpiya o'yinlarida ishtirok etgan?
a) 1948 y. London
b) 1952 y. Xel'sinki
c) 1956 y. Mel'burn
d) 1960 y. Rim

O'zbekiston Respublikasi Milliy Olimpiya Qo'mitasi qachon tashkil qilingan?
a) 1991 y. b) 1992 y. c) 1994 y. d) 1995 y.

Qaysi o'zbekistonlik sportchi sobiq sovet terma jamoasi tarkibida ilk bor Olimpiya o'yinlarida ishtirok etgan?
a) Sobir Ruziev. b) Galina Shamray
c) Elvira Saadi d) Vera Duyunova

Qachon Mustaqil O'zbekiston sportchilari birinchi marta Yozgi Olimpiya o'yinlarida ishtirok etganlar?
a) 1994 y. b) 1996 y. c) 1992 y. d) 1988 y.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovga Olimpiya Oltin ordeni qachon taqdim etilgan?

- a) 1992 y. b) 1994 y. **b) 1996 y.** d) 2000 y.

Qachon Toshkentda Olimpiya Shon-Shuhrat muzeyi ochildi?

- a) 31 avgust 1991y.
b) 10 may 1993 y.
c) 18 oktyabr 1996y.
d) 2 sentyabr 1996 y

O'zbekiston sportchilari XXVII Olimpiya o'yinlarida (yozgi) umumjahon hisobida nechanchi o'rinni egallashdi?

- a) 41 o'rin b) 58 o'rin c) 48 o'rin d) 26 o'rin

Nechanchi Olimpiada o'yinlarida O'zbekistonlik fristaylchi Lina Chereyazovag'olib bo'lgan?

- a) 1994 y. XVII Olimpiya o'yinlarida.
b) 1992 y. XXV Olimpiya o'yinlarida
c) 1998 y. XVIII Olimpiya o'yinlarida.
d) 2000 y. XXVII Olimpiya o'yinlarida

Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining asosiy hujjati Olimpiya Xartiyasi qachon tasdiqlangan?

- a) 20 iyun 1894 y.
b) 23 iyun 1894 y.
c) 26 iyun 1896 y.
d) 25 iyun 1900 y.

XOQning rezidentsiyasi (shtab-kvartirasi) qayerda joylashgan?

- a) AQSH, Vashington shahri
b) Shveysariya, Lozanna shahri
c) Rossiya, Moskva shahri
d) Frantsiya, Parij shahri

Olimpiya Oltin ordeni nechanchi yilda ta'sis etilgan?

- a) 1894 y. b) 1928 y.
c) 1956 y. d) 1974 y.

«Hakamlarning Olimpiya qasamyodi» an'anasi nechanchi yilda va qaysi davlat taklifi bilan kiritilgan?

- a) 1920 y. Belgiya
b) 1944 y. AQSH
c) 1948 y. Frantsiya
d) 1968 y. Sovet Ittifoqi

Xalqaro sport harakati rivojlanishining asosiy sabablari nimadan iborat?

- a) musobaqalar umumiy qoidalarining nashr etilishi.
- b) Evropa va jahon rasmiy birinchiliklarining o'tkazilishi
- c) Xalqaro sport federatsiyalarning tuzilishi.
- d) hamma javoblar to'g'ri.

Yozgi Olimpiya o'yinlari necha kun davomida o'tkaziladi?

- a) 10 kun
- b) 12 kun
- c) 16 kun
- d) 20 kun

Olimpiya ramzi - rangli xalqalar qanday tartibda joylashgan?

- a) yashil, sariq, moviy, qora, qizil
- b) qora, qizil, sariq, moviy, yashil
- c) moviy, qizil, sariq, yashil, qora
- d) moviy, qora, qizil, sariq, yashil

GLOSSARIY

Agon - qadimgi yunon o'yinlarida bellashuv.

Agonistika - qadimgi yunon o'yinlarida musobaqaga tayyorgarlik.

Gimnastika - yunoncha "gimnos" so'zidan kelib chiqqan, "yalang'och" degan ma'noni anglatadi.

Gumanistik - insonparvarlik g'oyalari asoslangan yo'nalishlar.

Diaulos - qadimgi yunon o'yinlarida 2 stadiy masofaga yugurish.

Dolixodrom - qadimgi yunon o'yinlarida 24 stadiy masofaga yugurish.

Jismoniy tarbiya - insonni jismoniy kamolotga erishishga yo'naltirilgan pedagogik jarayon bo'lib, inson organizmini morfologik va funksional jihatdan takomillashtirishga, uning hayoti uchun muhim bo'lgan asosiy harakat malakasini, mahoratini, ular bilan bog'liq bo'lgan bilimlarni shakllantirish va yaxshilashga qaratilgan.

Jismoniy tarbiya tizimi - jismoniy tarbiyaning ilmiy - uslubiy, g'oyaviy asoslari, jismoniy tarbiya vazifalari, vositalarini, ish shakllarini amalga oshirish tushuniladi.

Jismoniy madaniyat - umumiy madaniyatning bir qismi, insonning jamoa, tarixiy amaliyotida to'plagan moddiy va ma'naviy boyliklar to'plamidir. Bu jismoniy tarbiya nazariyasining eng keng tushunchasidir.

Jismoniy tarbiya moddiy boyliklari - sport inshootlari, stadionlar, sport zallari, suv havzalari, sport maydonchalari va jismoniy tarbiyaga taalluqli jihozlar, maxsus sport kiyimlari va boshqalar kiradi.

Jismoniy tarbiyaning maqsadi - yoshlarni mehnatga, Vatan mudofaasiga va sog'lom turmush tarzi asosidagi hayotga tayyorlashdan iborat.

Zamonaviy Olimpiya o'yinlari - 1896 yildan boshlab har 4 yilda bir marta jahonning turli shaharlarida o'tkaziladi.

Zamonaviy Olimpiya o'yinlarining asoschisi - frantsuz jamoat arbobi Pyer de Kuberten.

Olimpionik – qadimgi yunon o'yinlaridagig'oliblar.

Olimpiada – olimpiya o'yinlari oralig'idagi to'rt yillik davr.

Orxestrika – qadimgi yunon gimnastikasining qismi bo'lib, nafis harakatlarni rivojlantirish uchun bajariladigan mashqlar.

Olimpiya o'yinlarining vatani - Qadimgi Gretsiya, Olimpiya shahri nomi bilan yuritilgan.

Olimpiya Xartiyasi – Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining asosiy xujjati.

Olimpizm – olimpiya harakatining asosiyg'oyasi, ya'ni sport, madaniyat va ta'limni bog'liqligidir.

Olimpiya o'yinlarining ramzlari – olimpiya bayrog'i, olimpiya madhiyasi, olimpiya shiori, olimpiya emblemasi - beshta rangli xalqalar kiradi.

Olimpiya shiori - lotincha «Citius, Altius, Fortius» so'zlardan olingan, «Tezroq, balandroq, kuchliroq» degan ma'nolarni bildiradi.

Olimpiya emblemasi rangli xalqalari - beshta qit'ani bildiradi: moviy – Yevropa, qora – Afrika, qizil – Amerika, sariq – Osiyo, yashil – Avstraliya.

Palestrika - qadimgi yunon gimnastikasining qismi bo'lib, uning asosini kurash mashqlari tashkil qilgan.

Pankration - qadimgi yunon o'yinlarida kurash va qo'l jangidan iborat bo'lgan mashqlar.

Pentatlon - qadimgi yunon o'yinlarida yugurish, sakrash, nayza va disk uloqtirish, kurashdan iborat bo'lgan mashqlar.

Pedotrib - qadimgi yunon o'yinlarida murabbiy.

Pedonom - yosh spartaliklarning tarbiyachilari.

«**Ramz**» so'zining ma'nosi -- yunoncha so'zdan kelib chiqqan, «belgi», «tanilish» degan ma'noni bildiradi.

Spartiat – qadimgi Sparta fuqarolari, quldorlar.

Stadiy – qadimgi yunon o'yinlarida yugurish masofasi (192 m 27 sm).

Stadiodrom - qadimgi yunon o'yinlarida 175 m - 192,27m gacha masofaga yugurish.

Sport - jismoniy tarbiyaning tarkibiy qismi, boshlang'ich ma'noda «kuch sinashaman», «musobaqalashaman» degan ma'nolarni bildiradi.

Xalqaro Olimpiya qo'mitasi (XOQ)ning birinchi prezidenti - Gretsiya vakili Dimetrius Vikelas bo'lgan.

Xalqaro Olimpiya qo'mitasi (XOQ)ning rasmiy tili - frantsuz va ingliz tillari
Xartiya – qonun-qoidalar to'plami.

Ekexeyriya – qadimgi yunon o'yinlari vaqtida e'lon qilingan muqaddas tinchlik.

Efeb – qadimgi yunon harbiy askari.

Ellanodik – qadimgi yunon o'yinlarida hakamlar.

Edikt – farmon.

Qadimgi Olimpiya o'yinlari - Qadimgi Gretsiyaning Olimpiya shahrida miloddan avval 776 yildan boshlab har 4 yilda bir marta o'tkazilgan.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

- O'zbekiston Respublikasining «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi Qonuni (Yangi tahriri), 2000.
- O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. 1997.
- O'zbekiston Respublikasining Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, 1997.
- I.A.Karimov. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. —T.: 1998.
- I.A.Karimov.O'zbek xalqi hech qachon, hech kimga qaram bo'lmaydi. T.:2005.
- I.A.Karimov.Yuksak ma'naviyat yyengilmas kuch. T.: 2008.
- I.A.Karimov.Buyuk va muqaddassan, mustaqil Vatan. T.: 2011.
- Prezident Islom Karimov asarlari bibliografiyasi. Mas'ul muharrir A.S.Sagdullaev. T.: 2009.
- Yagonasan, muqaddas Vatanim, sevgi va sadoqatim senga baxshida, O'zbekistonim. O'quv uslubiy qo'llanma. T.: «Ma'naviyat», 2014.
- Абдиев А., Жуманов О., Нейматов Б. Спорт алифбоси. Т.: 2007.
- Axmatov M.S. Uzluksiz ta'lim tizimida ommaviy sport-sog'lomlashtirish ishlarini samarali boshqarish. T.: 2005.
- Алимова Д.А. История как история, история как наука. Кн.1. Т.: 2008.
- Кун Б. Всеобщая история физической культуры и спорта. М.: 1982.
- Остонов С. Беш халқа қиссаси. —Т.:1984.
- Ўзбекистоннинг янги тарихи.1-3 китоб. Т.: «Sharq», 2000.
- Рафикова Р.А., Рафикова А.Р. Спортивные звезды Узбекистана. Т.: 2005.
- Рузиев С.С., Шатерников Э.К. и др. Узбекистан Олимпийский. Т.: 2001.
- Вардиашвили И. Афинадан Сиднейга қадар. Қарши, «Насаф», 2004.
- Голощупов Р.Б. История физической культуры и спорта. Учебное пособие. М.: «Академия», 2002.
- Ниёзов И. Олимпия спорт ўйинлари. Услубий қўлланма. Т.: 2006.
- Олимпия билим асослари. Ўқув қўлланма. Т.: «Шарқ», 2002.
- Олимпийская хартия. Перевод с англ. М.: 2011.
- Энциклопедия Олимпийского спорта (в 5-томах). Под общ. Ред. В.Н.Платонова. Киев,Олимпийская литература, 2004.
- Эрназаров Э. Олимпиада –жаҳон спорти байрами. Илмий-оммабоп рисола. Т.: 2008.
- Eshnazarov J. Jismoniy madaniyat tarixi va boshqarish. T.: 2008.
- Абдумаликов Р., Ярашев К.Д. ва б. Ассалом, Олимпиада. Илмий-оммабоп рисола. Т.: ЎзДЖТИ, 1993.
- Ўзбекистонда олимпия ҳаракатининг ривожланиши. Илмий-амалий анжуман мақолалари тўплами. Т.: ЎзДЖТИ, 1997- 2000.
- Ярашев К.Д. Жисмоний тарбия ва спортни бошқариш. Дарслик. Т.: «Абу Али ибн Сино», 2002.
- Нормуродов А., Моргунова И. Олимпийские игры. Учебное пособие. Т.: 2011.
- Djalilova L.A. Jismoniy tarbiya va sport tarixi. O'quv-uslubiy qo'llanma. T.: ЎзДЖТИ, 2013.

MUNDARIJA

	KIRISH.....	4
I bob	Qadimgi Olimpiya o'yinlari.....	8
II bob	Zamonaviy Olimpiya o'yinlari.....	20
1 §	Yozgi Olimpiya o'yinlari.....	29
2 §	Qishki Olimpiya o'yinlari.....	53
3 §	Kontinental va regional o'yinlar.....	75
4 §	Olimpiya o'yinlarining dasturi.....	86
III bob	Xalqaro olimpiya tizimi.....	94
IV bob	Olimpiya ta'limi tizimi.....	110
V bob	O'zbekistonda olimpiya harakati.....	119
	Test savollari.....	138
	Glossariy.....	141
	Adabiyotlar.....	143

Toshkent sh. Yashnobod tum.kompyuter xizmati bosmaxonasi.
+998(93)5662411. Shartli b.t. 8,62. 100 nusxada.
Texnik muharrir M.I.Djalilova.

S/4